

Deklaratív Programozás

Szeredi Péter¹ Hanák Péter²

¹szeredi@cs.bme.hu
BME Számítástudományi és Információelméleti Tanszék

²hanak@emt.bme.hu
BME Egészségipari Mérnöki Tudásközpont

2019. ősz

Az előadók köszönetüket fejezik ki Kápolnai Richárdnak

I. rész

Bevezetés

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

Bevezetés

A tárgy témája

- Deklaratív programozási nyelvek – gyakorlati megközelítésben
- Két fő irány:
  - funkcionális programozás **Erlang** nyelven
  - logikai programozás **Prolog** nyelven
- Bevezetesként röviden foglalkozunk a C++ egy deklaratív résznyelvével, a Cékla nyelvvel – C(É) deKLAratív része
- A **két fő nyelv**ként az **Erlang** és a **Prolog** nyelvekre hivatkozunk majd (lásd követelmények)

Bevezetés

Követelmények, tudnivalók

Tartalom

- 1 Bevezetés
  - Követelmények, tudnivalók
  - Egy kedvcsináló példa
  - A példa Prolog változata
  - A példa Erlang változata

Honlap, ETS, levelezési lista

- Honlap: <https://dp.iit.bme.hu>
a jelen félév honlapja: <https://dp.iit.bme.hu/dp-current>
- ETS, az Elektronikus TanárSegéd
<https://dp.iit.bme.hu/ets>
- Levelezési lista:
<http://lists.iit.bme.hu/mailman/listinfo/dp-1>
- A listára automatikusan felvesszük a tárgy hallgatóit az ETS-beli címükkel. Címet módosítani csak az ETS-ben lehet.
- A listára levelet küldeni a dp-1@iit.bme.hu címre lehet.
- Csak a feliratkozási címről küldött levelek jutnak el moderátori jóváhagyás nélkül a listatagokhoz.

Magyar nyelvű Prolog szakirodalom

- Farkas Zsuzsa, Futó Iván, Langer Tamás, Szeredi Péter:
Az MProlog programozási nyelv.
Műszaki Könyvkiadó, 1989
jó bevezetés, sajnos az MProlog beépített eljárásai nem szabványosak.
- Márkus Zsuzsa: Prologban programozni könnyű.
Novotrade, 1988
mint fent
- Futó Iván (szerk.): Mesterséges intelligencia. (9.2 fejezet, Szeredi Péter)
Aula Kiadó, 1999
csak egy rövid fejezet a Prologról
- Peter Flach: Logikai Programozás. Az intelligens következtetés példákon keresztül.
Panem — John Wiley & Sons, 2001
jó áttekintés, inkább elméleti érdeklődésű olvasók számára

Prolog-jegyzet

- Szeredi Péter, Benkő Tamás: Deklaratív programozás. Bevezetés a logikai programozásba. Budapest, 2005
  - Elektronikus változata letölthető a honlapról (ps, pdf)
  - Nyomtatott változata kifogyott
  - Kellő számú további igény esetén megszervezzük az újranyomtatást
- A SICStus Prolog kézikönyve (angol):
<http://www.sics.se/isl/sicstuswww/site/documentation.html>

Angol nyelvű Prolog szakirodalom

- Logic, Programming and Prolog, 2nd Ed., by Ulf Nilsson and Jan Maluszynski, Previously published by John Wiley & Sons Ltd. (1995)
Letölthető a <http://www.ida.liu.se/~ulfni/lpp> címről.
- Prolog Programming for Artificial Intelligence, 3rd Ed., Ivan Bratko, Longman, Paperback - March 2000
- The Art of PROLOG: Advanced Programming Techniques, Leon Sterling, Ehud Shapiro, The MIT Press, Paperback - April 1994
- Programming in PROLOG: Using the ISO Standard, C.S. Mellish, W.F. Clocksin, Springer-Verlag Berlin, Paperback - July 2003

Erlang-szakirodalom (egy kivételével angolul)

- Simon St. Laurent: *Introducing Erlang. Getting Started in Functional Programming.* O'Reilly, 2013.
<http://shop.oreilly.com/product/0636920025818.do>
- Learn You Some Erlang for great good! (online is olvasható)
<http://learnyousomeerlang.com>
- Joe Armstrong: *Programming Erlang. Software for a Concurrent World. Second Edition.* The Pragmatic Programmers, 2013.
<http://www.pragprog.com/book/jaerlang2/programming-erlang>
- Francesco Cesarini, Simon Thompson: *Erlang Programming.* O'Reilly, 2009.
<http://oreilly.com/catalog/9780596518189/>

További irodalom:

- On-line Erlang documentation
<http://erlang.org/doc.html> vagy `erl -man <module>`
- Wikibooks on Erlang Programming
http://en.wikibooks.org/wiki/Erlang_Programming
- ERLANG összefoglaló magyarul
<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/Erlang/>

Fordító- és értelmezőprogramok

- Logikai programozás
  - SICStus Prolog – 4.5 verzió (licenz az ETS-en keresztül kérhető)
A kiegészítő komponensek (Jasper, Tcl/Tk és ODBC) installálására nincs szükség, glibc esetén a megadottnál frissebb verzió is jó
  - Más Prolog rendszer is használható (pl. SWI Prolog
<http://www.swi-prolog.org/>, Gnu Prolog
<http://www.gprolog.org/>), de a házi feladatokat csak akkor fogadjuk el, ha azok a SICStus rendszerben (is) helyesen működnek.
- Funkcionális programozás
  - Erlang (szabad szoftver)
  - Letöltési információ a honlapon (Linux, Windows):
<https://dp.iit.bme.hu/download.html>
  - Kézikönyvek HTML-, ill. PDF-változatban
- További információk
  - Emacs szövegszerkesztő Erlang-, ill. Prolog-módban (Linux, Windows)
  - Eclipse fejlesztői környezet (SPIDER, erLIDE)
  - Webes gyakorló felület az ETS-ben (a Prolog nyelvhez, ld. honlap)

Deklaratív programozás: követelmények

Nagy házi feladat (NHF)

- Programozás mindkét fő nyelven (Prolog, Erlang)
- Mindenkinek önállóan kell kódolnia (programoznia)!
- Hatékony (időlimit!), jól dokumentált („kommentezett”) programok
- A két programhoz közös, 5–10 oldalas fejlesztői dokumentáció PDF-ben
- Kiadás legkésőbb a 5. héten a honlapon, letölthető keretprogrammal
- Beadás a 11. héten; elektronikus úton (ld. honlap)
- A beadáskor és a pontozáskor külön-külön teszt sorozatot használunk (nehézségben hasonlókat, de nem azonosakat)
- Azok a programok, amelyek megoldják a tesztesetek 80%-át, *létraversenyen* vesznek részt (hatékonyság, gyorsaság plusz pontokért)
- Azon hallgatók, akik **mindkét** fő nyelvből bejutnak a létraversenybe, és a kis házi feladatokra vonatkozó követelményeket (ld. alább) is teljesítik, **megajánlott** jegyet kapnak

Deklaratív programozás: követelmények (folyt.)

Nagy házi feladat (folyt.)

- A beadási határidőig többször is beadható, csak az utolsót értékeljük
- Pontozása mindkét fő nyelvből:
  - helyes (azaz jó eredményt időkorlátan belül adó) futás esetén a 10 teszteset mindegyikére 0,5-0,5 pont, összesen max. 5 pont
  - a dokumentációra, a kód olvashatóságára, kommentezettségére max. 2,5 pont
  - tehát nyelvenként összesen max. 7,5 pont szerezhető
- Így a NHF súlya az osztályzatban: 15% (a 100 pontból 15)
- A NHF beadása **nem kötelező, de ajánlott!**

Deklaratív programozás: követelmények (folyt.)

Kis házi feladatok (KHF)

- 3 feladat Prologból, 3 Erlangból, 1 Céklából
- Beadás elektronikus úton (ld. honlap)
- Egy KHF beadása érvényes, ha minden tesztesetre lefut
- **Kötelező** a KHF-ek legalább 50%-ának érvényes beadása, és legalább egy érvényes KHF beadása Prologból is és Erlangból is. Azaz kötelező 1 Prolog, 1 Erlang, és 1 bármilyen (összesen 3) KHF érvényes beadása.
- Minden feladat jó megoldásáért 1-1 jutalompont (azaz a 100 alappont feletti pont) jár
- Minden KHF-nak külön határideje van, pótlási lehetőség nincs
- A KHF-k egyre összetettebbek és **egymásra épülnek** – érdemes **minél előbb** elkezdni a KHF-ek beadását!
- A házi feladatot önállóan kell elkészíteni! Másolás esetén kötelesek vagyunk fegyelmi eljárást indítani: http://www.kth.bme.hu/document/189/original/bme_rektori_utasitas_05.pdf ("Beadandó feladat ... elkészíttetése mással")

Deklaratív programozás: követelmények (folyt.)

Nagyzárthelyi, pótzárthelyi (NZH, PZH, PPZH)

- A zárthelyi **kötelező**, kivéve megajánlott jegy esetén (lásd alább)
- A zárthelyin semmilyen jegyzet, segédlet nem használható
- 40%-os szabály (nyelvenként a maximális részpontszám 40%-a kell az eredményességhez)
- Zárthelyi időpontok:
  - NZH: 2019.11.27 8:00
  - PZH: 2019.12.04 8:00
  - PPZH: később meghirdetendő
- A zárthelyiken a teljes tananyagot számonkérjük
- A zárthelyi súlya az osztályzatban: 85% (a 100 pontból 85)

A megajánlott jegy feltételei

- Alapfeltételek: KHF-ek teljesítése; NHF „megvédése”
- Jó (4): a nagy házi feladat mindkét fő nyelvből bejut a létraversenybe
- Jeles (5): legalább 40%-os eredmény a létraversenyen, mindkét fő nyelvből

Deklaratív programozás: követelmények (folyt.)

Gyakorlatok

- 2. héttől kezdődően 2 órás gyakorlatok, az időpontok olvashatók a honlapon és a Neptunban:
  - 2. hét: szeptember 17., szeptember 19. (Erlang 1)
  - 5. hét: október 8., október 10. (Erlang 2)
  - 6. hét: október 15., október 17. (Prolog 1)
  - 7. hét: október 22., október 24. (Prolog 2)
  - 9. hét: november 5., november 7. (Erlang 3)
  - 11. hét november 19., november 21. (Prolog 3)
- Laptop használata ajánlott
- További Prolog gyakorlási lehetőség az ETS rendszerben (gyakorló feladatok, lásd honlap)

Tartalom

- 1 Bevezetés
  - Követelmények, tudnivalók
  - Egy kedvcsináló példa
  - A példa Prolog változata
  - A példa Erlang változata

Bevezető példa: adott értékű kifejezés előállítás

- A feladat: írjunk programot a következő feladvány megoldására:
  - Adott számokból a négy alapművelettel (+, -, *, /) építsünk egy megadott értékű aritmetikai kifejezést!
(Feltételezhető, hogy az adott számok mind különbözőek.)
  - A számok nem „tapaszthatók” össze hosszabb számokká
  - Mindegyik adott számot pontosan egyszer kell felhasználni, sorrendjük tetszőleges lehet
  - Nem minden alapműveletet kell felhasználni, egyfajta alapművelet többször is előfordulhat
  - Zárójelek tetszőlegesen használhatók
- Példák a fenti szabályoknak megfelelő, az 1, 3, 4, 6 számokból felépített aritmetikai kifejezésekre: $1 + 6 * (3 + 4)$, $(1 + 3)/4 + 6$
- Viszonylag nehéz megtalálni egy olyan aritmetikai kifejezést, amely az 1, 3, 4, 6 számokból áll, és értéke 24

Hogyan ábrázoljuk az aritmetikai kifejezéseket?

- Első ötlet: fűzér (string)
- Egy könnyebben kezelhető, strukturált ábrázoláshoz írjuk fel az aritmetikai kifejezés – $\langle \text{akif} \rangle$ – szintaxisát:

$$\langle \text{akif} \rangle ::= \langle \text{szám} \rangle | \langle \langle \text{akif} \rangle \langle \text{művelet} \rangle \langle \text{akif} \rangle$$

$$\langle \text{művelet} \rangle ::= + | - | * | /$$

(az egyértelműség kedvéért minden részkifejezést zárójelbe teszünk)

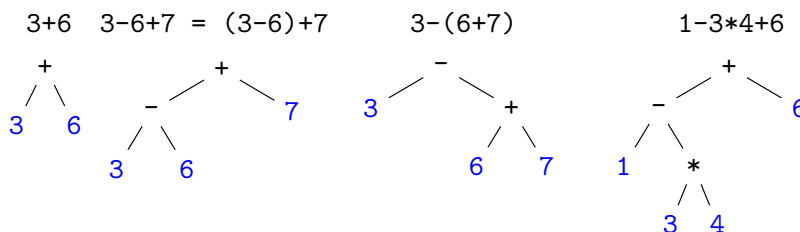
- Az $\langle \text{akif} \rangle$ adatstruktúra egy lehetséges megvalósítása C nyelven:

```
enum akif_fajta {Number, Plus, Minus, Times, Div};
struct akif { enum akif_fajta fajta;
              union { struct { int ertek;
                              } szam;
                    struct { struct akif *bal;
                              struct akif *jobb;
                              } osszetett;
              } u;
};
```

Az aritmetikai kifejezések matematikai absztrakciója

Milyen matematikai struktúra feleltethető meg $\langle \text{akif} \rangle$ -nek?

- Egy bináris fa
  - melynek levelei számokkal vannak címkézve
  - csomópontjai pedig a négy alapművelet valamelyikével
- Példák:

A bevezető példa megoldásának terve

- Egyszerűsített példa:
  - levelek:* 1, 3, 4; *műveletek:* -, *; a kifejezés elvárt értéke: 11
- Állítsuk elő az adott levelekkel bíró összes $\langle \text{akif} \rangle$ -et, majd válogassuk ki azokat, amelyek értéke az adott szám (**brute-force, generate-and-test**) (n a levelek, m a műveletek száma, a példában $n = 3$, $m = 2$):
  1. Állítsuk elő az összes adott levélszámú címkézetlen bináris fát (legyen f ezek száma, pl. $n = 3$ esetén $f = 2$)
  2. A csomópontokba minden lehetséges módon helyezzünk el műveleti jeleket ($f \cdot m^{n-1}$ fa)
  3. Állítsuk elő a levelek összes permutációját ($n!$ db)
  4. Minden csomópont-címkézett fa leveleibe írjunk be minden permutációt ($f \cdot m^{n-1} \cdot n!$ darab $\langle \text{akif} \rangle$, a példában $2 \cdot 2^{3-1} \cdot 3! = 48$)
- Számítsuk ki minden így előállított $\langle \text{akif} \rangle$ értékét, adjuk vissza azokat, amelyekre ez az elvárt számértékkel egyezik
- A példa megoldásai: $(3*4)-1$, $(4*3)-1$

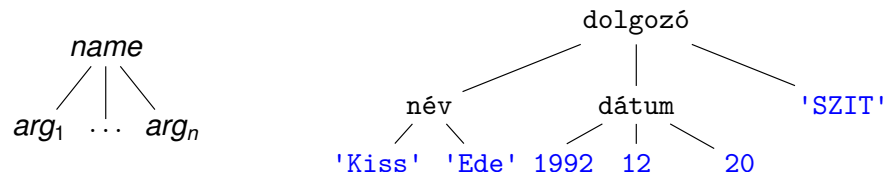
Tartalom

- 1 Bevezetés
  - Követelmények, tudnivalók
  - Egy kedvcsináló példa
  - A példa Prolog változata
  - A példa Erlang változata

A Prolog nyelv adatfogalma

A Prolog adatokat **Prolog kifejezésnek** hívjuk (angolul: **term**). Fajtái:

- egyszerű kifejezés: számkonstans (pl. 3), névkonstans (pl. alma, 'SZIT') vagy változó (pl. X)
- összetett kifejezés (rekord, struktúra): $name(arg_1, \dots, arg_n)$
  - name egy névkonstans, az arg_i mezők tetsz. Prolog kifejezések
  - példa: dolgozó(név('Kiss', 'Ede'), dátum(1992, 12, 20), 'SZIT').
  - Az összetett kifejezések valójában fastruktúrát alkotnak:

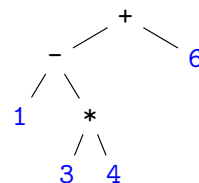

- a Prolog változó a matematikai változónak felel meg: egy, esetleg még ismeretlen adatot jelent, (legfeljebb) egyszer kaphat értéket; de megjelenhet összetett kifejezés részeként (pointer)

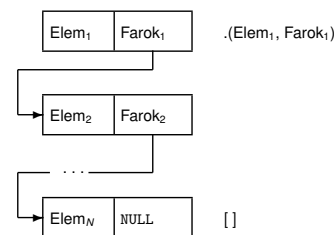
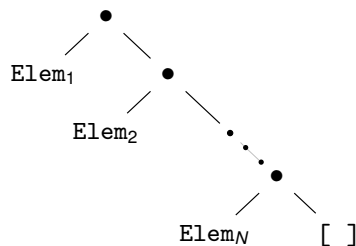
Szintaktikus „édesítőszer” Prologban

- Egy- és kétargumentumú struktúrák operátoros (infix, prefix stb.) írásmódja: $1+2 \equiv (1, 2)$

```
| ?- write_canonical(1-3*4+6).
+(-(1,* (3,4)),6)
```


- Listák mint speciális struktúrák
- ```
| ?- write_canonical([a,b,c]).
'. '(a, '. '(b, '. '(c, []))
```



## Aritmetikai kifejezések kezelése Prologban – ellenőrzés

Írjunk egy kif nevű, egyargumentumú Prolog eljárást! A  $kif(X)$  hívás sikeresen fut le, ha X egy olyan kifejezés, amely számokból a négy alapművelet (+, -, \*, /) segítségével épül fel (röviden, ha X helyes).

- Az alábbi sorokat helyezzük el pl. a kif0.pl file-ban:

```
% kif(K): K számokból a négy alapművelettel képzett helyes kifejezés.
kif(K) :- number(K). % K helyes, ha K szám. (number beépített elj.)
kif(X+Y) :- kif(X), kif(Y). % X+Y helyes, ha X helyes és Y helyes
kif(X-Y) :- kif(X), kif(Y).
kif(X*Y) :- kif(X), kif(Y).
kif(X/Y) :- kif(X), kif(Y).
```

- Betöltése: `| ?- compile(kif0). vagy | ?- consult(kif0).`
- Futtatás nyomkövetés nélkül és nyomkövetéssel (`consult`-ot követően):

```
| ?- kif(alma).           | ?- trace, kif(alma).
no                          1      1 Call: kif(alma) ?
| ?- kif(1+2).           2      2 Call: number(alma) ?
yes                          2      2 Fail: number(alma) ?
| ?-                       1      1 Fail: kif(alma) ?

no
| ?-
```

Aritmetikai kifejezések ellenőrzése – továbbfejlesztett változat

- A kif Prolog eljárás segédeljársát használó változata:

```
% kif2(K): K számokból a négy alapművelettel képzett kifejezés.
kif2(Kif) :-
    number(Kif).
kif2(Kif) :-
    alap4(X, Y, Kif),
    kif2(X), kif2(Y).
```

- Az alap4 segédeljársát:

```
% alap4(X, Y, Kif): A Kif kifejezés az X és Y kifejezésekből
% a négy alapművelet egyikével áll elő.
alap4(X, Y, X+Y).          alap4(X, Y, X-Y).
alap4(X, Y, X*Y).          alap4(X, Y, X/Y).
```

- Ekvivalens, ún. diszjunkciót használó változat („;” ≡ „vagy”):

```
alap4(X, Y, Kif) :- ( Kif = X+Y ; Kif = X-Y
                    ; Kif = X*Y ; Kif = X/Y
                    ).
```

A=B egy infix alakban írható beépített eljárás, jelentése:

A és B azonos alakra hozható, esetleges változóbehelyettesítésekkel.

Aritmetikai kifejezés levéllistájának előállítása

- A kif_levelek eljárás ellenőrzi, hogy Kif egy számokból alapműveletekkel felépített kifejezés-e, és ha igen, L-ben előállítja ennek levéllistáját

```
% kif_levelek(Kif, L): A számokból alapműveletekkel felépülő Kif
% kifejezés leveleiben levő számok listája L.
kif_levelek(Kif, L) :-
    number(Kif), L = [Kif]. % L egyelemű, Kif-ből álló lista
kif_levelek(Kif, L) :-
    alap4(K1, K2, Kif),
    kif_levelek(K1, LX),
    kif_levelek(K2, LY),
    append(LX, LY, L).
```

```
| ?- kif_levelek(2/3-4*(5+6), L).    → L = [2,3,4,5,6]
```

- Az append egy beépített eljárás, fejkomentje és példafutása:

```
% append(L1, L2, L3): Az L1 és L2 listák összefűzése az L3 lista.
```

```
| ?- append([1,2], [3,4], L).      → L = [1,2,3,4]
```

Az append eljárás többirányú használata

- Az append eljárás a fejkomentje által leírt *relációt* valósítja meg, sokféle módon használható, és több választ is adhat (új válasz kérése ; -vel)

```
% append(L1, L2, L3): Az L1 és L2 listák összefűzése az L3 lista.
```

```
| ?- append(L, [3], [1,2,3]). % [1,2,3] utolsó eleme-e 3,
L = [1,2] ? ;                % és milyen L lista van előtte?
no                             % nincs TÖBB válasz
| ?- append([1,2], L, [1,2,3]). % [1,2,3] prefixuma-e [1,2]?
L = [3] ? ; no
| ?- append(L1, L2, [1,2,3]). % [1,2,3] hogyan bontható két részre?
L1 = [], L2 = [1,2,3] ? ;
L1 = [1], L2 = [2,3] ? ;
L1 = [1,2], L2 = [3] ? ;
L1 = [1,2,3], L2 = [] ? ; no
| ?- append(L, [2], L2).
L = [], L2 = [2] ? ;
L = [_A], L2 = [_A,2] ? ;
L = [_A,_B], L2 = [_A,_B,2] ? ; % végtelen sok válasz, problémás ...
...
```

Adott levéllistájú aritmetikai kifejezések előállítása

- A kif_levelek eljárás sajnos nem használható „visszafelé”, végtelen ciklusba esik, lásd pl. | ?- kif_levelek(Kif, [1]).
- Ez javítható a hívások átrendezésével és új feltételek beszúrásával:

```
% kif_levelek(+Kif, -L): % levelek_kif(+L, -Kif):
% Kif levéllistája L. % Kif levéllistája L.
kif_levelek(Kif, L) :- levelek_kif(L, Kif) :-
    number(Kif),          L = [Kif],
    L = [Kif].            number(Kif).
kif_levelek(Kif, L) :- levelek_kif(L, Kif) :-
    alap4(K1, K2, Kif),   append(L1, L2, L),
                        L1 \= [], L2 \= [],
                        % L1, L2 nem-üres listák
                        levelek_kif(L1, K1),
                        levelek_kif(L2, K2),
                        alap4(K1, K2, Kif).
```

```
| ?- levelek_kif([1,3,4], K).
```

```
K = 1+(3+4) ? ; K = 1-(3+4) ? ; K = 1*(3+4) ? ; K = 1/(3+4) ? ;
K = 1+(3-4) ? ; K = 1-(3-4) ? ; K = 1*(3-4) ? ; K = 1/(3-4) ? ; ...
```

Adott értékű kifejezés előállítás

- Bevezető példánk megoldásához szükségesek további nyelvi elemek
  - A `lists` könyvtárban található `permutation` eljárás:
    - `% permutation(L, PL): PL az L lista permutációja.`
  - Az `==` (`=\=`) beépített aritmetikai eljárás mindkét argumentumában aritmetikai kifejezést vár, azokat kiértékeli, és **csak** akkor sikerül, ha az értékek aritmetikailag megegyeznek (különböznek), pl.

```
| ?- 4+2 =\= 3*2. → no          | ?- 2.0 == 2. → yes
| ?- 8/3 == 2.6666666666666666. → no
```

- A példa „generál és ellenőriz” (generate-and-test) stílusú megoldása:

```
% levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif): Kif az L listabeli számokból
% a négy alapművelet segítségével felépített olyan kifejezés,
% amelynek értéke Ertek.
```

```
levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif) :-
    permutation(L, PL), levelek_kif(PL, Kif), Kif == Ertek.
```

```
| ?- levelek_ertek_kif([1,3,4], 11, Kif).
Kif = 3*4-1 ? ; Kif = 4*3-1 ? ; no
```

Tartalom

1 Bevezetés

- Követelmények, tudnivalók
- Egy kedvcsináló példa
- A példa Prolog változata
- A példa Erlang változata

Adott értékű kifejezés előállítás – a teljes kód

```
:- use_module(library(lists), [permutation/2]). % importálás

% levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif): Kif az L listabeli számokból
% a négy alapművelettel felépített, Ertek értékű kifejezés.
levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif) :-
    permutation(L, PL), levelek_kif(PL, Kif), Kif == Ertek.

% levelek_kif(L,Kif): Az alapműveletekkel felépített Kif levéllistája L.
levelek_kif(L, Kif) :-
    L = [Kif], number(Kif).
levelek_kif(L, Kif) :-
    append(L1, L2, L),
    L1 \= [], L2 \= [], levelek_kif(L1, K1), levelek_kif(L2, K2),
    alap4_0(K1, K2, Kif).

% alap4_0(X, Y, K): K X-ből és Y-ből értelmes alapművelettel áll elő.
alap4_0(X, Y, X+Y).
alap4_0(X, Y, X-Y).
alap4_0(X, Y, X*Y).
alap4_0(X, Y, X/Y) :- Y =\= 0. % a 0-val való osztás kiküszöbölése
```

Erlang-kifejezések

- Erlang: nem logikai, hanem *funkcionális* programnyelv
- Összetett Erlang-kifejezéseket, függvényhívásokat értékelünk ki:


```
1> [1-3*4+6, 1-3/4+6].
[-5,6.25]
2> lists:seq(1,3).
[1,2,3]
3> {1/2, '+', 1+1}.
{0.5, '+', 2}
```
- *Hármas*: $\{K_1, K_2, K_3\}$, ahol K_i tetszőleges Erlang-kifejezés. *Pár*: $\{K_1, K_2\}$.
- A *listanézet* Erlang-kifejezés a matematikai halmaznézethez hasonló:

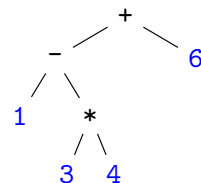
```
4> [X || X <- [1,2,3] ]. % {x|x ∈ {1,2,3}}
[1,2,3]
5> [X || X <- [1,2,3], X*X > 5]. % {x|x ∈ {1,2,3}, x2 > 5}
[3]
6> [{X,Y} || X <- [1,2,3], Y <- lists:seq(1,X)].
% {(x,y)|x ∈ {1,2,3}, y ∈ {1..x}}
[{1,1},{2,1},{2,2},{3,1},{3,2},{3,3}]
```


Aritmetikai kifejezések ábrázolása

- A Prologgal ellentétben az Erlang automatikusan sem ábrázolni, sem felsorolni nem tudja az aritmetikai kifejezéseket
- A Prolog egy aritmetikai kifejezést faként ábrázol:

```
| ?- write_canonical(1-3*4+6).
+(-(1,(*(3,4))),6)
yes
```


- Az Erlangban explicit módon fel kell sorolni és ki kell értékelni az összes fát
- A példaprogramunkban a fenti aritmetikai kifejezést (önkéntesen) egymásba ágyazott hármassokkal ábrázoljuk:

```
{1, '-', {3, '*', 4}}, '+', 6}
```

Adott méretű fák felsorolása

- Faelrendezések felsorolása például csupa 1-esekből és '+' műveletekből
- Összesen 5 db 4 levelű fa van:
  - {1, '+', {1, '+', {1, '+', 1}}}
  - {1, '+', {{1, '+', 1}, '+', 1}}
  - {{1, '+', 1}, '+', {1, '+', 1}}
  - {{1, '+', {1, '+', 1}}, '+', 1}
  - {{{1, '+', 1}, '+', 1}, '+', 1}

Erlang-kód

```
-type fa() :: 1 | {fa(), '+', fa()}.
-spec kif:fak(N :: integer()) -> F :: [fa()].
% Az összes N levelű fa listája F.
fak(1) ->
  [1];
fak(N) ->
  [ {BalFa, '+', JobbFa}
    || I <- lists:seq(1, N-1),
       BalFa <- fak(I),
       JobbFa <- fak(N-I)  ].
```

Matematikai nézet

Fa definíciója:

- 1 levelet tartalmazó fák halmaza: {1}
- n levelet tartalmazóké:

$$\{ (b, '+', j) \mid \begin{array}{l} i \in [1 .. n-1], \\ b \in \text{fak}(i), \\ j \in \text{fak}(n-i) \end{array} \}$$

Adott levéllistájú aritmetikai kifejezések felsorolása

- Segédfv: egy lista összes lehetséges kettévágása nem üres listákra


```
1> kif:kettevagasok([1,3,4,6]).
[ {[1], [3,4,6]}, {[1,3], [4,6]}, {[1,3,4], [6]} ]
```
- Kifejezések adott számokból *adott sorrendben*, 4 alapműveletből:

Erlang-kód

```
-type mov() :: '+' | '-' | '*' | '/'.
-type kif() :: integer() | {kif(), mov(), kif()}.
-spec kif:kifek(L :: [integer()]) -> K :: [kif()].
% Az L-beli számokból épített kif-ek listája K.
kifek([H]) ->
  [H];
kifek(L) ->
  [ {B,M,J}
    || {LB,LJ} <- kettevagasok(L),
       B <- kifek(LB),
       J <- kifek(LJ),
       M <- ['+', '-', '*', '/']
  ].
```

Matematikai nézet

Kifejezés (kif) definíciója
(az előző általánosítása):

- Egyetlen h levelet tartalmazó kifek: $\{h\}$
- L levéllistájú kifek:

$$\{(b, m, j) \mid \begin{array}{l} L_B \oplus L_J = L, \\ b \in \text{kifek}(L_B), \\ j \in \text{kifek}(L_J), \\ m \in \{+, -, *, /\} \end{array} \}$$

Utolsó lépés: a kifejezések explicit kiértékelése

```
-spec kif:ertek(K :: kif()) -> E :: integer().
% A K kifejezés értéke E.
ertek({B,Muvelet,J}) -> erlang:Muvelet(ertek(B), ertek(J));
ertek(I) -> I.
```

Példák:

```
1> erlang:'+'(1,3).
4
2> kif:ertek(3).
3
3> kif:ertek({1, '-', {3, '*', 4}}, '+', 6)).
-5
4> kif:ertek({1, '/', 0}).
** exception error: ...
```

```
-spec kif:permutaciok(L :: [any()]) -> P :: [[any()]].
% Az L lista elemeinek összes permutációját tartalmazó lista P.
5> kif:permutaciok([1,3,4]).
[[1,3,4], [1,4,3], [3,1,4], [3,4,1], [4,1,3], [4,3,1]]
```

Adott értékű kifejezések felsorolása – teljes kód

```
kif:megoldasok([1,3,4,6], 24).
```

```
-module(kif).
-compile([export_all]).
```

```
megoldasok(Szamok, Eredmeny) ->
  [ Kif || L <- permutaciok(Szamok),
    Kif <- kifek(L),
    (catch ertek(Kif)) == Eredmeny ].
```

- **catch**: 0-val való osztáskor „elkapja” a hibát, ennest ad eredményül.

```
kifek([H]) -> [H];
kifek(L) -> [ {B,M,J} || {LB,LJ} <- kettevagasok(L),
              B <- kifek(LB),
              J <- kifek(LJ),
              M <- ['+', '-', '*', '/'] ].
ertek({B,M,J}) -> erlang:M(ertek(B), ertek(J));
ertek(I) -> I.
kettevagasok(L) -> [ {LB,LJ} || I <- lists:seq(1, length(L)-1),
                    {LB,LJ} <- [lists:split(I, L)] ].
permutaciok([]) -> [[]];
permutaciok(L) -> [ [H|T] || H <- L, T <- permutaciok(L--[H]) ].
```

II. rész

Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

Adott értékű kifejezések – specifikációk és fejkommentek

```
-type mov() :: '+' | '-' | '*' | '/'.
-type kif() :: integer() | {kif(),mov(),kif()}.

-spec megoldasok(L :: [integer()], E :: integer()) -> K :: [kif()].
% Az L számokkal az E eredményt adó kifejezések listája K.

-spec kif:kifek(L :: [integer()]) -> K :: [kif()].
% Az L-beli számokból épített kifejezések listája K.

-spec kif:ertek(K :: kif()) -> E :: integer().
% A K kifejezés értéke E.

-type int() :: integer().
-spec kettevagasok(L::[int()]) -> PL::[{BL::[int()], JL::[int()]}].
% Az összes olyan nem-üres BL és JL listákból álló párok listája PL,
% amelyek páronként összefűzve az L listát adják.

-spec kif:permutaciok(L :: [any()]) -> P :: [[any()]].
% Az L lista elemeinek összes permutációját tartalmazó lista P.
```

Tartalom

- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
  - Imperatív és deklaratív programozás C nyelven
  - Jobbrekurzió (terminális rekurzió)
  - A Cékla programozási nyelv
  - Listakezelés Céklában
  - Magasabb rendű függvények (kiegészítő anyag)

Imperatív és deklaratív programozási szemlélet

● Imperatív program

- felszólító módú, utasításokból áll
- változó: változtatható értékű memóriahely
- C nyelvű példa:

```
int pow(int A, int N) { // pow(A,N) = A^N
    int P = 1; // Legyen P értéke 1!
    while (N > 0) { // Amíg N>0 ismételd ezt:
        N = N-1; // Csökkentsd N-et 1-gyel!
        P = P*A; } // Szorozd P-t A-val!
    return P; } // Add vissza P végértékét
```

● Deklaratív program

- kijelentő módú, egyenletekből, állításokból áll
- változó: egyetlen, fix, a programírás idején ismeretlen értékkel bír
- Erlang példa:

```
pow(A,N) -> if % Elágazás
    N==0 -> 1; % Ha N == 0, akkor 1
    N>0 -> A * pow(A, N-1) % Ha N>0, akkor A*A^{N-1}
end. % Elágazás vége
```

Deklaratív programozás imperatív nyelven

Lehet pl. C-ben is deklaratívan programozni

ha nem használunk: értékadó utasítást, ciklust, ugrást stb.,
de használhatunk: konstans változót, (rekurzív) függvényt, 'if-then-else'-t

- Példa (a pow függvény deklaratív változata a powd):

```
// powd(A,N) = A^N
int powd(const int A, const int N) {
    if (N > 0) // Ha N > 0
        return A * powd(A,N-1); // akkor A^N = A*A^{N-1}
    else
        return 1; // egyébként A^N = 1
}
```

- A (fenti típusú) rekurzió költséges, nem valósítható meg konstans tárigénnyel :-(
powd(10,3) : 10*powd(10,2) : 10*(10*powd(10,1)) :
10*(10*(10*1))
veremben tárolva

Tartalom

2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- Imperatív és deklaratív programozás C nyelven
- Jobbrekurzió (terminális rekurzió)
- A Cékla programozási nyelv
- Listakezelés Cékla-ban
- Magasabb rendű függvények (kiegészítő anyag)

Hatékony deklaratív programozás

- A rekurzióknak van egy hatékonyan megvalósítható változata
- Példa: döntsük el, hogy egy A szám előáll-e egy B szám hatványaként:

```
/* ispow(A,B) = létezik i, melyre B^i = A.
 * Előfeltétel: A > 0, B > 1 */
```

```
int ispow(int A, int B) {
    if (A == 1) return true;
    if (A%B==0) return ispow(A/B, B);
    return false;
}

int ispow(int A, int B) {
    again:
    if (A == 1) return true;
    if (A%B==0) {A=A/B; goto again;}
    return false;
}
```

- Itt a **színezett** rekurzív hívás átírható iteratív kódra: értékadással és ugrással helyettesíthető!
- Ez azért tehető meg, mert a rekurzióból való visszatérés után *azonnal* kilépünk az adott függvényhívásból.
- Az ilyen függvényhívást **jobbrekurzió**nak vagy **terminális rekurzió**nak vagy **farokrekurzió**nak nevezzük („tail recursion”)
- A Gnu C fordító (GCC) megfelelő optimalizálási szint mellett a rekurzív definícióból is a nem-rekurzív (jobboldali) kóddal azonos kódot generál!

Jobbrekurzív függvények

- Lehet-e jobbrekurzív kódot írni a hatványozási ($\text{pow}(A, N)$) feladatra?
  - A gond az, hogy a rekurzióból „kifelé jövet” már nem csinálhatunk semmit
  - Tehát a végeredménynek az utolsó hívás belsejében elő kell állnia!
  - A megoldás: segédfüggvény definiálása, amelyben egy vagy több ún. gyűjtőargumentumot (*akkumulátort*) helyezünk el.

- A $\text{pow}(A, N)$ jobbrekurzív (iteratív) megvalósítása:

```
// Segédfüggvény: powi(A, N, P) = P * A^N
int powi(const int A, const int N, const int P) {
    if (N > 0)
        return powi(A, N-1, P*A);
    else
        return P;
}

int powi(const int A, const int N){
    return powi(A, N, 1);
}
```

Tartalom

- Cékla: deklaratív programozás C++-ban
  - Imperatív és deklaratív programozás C nyelven
  - Jobbrekurzió (terminális rekurzió)
  - A Cékla programozási nyelv
    - Listakezelés Cékla-ban
    - Magasabb rendű függvények (kiegészítő anyag)

Cékla 2: A „CÉ++” nyelv egy deKLAratív része

- Megszorítások:
  - Típusok: csak `int`, lista vagy függvény (lásd később)
  - Utasítások: `if-then-else`, `return`, blokk, kifejezés
  - Változók: csak egyszer, deklarálásukkor kaphatnak értéket (`const`)
  - Kifejezések: változókból és konstansokból kétargumentumú operátorokkal, függvényhívásokkal és feltételes szerkezetekkel épülnek fel
    - aritmetikai-op): `+` | `-` | `*` | `/` | `%` |
    - hasonlító-op): `<` | `>` | `==` | `!=` | `>=` | `<=`
- C++ fordítóval is fordítható a `cekla.h` fájl birtokában: láncolt lista kezelése, függvénytípusok és kiírás
- Kiíró függvények: főleg nyomkövetéshez, ugyanis *mellékhathasuk* van!
  - `write(X);` Az `X` kifejezés kiírása a standard kimenetre
  - `writeln(X);` Az `X` kifejezés kiírása és soremelés
- A (Prologban írt) Cékla fordító és a `cekla.h` letölthető a tárgy honlapjáról

Cékla Hello world!

`hello.cpp`

```
#include "cekla.h" // így C++ fordítóval is fordítható
int main() { // bárhogy nevezhetnénk a függvényt
    writeln("Hello World!"); // nem-deklaratív utasítás
} // C++ komment megengedett
```

- Fordítás és futtatás a `cekla` programmal:

```
$ cekla hello.cpp // Cékla parancssori indítása
Welcome to Cékla 2.238: a compiler for a declarative C++ sublanguage
* Function 'main' compiled
* Code produced
To get help, type:      |* help;
|* main() // kiértékelendő kifejezés
Hello World! // a mellékhathas
|* Ď // end-of-file (Ctrl+D v Ctrl+Z)
Bye
$ g++ hello.cpp && ./a.out // szabályos C++ program is
Hello World!
```

A Cékla nyelv szintaxisa

- A szintaxist BNF jelöléssel adjuk meg, kiterjesztés:
  - ismétlés (0, 1, vagy többszöri): «ismétlendő»...
  - zárójelezés: [...]
  - < > jelentése: semmi
- A program szintaxisa

```

<program> ::=      <preprocessor_directive>...
                   <function_definition>...

<function_definition> ::= <head> <block>
<head> ::=          <type> <identifier>(<formal_args>)
<type> ::=          [const | < >] [int | list | fun1 | fun2]
<formal_args> ::=   <formal_arg>[, <formal_arg>]... | < >
<formal_arg> ::=    <type> <identifier>
<block> ::=         { [<declaration> | <statement>]... }
<declaration> ::=  <type> <declaration_elem>
                   [, <declaration_elem>]... ;
<declaration_elem> ::= <identifier> = <expression>

```

Cékla szintaxis folytatás: utasítások, kifejezések

```

<statement> ::=    if (<expression>) <statement> <else_part>
                   | <block>
                   | <expression> ;
                   | return <expression> ;
                   | ;
<else_part> ::=    else <statement> | < >

<expression> ::=   <expression_3> [? <expression> : <expression> | < >]
<expression_3> ::= <expression_2> [<comp_op> <expression_2>]...
<expression_2> ::= <expression_1> [<add_op> <expression_1>]...
<expression_1> ::= <expression_0> [<mul_op> <expression_0>]...
<expression_0> ::= <identifier>
                   | <constant>
                   | <identifier>(<actual_args>)
                   | (<expression>)
<constant> ::=    <integer> | <string> | '<char>'
<actual_args> ::= <expression> [, <expression>]... | < >
<comp_op> ::=     < | > | == | != | >= | <=
<add_op> ::=      + | -
<mul_op> ::=      * | / | %

```

Tartalom

- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
  - Imperatív és deklaratív programozás C nyelven
  - Jobbrekurzió (terminális rekurzió)
  - A Cékla programozási nyelv
  - Listakezelés Cékla-ban
  - Magasabb rendű függvények (kiegészítő anyag)

Lista építése

- Egészeket tároló láncolt lista
- Üres lista: nil (globális konstans)
- Lista építése:

```

// Új listát ad vissza: első eleme Head, farka a Tail lista.
list cons(int Head, list Tail);

```

pelda.cpp – példaprogram

```

#include "cekla.h"           // így szabályos C++ program is
int main() {                // szabályos függvénydeklaráció
    const list L1 = nil;    // üres lista
    const list L2 = cons(30, nil); // [30]
    const list L3 = cons(10, cons(20, L2)); // [10,20,30]
    writeln(L1);           // kimenet: []
    writeln(L2);           // kimenet: [30]
    writeln(L3);           // kimenet: [10,20,30]
}

```

Futtatás Cékával

```
$ cekla
Welcome to Cekla 2.xxx: a compiler for a declarative C++ sublanguage
To get help, type:      |* help;
|* load "pelda.cpp";
* Function 'main' compiled
* Code produced
|* main();
[]
[30]
[10,20,30]
|* cons(10,cons(20,cons(30,nil)));
[10,20,30]
|* ^D
Bye
$
```

Sztringek Céklaban

- Sztring nem önálló típus: karakterkódok listája, „szintaktikus édesítőszer”
- A lista a C nyelvből ismert „lezáró nullát” ('`\0`') nem tárolja!
- write heurisztikája: ha a lista csak nyomtatható karakterek kódját tartalmazza (32..126), sztring formában íródik ki:

```
int main() {
    const list L4 = "abc";           // abc
    const list L5 = cons(97,cons(98,cons(99,nil))); // abc
    writeln(L4 == L5);              // 1
    writeln(nil == "");             // 1, true int-értéke
    writeln(nil);                   // []
    writeln(L5);                    // abc
    writeln(cons(10, L5));          // [10,97,98,99]
    writeln(tl(L4));                // bc
}
```

Lista szétbontása

- Első elem lekérdezése:


```
int hd(list L) // Visszaadja a nem üres L lista fejét.
```
- Többi elem lekérdezése:


```
list tl(list L) // Visszaadja a nem üres L lista farkát.
```
- Egyéb operátorok: = (inicializálás), ==, != (összehasonlítás)
- Példa:

```
int sum(const list L) {           // az L lista elemeinek összege
    if (L == nil) return 0;      // ha L üres, akkor 0,
    else {                       // különben hd(L) + sum(tl(L))
        const int X = hd(L);     // segédváltozókat használhatunk,
        const list T = tl(L);    // de csak konstansokat
        return X + sum(T);       // rekurzió (ez nem jobbrekurzió!)
    }
}

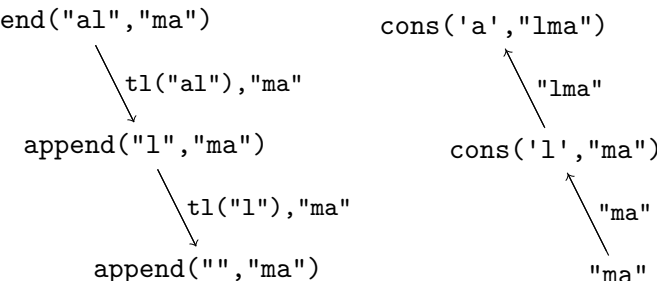
int main() {
    const int X = sum(cons(10,cons(20,nil))); // sum([10,20]) == 30
    writeln(X);                             // mellékhatás: kiírjuk a 30-at
}
```

Listák összefűzése: append

- `append(L1, L2)` visszaadja L1 és L2 elemeit egymás után fűzve


```
// append(L1, L2) = L1 ⊕ L2 (L1 és L2 összefűzése)
```

```
list append(const list L1, const list L2) {
    if (L1 == nil) return L2;
    return cons(hd(L1), append(tl(L1), L2)); }
```
- Például `append("al", "ma") == "alma"` (vagyis `[97,108,109,97]`).

- $O(n)$ lépésszámú (L1 hossza), ha a lista átadása, `cons`, `hd`, `tl` $O(1)$
- Megjegyzés: a fenti megvalósítás nem jobbrekurzív

Lista megfordítása: nrev, reverse

- Naív (négyzetes lépésszámú) megoldás

```
// nrev(L) = az L lista megfordítva
list nrev(const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    return append(nrev(tl(L)), cons(hd(L), nil));
}
```

- Lineáris lépésszámú megoldás

```
// reverse(L) = az L lista megfordítva
list reverse(const list L) {
    return revapp(L, nil);
}
// revapp(L, L0) = az L lista megfordítása L0 elé fűzve
list revapp(const list L, const list L0) {
    if (L == nil) return L0;
    return revapp(tl(L), cons(hd(L), L0));
}
```

- Egy jobbrekurzív appendi(L1, L2): revapp(revapp(L1,nil), L2)

Tartalom

2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- Imperatív és deklaratív programozás C nyelven
- Jobbrekurzió (terminális rekurzió)
- A Cékla programozási nyelv
- Listakezelés Céklaban
- Magasabb rendű függvények (kiegészítő anyag)

Magasabb rendű függvények Céklaban (kiegészítő anyag)

- Magasabb rendű függvény: paramétere vagy eredménye függvény
- A Cékla két függvénytípust támogat:

```
typedef int(* fun1 )(int) // Egy paraméteres egész fv
typedef int(* fun2 )(int, int) // Két paraméteres egész fv
```

- Példa: ellenőrizzük, hogy egy lista számjegykarakterek listája-e

```
// Igaz, ha L minden X elemére teljesül a P(X) predikátum
int for_all(const fun1 P, const list L) {
    if (L == nil) return true; // triviális
    else {
        if (P(hd(L)) == false) return false; // ellenpélda?
        return for_all(P, tl(L)); // többire is teljesül?
    }
}
int digit(const int X) { // Igaz, ha X egy számjegy kódja
    if (X < '0') return false; // 48 == '0'
    if (X > '9') return false; // 57 == '9'
    return true; }
int szamjegyek(const list L) { return for_all(digit, L); }
```

Magasabb rendű függvények: map, filter (kiegészítő anyag)

- map(F,L): az F(X) elemekből álló lista, ahol X végigfutja az L lista elemeit

```
list map(const fun1 F, const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    return cons(F(hd(L)), map(F, tl(L)));
}
```

- Például az L=[10,20,30] lista elemeit eggyel növelve: [11,21,31]

```
int incr(const int X) { return X+1; }
```

Így a map(incr, L) kifejezés értéke [11,21,31].

- filter(P,L): az L lista azon X elemei, amelyekre P(X) teljesül

```
list filter(const fun1 P, const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    if (P(hd(L))) return cons(hd(L), filter(P, tl(L)));
    else return filter(P, tl(L));
}
```

- Például keressük meg a "X=100;" sztringben a számjegyeket:

A filter(digit, "X=100;") kifejezés értéke "100" (azaz [49,48,48])

Magasabb rendű függvények: foldl (kiegészítő anyag)

● Hajtogatás balról

```
// foldl(F, a, [x1,...,xn]) = F(xn, ..., F(x2, F(x1, a))...)
int foldl(const fun2 F, const int Acc, const list L) {
    if (L == nil) return Acc;
    else
        return foldl(F, F(hd(L),Acc), tl(L));    }
```

● Futási példák, L = [1,5,3,8]

```
int xmy(int X, int Y) { return X-Y; }
int ymx(int X, int Y) { return Y-X; }

foldl(xmy, 0, L) = (8-(3-(5-(1-0)))) = 9
foldl(ymx, 0, L) = (((0-1)-5)-3)-8 = -17
```

Magasabb rendű függvények: foldr (kiegészítő anyag)

● Hajtogatás jobbról

```
// foldr(F, a, [x1, ..., xn]) = F(x1, F(x2, ..., F(xn, a)...))
int foldr(const fun2 F, const int Acc, const list L) {
    if (L == nil) return Acc;
    else
        return F(hd(L), foldr(F, Acc, tl(L)));    }
```

● Futási példák, L = [1,5,3,8]

```
int xmy(int X, int Y) { return X-Y; }
int ymx(int X, int Y) { return Y-X; }

foldr(xmy, 0, L) = (1-(5-(3-(8-0)))) = -9
foldr(ymx, 0, L) = (((0-8)-3)-5)-1 = -17
```

III. rész

Erlang alapok

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok**
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

Tartalom

- 3 Erlang alapok**
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang szintaxis alapjai
  - Mintaillesztés
  - Listanézet
  - Magasabb rendű függvények, függvényérték
  - Műveletek, beépített függvények
  - Örök
  - Típusspecifikáció

Funkcionális programozás (FP): mi az?

- Programozás *függvények alkalmazásával*.
- Kevésbé elterjedten *applikatív programozásnak* is nevezik (vö. function *application*).
- A függvény: leképezés – az argumentumából állítja elő az eredményt. A tiszta (matematikai) függvénynek nincs *mellékhatása*.
- Az FP fő jellemzői:
  - függvények (csak **bemenő** paraméterekkel és visszatérési értékkel),
  - nem frissíthető változók,
  - rekurzió (algoritmusok, adatok).

Példák funkcionális programozási nyelvekre, nyelvcsaládokra:

- Lisp (Common Lisp), Scheme, Clojure (JVM-en fut)
- SML, Caml, Caml Light, OCaml, Alice, F# (.NET)
- Clean, Haskell
- Erlang, Elixir (Erlang VM-en fut)

Az Erlang nyelv

- 1985: megszületik „Ellemtelben” (Ericsson–Televerket labor)
  - Agner Krarup **Erlang** dán matematikus, ill. **Ericsson language**
  - 1985-86: első interpreter Prologban! (Joe Armstrong)
- 1991: első megvalósítás, első projektek
- 1997: első OTP (Open Telecom Platform)
- 1998-tól: nyílt forráskódú, szabadon használható
<http://www.erlang.org/>
- Funkcionális alapú (functionally based)
- Párhuzamos programozást segítő (concurrency-oriented)
- Hibatűrő (fault-tolerant) – hatékony hibakezelés
- Skálázható (scalable)
- Gyakorlatban használt
[http://en.wikipedia.org/wiki/Erlang_\(programming_language\)#Distribution](http://en.wikipedia.org/wiki/Erlang_(programming_language)#Distribution),
<https://www.erlang-solutions.com/>

„Programming is fun!”

Erlang-szakirodalom (egy kivételével angolul)

- Simon St. Laurent: *Introducing Erlang. Getting Started in Functional Programming*. O’Reilly, 2013.
<http://shop.oreilly.com/product/0636920025818.do>
- Learn You Some Erlang for great good! (online is olvasható)
<http://learnyousomeerlang.com>
- Joe Armstrong: *Programming Erlang. Software for a Concurrent World*. Second Edition. The Pragmatic Programmers, 2013.
<http://www.pragprog.com/book/jaerlang2/programming-erlang>
- Francesco Cesarini, Simon Thompson: *Erlang Programming*. O’Reilly, 2009. <http://oreilly.com/catalog/9780596518189/>

További irodalom:

- Online dokumentáció: <http://erlang.org/doc.html>
- Lokális dokumentáció (Csak Linuxon 'erlang-manpages' csomaggal):
`erl -man <module>`, ahol <module> = erlang, lists, dict, sets, io stb.
- Wikibooks on Erlang Programming
http://en.wikibooks.org/wiki/Erlang_Programming
- ERLANG összefoglaló magyarul
<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/Erlang/>

Erlang: online kurzus, fejlesztőkörnyezetek

- **Erlang-kurzus:** <https://www.erlang.org/course>
- **Editors and IDEs for Erlang:**
https://ugc.futurelearn.com/uploads/files/19/b1/19b1685a-989c-4524-9b7e-46061055dc44/Editors_for_Erlang.pdf
  - **Emacs + erlang-mode** (syntax highlighting, smart indentation, code skeletons) + **distel** (code navigation and completion) + **flymake** (on-the-fly syntax checking) + **wrangler** (global symbol changes)
http://erlang.org/doc/apps/tools/erlang_mode_chapter.html
  - **Erlang for Visual Studio Code**
<https://marketplace.visualstudio.com/items?itemName=pgourlain.erlang>
  - **Erlide / Eclipse** <https://erlide.org/>
  - **Erlang-docker:** https://hub.docker.com/_/erlang
  - Továbbiak: <http://erlang.org/faq/tools.html>

Online Erlang értelmezők is vannak, de nem jók a velük szerzett hallgatói tapasztalatok, használatukat nem javasoljuk.

Erlang runtime system (interpreter)

• Erlang shell (interaktív értelmező) indítása

```
$ erl
Erlang/OTP 18 [erts-7.3] [source] [64-bit] [smp:...]
Eshell V7.3 (abort with ^G)

1> 3.2 + 2.1 * 2.          1> ...
7.4

2> atom.
atom

3> 'Atom'.
'Atom'

4> "string".              Lezárás és
"string"                 indítás „pont-
                        bevétel”-lel.

5> {ennes, 'A', a, 9.8}.
{ennes, 'A', a, 9.8}

6> [lista, 'A', a, 9.8].
[lista, 'A', a, 9.8]

7> q().
ok

7> % ctrl-G
User switch command
--> q % Itt nem kell a pont!
```

Erlang shell: parancsok

```
1> help().
** shell internal commands **
b()          -- display all variable bindings
e(N)        -- repeat the expression in query <N>
f()         -- forget all variable bindings
f(X)        -- forget the binding of variable X
h()         -- history
v(N)        -- use the value of query <N>
rr(File)    -- read record information from File (wildcards allowed)
...
** commands in module c **
c(File)     -- compile and load code in <File>
cd(Dir)     -- change working directory
help()      -- help info
l(Module)   -- load or reload module
lc([File])  -- compile a list of Erlang modules
ls(); ls(Dir) -- list files in the current folder; list files in folder <Dir>
m(), m(Mod) -- which modules are loaded; information about module <Mod>
pwd()       -- print working directory
q()         -- quit - shorthand for init:stop()
...
```

Erlang shell: ^G és ^C

• ^G hatása

```
User switch command
--> h
c [nn] - connect to job
i [nn] - interrupt job
k [nn] - kill job
j      - list all jobs
s      - start local shell
r [node] - start remote shell
q      - quit erlang
? | h  - this message
--> c
```

• ^C hatása

```
BREAK: (a)bort (c)ontinue (p)roc info (i)nfo (l)oaded
(v)ersion (k)ill (D)b-tables (d)istribution
```

Saját program fordítása, futtatása

bevezeto.erl – Faktoriális számítás

```
-module(bevezeto). % A modul neve (kötelező; modulnév = fájlnev)
-export([fac/1]). % Látható függvények (praktikusan kötelező)
```

```
-spec fac(N::integer()) -> F::integer().
% F = N! (F az N faktoriálisa).
fac(0) -> 1; % ha az N=0 mintaillesztés sikeres
fac(N) -> N * fac(N-1). % ha az N=0 mintaillesztés sikertelen
```

```
1> c(bevezeto). % fordítás
{ok,bevezeto}
2> bevezeto:fac(5). % futtatás
120
3> fac(5). % futtatás
** exception error: undefined shell command fac/1
4> bevezeto:fac(5) % futtatás
4>
4> . % a pont (.) kell a kiértékelés elindításához
120
```

Listakezelés – rövid példák (1)

```

1> L1 = [10,20,30].      % új változó kötése, '=' a mintaillesztés, kötés
[10,20,30]
2> H = hd(L1).          % hd: Built-in function (BIF)
10
3> b().                  % kötött változók kiírása, lásd help().
H = 10
L1 = [10,20,30]
ok
4> T = tl(L1).          % tl: Built-in function
[20,30]
5> T ::= [20|[30|[]]].  % egyenlőségvizsgálat
true
6> hd(tl(L1)).          % kifejezés közvetlenül is kiértékelhető
20
7> v(6).                % a v() paranccsal egy bármely érték kiírható
20
8> tl([]).              % mi az üres lista farka?
** exception error: bad argument
   in function tl/1
   called as tl([])

```

Listakezelés – rövid példák (2)

```

bevezeto.erl – folytatás
-spec sum(L::[integer()]) -> F::integer().
% Az L számlista összege F.
sum([]) -> 0;
sum(L) -> H = hd(L), T = tl(L), H + sum(T).

9> c(bevezeto).
ok,bevezeto
10> f(L1).              % forget L1: szabadítsd fel L1-et
ok
11> L1 = [10,20.5,30.5].
[10,20.5,30.5]
12> bevezeto:sum(L1).
61.0
13> bevezeto:sum(tl(L1)).
51.0
14> bevezeto:sum(tl(tl(tl((L1))))).
0
15> bevezeto:sum("abc").
294

```

Listakezelés – rövid példák (3)

bevezeto.erl – folytatás

```

% append(L1, L2) az L1 lista L2 elé fűzve.
append([], L2) -> L2;
append(L1, L2) -> [hd(L1)|append(tl(L1), L2)].
% revapp(L1, L2) az L1 megfordítása L2 elé fűzve.
revapp([], L2) -> L2;
revapp(L1, L2) -> revapp(tl(L1), [hd(L1)|L2]).

```

```

10> c(bevezeto).
ok,bevezeto
11> L1.
[10,20.5,30.5]
12> bevezeto:append(L1, [a,b,c,d]).
[10,20.5,30.5,a,b,c,d]
13> bevezeto:revapp(L1, [a,b,c,d]).
[30.5,20.5,10,a,b,c,d]

```

Tartalom

- 3 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang szintaxis alapjai
  - Mintaillesztés
  - Listanézet
  - Magasabb rendű függvények, függvényérték
  - Műveletek, beépített függvények
  - Örök
  - Típus-specifikáció

Típusok

- Az Erlang erősen típusos nyelv, bár nincs típusdeklaráció
- A típusellenőrzés dinamikus és nem statikus
  - Alaptípusok

<i>magyarul</i>	<i>angolul</i>
Szám (egész, lebegőpontos)	Number (integer, float)
Atom vagy Névkonstans	Atom
Függvény	Function
Ennes (rekord)	Tuple (record)
Lista	List

- További típusok

Pid	Pid (Process identifier)
Port	Port
Hivatkozás	Reference
Bináris	Binary

Szám (number)

- Egész
  - Pl. 2008, -9, 0
  - Tetszőleges számrendszerben radix#szám alakban, pl. 2#11111110 = 8#376 = 16#fe = 10#254
  - Az egész korlátlan pontosságú, pl. 12345678901234567890123456789012345678901234
  - Karakterkód
    - Ha nyomtatható: \$z
    - Ha vezérlő: \$\n
    - Oktális számmal: \$\012
- Lebegőpontos
  - Pl. 3.14159, 0.2e-22
  - IEEE 754 64-bit

Atom

- Névkonstans (nem fűzér!)
- Kisbetűvel kezdődő, bővített alfanumerikus¹ karaktersorozat, pl. sicstus, erlang_OTP, email@info_11
- Bármilyen² karaktersorozat is az, ha egyszeres idézőjelbe tesszük, pl. 'SICStus', 'erlang OTP', '35 May', 'síró öröm'
- Hossza tetszőleges, vezérlőkaraktereket is tartalmazhat, pl. 'hosszú atom, á-val, é-vel, ó-val, ú-val, rövid ö-vel és ü-vel' 'atom, formázókarakterekkel (\n\r\s\t)'³
- Saját magát jelöli
- Hasonló a Prolog névkonstanshoz (atom)
- C++, Java nyelvekben a legközelebbi rokon: enum

Függvény

- A függvény is érték: változóhoz köthető, adatszerkezet eleme lehet, ...
- Példák:


```
1> F = fun bevezeto:fac/1.
#Fun<bevezeto.fac.1>
2> F(6).
720
3> L = [fun erlang:'+'/2, fun erlang:'-'/2].
[#Fun<erlang.+ .2>, #Fun<erlang.- .2>]
4> (hd(L))(4,3).
7
```
- Részletesen később, a „Magasabb rendű függvények”c. részben

¹Bővített alfanumerikus: kis- vagy nagybetű, számjegy, aláhúzás (_), kukac (@).

²Latin-1 vagy a latin-1 készletbe tartozó, de utf-8 kódolású karakter lehet (R18).

³\n: new line, \r: return, \s: space, \t: horizontal tabulator

Ennes (tuple)

- Rögzített számú, tetszőleges kifejezésből álló sorozat
- Példák: `{2008, erlang}, {'Joe', 'Armstrong', 16.99}`
- Nullás: `{}`
- Egyelemű ennes $\neq$ ennes eleme, pl. `{elem} \neq elem`

Füzér (string)

- Csak rövidítés, tkp. karakterkódok listája, pl. `"erl" \equiv [\$e, \$r, \$l] \equiv [101, 114, 108]`
- Az Erlang shell a nyomtatható karakterkódok listáját füzéreként írja ki:
`12> [101, 114, 108].`
`"erl"`
- Ha más érték is van a listában, listaként írja ki:
`13> [31, 101, 114, 108].`
`[31, 101, 114, 108]`
`14> [a, 101, 114, 108].`
`[a, 101, 114, 108]`
- Egymás mellé írással helyettesíthető, pl.
`15> "erl" "ang".`
`"erlang"`

Lista (list)

- Korlátlan számú, tetszőleges kifejezésből álló sorozat
- Lineáris rekurzív adatszerkezet:
  - vagy üres (`[]` jellel jelöljük),
  - vagy egy elemből áll, amelyet egy lista követ: `[Elem|Lista]`
- Első elemét, ha van, a lista *fejének* nevezzük
- Első eleme utáni, esetleg üres részét a lista *farkának* nevezzük
  - Egy elemű lista: `[elem]`
  - Fejből-farokból létrehozott lista: `[elem|[]], ['elem1'|['elem2']]`
  - Több elemű lista:
    - `[elem, 123, 3.14, 'elem']`
    - `[elem, 123, 3.14|['elem']]`
    - `[elem, 123|[3.14, 'elem']]`
- A konkatenáció műveleti jele: `++`
`11> ['egy'|['két']] ++ [elem, 123|[3.14, 'elem']] .`
`[egy, két, elem, 123, 3.14, elem]`

Tartalom

- 3 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang szintaxis alapjai
  - Mintaillesztés
  - Listanézet
  - Magasabb rendű függvények, függvényérték
  - Műveletek, beépített függvények
  - Örök
  - Típus-specifikáció

Term

- A *term* tetszőleges típusú adatszerkezetet jelent az Erlangban
- Minden termnek van *típusa*; néhány típussal (reference, port, pid és binary) nem foglalkozunk
- *Közelítő rekurzív definíció*: szám-, atom- és függvényértékekből, kötött változókból, ill. *termekből* ennes- és listakonstruktorokkal felépített, tovább nem egyszerűsíthető kifejezés
- Példák
  - Term (mert tovább nem egyszerűsíthető)


```
123456789
{'Diák Detti', [{khf, [cekla, prolog, erlang, prolog]}]}
[fun erlang:'+' / 2, fun erlang:'-' / 2, fun (X, Y) -> X*Y end]
```
  - Nem term (mert tovább egyszerűsíthető)


```
5+6, mert műveletet tartalmaz
fun erlang:'+' / 2(5,6), mert függvényalkalmazást tartalmaz
```

Változó

- Nagybetűvel kezdődő, bővített alfanumerikus karaktersorozat⁴, más szóval *név*
- A változó lehet *szabad* vagy *kötött*
- A szabad változónak nincs értéke, típusa
- A kötött változó értéke, típusa valamely konkrét term értéke, típusa
- Minden változóhoz *csak egyszer* köthető érték, azaz kötött változó nem kaphat értéket

⁴Bővített alfanumerikus: kis- vagy nagybetű, számjegy, aláhúzás (_), kukac (@).

Minta(kifejezés)

- Minta(kifejezés): olyan term, amelyben szabad változó is lehet
  - változók $\subset$ minták
  - termek $\subset$ minták

Igaz, néhány ritka ellenpéldától eltekintve.

Ez például hibás, mert függvényértékre nem lehet mintát illeszteni:

```
[X, fun erlang:'+' / 2] = [5, fun erlang:'+' / 2].
```

További példa:

```
1> A = fun (X) -> X+1 end.
#Fun<erl_eval.6.50752066>
2> {A, B} = {fun (X) -> X+1 end, 23.}
#Fun<erl_eval.6.50752066>,23
3> fun (X) -> X+1 end = A.
* 1: illegal pattern
4>
```

Kifejezés

A kifejezés lehet:

- term (már tárgyaltuk)
- szekvenciális kifejezés
- összetett kifejezés
- függvényalkalmazás
- örökifejezés (később lesz róla szó)
- egyéb összetett kifejezés: `if`, `case`, `try...catch`, `catch stb.` (később lesz róluk szó)

A kifejezés *kiértékelése* alapvetően *mohó* (eager, strict evaluation).

```
4> Nevező = 0.
```

```
0
```

```
5> (Nevező > 0) and (1 / Nevező > 1).
```

```
** exception error: an error occurred when evaluating an arithmetic expression
```

Szekvenciális kifejezés

- Kifejezések sorozata; szintaxisa:
  - `begin exp1, exp2, ..., expn end`
  - `exp1, exp2, ..., expn`
- A `begin...end` párt akkor kell kiírni, ha az adott helyen egyetlen kifejezésnek kell állnia
- Értéke az utolsó kifejezés értéke: `expn`
- `6> L2 = [10,20,30], H2 = hd(L2), T2 = tl(L2),`
`6> H2 + bevezeto:sum(T2).`
`60`
`7> [begin a, "a", 5, [1,2] end, a].`
`[[1,2],a]`
- **Eltérés a Prologtól (gyakori hiba):** a vessző itt nem jelent logikai ÉS kapcsolatot, csak egymásutániságot!
  - `expi`-ben ($i < n$) vagy változót kötünk,
  - vagy mellékhatást keltünk (pl. kiírás).

Összetett kifejezés, függvényalkalmazás

Összetett kifejezés

- Kiértékelhető műveleteket, függvényeket is tartalmazó kifejezés, pl. `X=2+3, [{5+6, math:sqrt(2), bevezeto:fac(X)}, alma]`
- Különbözik a termtől, ahol a műveletvégzés/függvényhívás tiltva van

Függvényalkalmazás

- Szintaxisa
  - `fnév(arg1, arg2, ..., argn)`
  - vagy
  - `modul:fnév(arg1, arg2, ..., argn)`
- Például
  - `8> length([a,b,c]).`
`3`
  - `9> erlang:tuple_size({1,a,'A',"1aA"}).`
`4`
  - `10> erlang:'+'(1,2).`
`3`

Függvénydeklaráció

- Egy vagy több, pontosvesszővel (;) elválasztott *klózból* állhat.
- Alakja:


```
fnév(A11, ..., A1m) [when ŐrSzekv1] -> SzekvenciálisKif1;
... ;
fnév(An1, ..., Anm) [when ŐrSzekvn] -> SzekvenciálisKifn.
```
- A függvényt a neve, az „aritása” (paramétereinek száma), valamint a moduljának a neve azonosítja.
- Az azonos nevű, de eltérő aritású függvények nem azonosak!
- Példa:


```
fac(N) -> fac(N, 1).

fac(0, R) -> R;
fac(N, R) -> fac(N-1, N*R).
```
- (Az öröket kicsit később vezetjük be.)

Tartalom

- 3 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang szintaxis alapjai
  - **Mintaillesztés**
  - Listanézet
  - Magasabb rendű függvények, függvényérték
  - Műveletek, beépített függvények
  - Örök
  - Típus-specifikáció

Minta, mintaillesztés (egyesítés)

- Minta (pattern): olyan term, amelyben szabad változó is lehet
- A mintaillesztés (egyesítés) műveleti jele: =
Alakja: `MintaKif = TömörKif`
- Sikeres illesztés esetén a szabad változók kötötté válnak, értékük a megfelelő részkifejezés értéke lesz.
- Mintaillesztés $\neq$ értékadás!

• Példák:

<code>Pi = 3.14159</code>	$\rightsquigarrow^5$	<code>Pi</code>	$\mapsto^6$	<code>3.14159</code>
<code>3 = P</code>	$\rightsquigarrow$	<code>hiba</code>		(jobb oldal nem tömör)
<code>[H1 T1] = [1,2,3]</code>	$\rightsquigarrow$	<code>H1</code>	$\mapsto$	<code>1, T1</code>
<code>[1,2 T2] = [1,2,3]</code>	$\rightsquigarrow$	<code>T2</code>	$\mapsto$	<code>[3]</code>
<code>[H2 [3]] = [1,2,3]</code>	$\rightsquigarrow$			meghiúsulás, hiba
<code>{A1,B1} = {{a}, 'Beta'}</code>	$\rightsquigarrow$	<code>A1</code>	$\mapsto$	<code>{a}, B1</code>
<code>{{a},B2} = {{a}, 'Beta'}</code>	$\rightsquigarrow$	<code>B2</code>	$\mapsto$	<code>'Beta'</code>

⁵Kif $\rightsquigarrow$ jelentése: „Kif kiértékelése után”.

⁶X $\mapsto$ V jelentése: „X a V értékhez van kötve”.

Mintaillesztés függvény klózáira – 1. példa

- Függvény alkalmazásakor a klóz kiválasztása is mintaillesztéssel történik
- Másol, pl. a case vezérlési szerkezetnél is mintaillesztés történik

khf.erl – DP kisházik ellenőrzése

```
-module(khf).
-compile(export_all).          % mindent exportál, csak teszteléshez!
%-export([kiadott/1, ...]).    % tesztelés után erre kell cserélni
```

```
% kiadott(Ny) az Ny nyelven kiadott kisházik száma.
```

```
kiadott(cekla)  -> 1;          % 1. klóz
kiadott(prolog) -> 3;          % 2. klóz
kiadott(erlang) -> 3.         % 3. klóz
```

```
2> khf:kiadott(cekla). % sikeres illesztés az 1. klózra
```

```
1
```

```
3> khf:kiadott(erlang). % sikertelen: 1. és 2. klóz, sikeres: 3. klóz
```

```
3
```

```
4> khf:kiadott(java). % három sikertelen illesztés után hiba
```

```
** exception error: no function clause matching khf:kiadott(java) ...
```

Mintaillesztés függvény klózáira – 2. példa

- Hányszor szerepel egy elem egy listában? Első megoldásunk:

khf.erl – folytatás

```
-spec elofordulo(E::term(), L::[term()]) -> N::integer().
% Az E elem az L listában N-szer fordul elő.
elofordulo(E, []) -> 0; % 1.
elofordulo(E, [E|Farok]) -> 1 + elofordulo(E, Farok); % 2.
elofordulo(E, [_Fej|Farok]) -> elofordulo(E, Farok). % 3.
```

```
5> khf:elofordulo(a, [a,b,a,1]). % 2. klóz, majd 3., 2., 3., 1.
```

```
2
```

```
6> khf:elofordulo(java, [cekla,prolog,prolog]). % 3., 3., 3., 1.
```

```
0
```

- A minták összekapcsolhatók, pl. az E változó több argumentumban is szerepel: `elofordulo(E, [E|Farok]) -> ...`
- Számít a klózek sorrendje, itt pl. a 3. általánosabb, mint a 2.!

Kitérő: változók elnevezése

- Az előző függvény fordításakor figyelmeztetést kapunk:

```
Warning: variable 'E' is unused
```

```
Warning: variable 'Fej' is unused
```

- A figyelmeztetés kikapcsolható alulvonással (`_`) kezdődő nevű változóval

khf.erl – folytatás

```
elofordul1(_E, []) -> 0;
elofordul1(E, [E|Farok]) -> 1 + elofordul1(E, Farok);
elofordul1(E, [_Fej|Farok]) -> elofordul1(E, Farok).
```

- Ilyen esetekben a „névtelen” `_` változót is használhatjuk, de jobb az `<változónév>` használata, mert utal a szerepére
- A „névtelen” `_` változó nem értékelhető ki, ezért tömör kifejezésben nem használható
- Több `_` változó is lehet ugyanabban a mintában, például:
`[H,_,_] = [1,2,3]  $\rightsquigarrow$  H  $\mapsto$  1`
- Találós kérdés: miben különböznek az alábbi mintaillesztések, ha `L=[a]`?
a) `A=hd(L)`.   b) `[A|_] = L`.   c) `[A,_|_] = L`.

Mintaillesztés függvény klózáira – 3. példa

- Teljesítette-e egy hallgató a khf-követelményeket?

```
D1 = {'Diák Detti', [{khf,[cekla,prolog,erlang,prolog]}, {zh,59}]}.
```

```
D2 = {'Néma Levi', [{khf,[prolog,erlang]}, {zh,32}]}.
```

```
D3 = {'Laza Lali', [{khf,[erlang,prolog,erlang]}, {zh,22}]}.
```

khf.erl – folytatás

```
-spec megfelelt(K::kovetelmeny(), H::hallgato()) -> true | false.
megfelelt(khf, {_Nev, [{khf, L}|_]}) ->
    C = elofordul1(cekla, L),
    P = elofordul1(prolog, L),
    E = elofordul1(erlang, L),
    (P >= 1) and (E >= 1) and (C + P + E >= 3);
megfelelt(zh, {_Nev, [{zh, Pont}|_]}) ->
    Pont >= 24;
megfelelt(K, {_Nev, [_|L]}) ->
    megfelelt(K, {_Nev, L});
megfelelt(_, {_, []}) ->
    false.
```

Feltételes kifejezés mintaillesztéssel (case)

- case Kif of
  - Minta₁ [when ŪrSzekv₁] -> SzekvenciálisKif₁;
  - ...
  - Minta_n [when ŪrSzekv_n] -> SzekvenciálisKif_n
- end.
- Kiértékelés: balról jobbra, fölülről lefelé
- Értéke: az első illeszkedő minta utáni szekvenciális kifejezés
- Ha nincs ilyen minta, hibát jelez

```
1> X=2, case X of 1 -> "1"; 3 -> "3" end.
** exception error: no case clause matching 2
2> X=2, case X of 1 -> "1"; 2 -> "2" end.
"2"
3> Y=fagylalt, 3 * case Y of fagylalt -> 100; tolcser -> 15 end.
300
4> Z=kisauto, case Z of fagylalt -> 100;
4> tolcser -> 15;
4> Barmi -> 99999 end.
99999
```

„Biztonságos” illesztés: ha egy mindig sikerül

- Mit kezdünk a kiadott(java) kiértékelésekor keletkező hibával?
- Erlangban gyakori: az eredményben jelezzük a sikert vagy meghiúsulást

khf.erl – folytatás

```
-spec bizt_kiadott(Ny::atom()) -> {ok, Db::integer()} | error.
% Az Ny nyelven Db darab kisházit adtak ki.
bizt_kiadott(cekla) -> {ok, 1};
bizt_kiadott(prolog) -> {ok, 3};
bizt_kiadott(erlang) -> {ok, 3};
bizt_kiadott(_Ny) -> error. % ez a klóz mindenre illeszkedik
```

- Az ok és az error atomokat konvenció szerint választottuk
- Kötés: ha a minta egyetlen szabad változó (_Ny), az illesztés sikeres
- Lássunk két példát!
  - 7> khf:bizt_kiadott(cekla).


```
{ok,1}
```
  - 8> khf:bizt_kiadott(java).


```
error
```
- De hogyan férünk hozzá az eredményhez?

További példa case használatára

- Az adott nyelven a kisházik hány százalékát adták be?

khf.erl – folytatás

```
-spec bizt_teljesitmeny(Nyelv::atom(), Beadott_db::integer()) ->
% {ok, Teljesitmeny::float()} | error.
bizt_teljesitmeny(Nyelv, Beadott_db) ->
    case bizt_kiadott(Nyelv) of
        {ok, Kiadott_db} -> {ok, round(100 * (Beadott_db / Kiadott_db))};
        error -> error
    end.
```

- Függvény klózai összevonhatók a case-zel:

```
bizt_kiadott(Ny) ->
    case Ny of
        cekla -> {ok, 1};
        prolog -> {ok, 3};
        erlang -> {ok, 3};
        _Ny -> error
    end.
≡
bizt_kiadott(cekla) -> {ok, 1};
bizt_kiadott(prolog) -> {ok, 3};
bizt_kiadott(erlang) -> {ok, 3};
bizt_kiadott(_Ny) -> error.
```

Tartalom

3 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang szintaxis alapjai
- Mintaillesztés
- Listanézet
- Magasabb rendű függvények, függvényérték
- Műveletek, beépített függvények
- Örök
- Típusspecifikáció

Listanézet (List comprehension)

- Listanézet: `[Kif || Minta <- Lista, Feltétel]`

Közelítő definíció: A listanézet

- a `Minta` mintától függő `Kif` kifejezések *listája*,
  - ahol a `Minta` minta a `Lista` lista egy olyan eleme,
  - amelyre a `Feltétel` feltétel igaz.
- A `Feltétel` feltétel tetszőleges logikai (`true` v. `false` atom értékű) kifejezés lehet. A `Minta` mintában előforduló változónevek elfedik a listanézetten kívüli, azonos nevű változókat.
  - A listanézet pontos szintaxisa: `[X || Q1, Q2, ...]`, ahol `X` tetszőleges kifejezés, `Qi` pedig generátor (`Minta <- Lista`) vagy szűrőfeltétel (predikátum) lehet.
  - A listanézet sokféle programozási nyelvben elérhető, lásd: [https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_programming_languages_\(list_comprehension\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_programming_languages_(list_comprehension))

Listanézet: kis példák

```
1> [X || X <- [1,2,3]].      % { x | x ∈ {1,2,3} }
[1,2,3]
2> [2*X+1 || X <- [1,2,3]]. % { 2·x | x ∈ {1,2,3} }
[3,5,7]
3> [2*X || X <- [1,2,3], X rem 2 /= 0, X > 2].
[6]
4> lists:seq(1,3).         % egészek 1-től 3-ig
[1,2,3]
5> [{X,Y} || X <- [1,2,3,4], Y <- lists:seq(1,X)].
[{1,1},
 {2,1},{2,2},
 {3,1},{3,2},{3,3},
 {4,1},{4,2},{4,3},{4,4}]
6> [{X,Y} || X <- lists:seq(1,4), Y <- lists:seq(1,3), X > Y].
[{2,1},
 {3,1},{3,2},
 {4,1},{4,2},{4,3}]
```

Listanézet: további példák

- Pitagoraszai számhármások

`lcomp.erl`

```
-spec pitag(N::integer()) -> Ps::{[integer(),integer(),integer()]}.
% Ps olyan pitagoraszai számhármások listája, melyek összege legfeljebb N.
pitag(N) ->
  L = lists:seq(1,N),
  [{A,B,C} || A <- L, B <- L, C <- L,
              A+B+C =< N,
              A*A+B*B =:= C*C].
```

- Hányszor fordul elő egy elem egy listában?

`lcomp.erl - folytatás`

```
elofordul2(Elem, L) ->
  length([X || X <- L, X:=Elem]).
```

- A `khf` követelményeket teljesítő hallgatók

```
L=[{'Diák Detti',[{khf,[erlang,prolog,prolog]}]},{ 'Laza Lali',[]}],
[Nev || {Nev, M} <- L, khf:megfelelt(khf, {Nev, M})].
```

Listanézet: gyorsrendezés (Quicksort)

lcomp.erl - folytatás

```
-spec qsort(Us::[term()]) -> Ss::[term()].
% Az Us lista elemeinek monoton növekedő listája Ss.
qsort([]) ->
    [];
qsort([Pivot|Tail]) ->
    qsort([X || X <- Tail, X < Pivot])
    ++ [Pivot] ++
    qsort([X || X <- Tail, X >= Pivot]).
```

```
7> lcomp:qsort([34,1,55,78,43.2,math:pi(),math:exp(1),31.7]).
[1,2.718281828459045,3.141592653589793,31.7,34,43.2,55,78]
8> lcomp:qsort([ab,acb,aca,bca,bbca,cab,bca,bac,abc,a,b,c]).
[a,ab,abc,aca,acb,b,bac,bbca,bca,bca,c,cab]
9> lcomp:qsort("the quick brown fox jumps over the lazy dog").
" abcdeeeefghhijklmnoooopqrrsttuuvwxyz"
10> lcomp:qsort(["baba",baba,9.3,6,fun math:exp/1,[4,5,3],[4,5],2,3]).
[6,9.3,baba,#Fun<math.exp.1>,2,3,[4,5],[4,5,3],"baba"]
```

Tartalom

3 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang szintaxis alapjai
- Mintaillesztés
- Listanézet
- Magasabb rendű függvények, függvényérték
- Műveletek, beépített függvények
- Örök
- Típus-specifikáció

Listanézet: permutáció

lcomp.erl -folytatás

```
-spec perms(Xs::[term()]) -> Zss::[[term()]].
% Az Xs lista elemeinek összes permutációját tartalmazó lista Zss.
perms([]) ->
    [[]];
perms(L) ->
    [[H|T] || H <- L, T <- perms(L--[H])].
```

- Listák különbsége: `As--Bs` vagy `lists:subtract(As,Bs)`
`As--Bs` az `As` olyan másolata, amelyből ki van hagyva a `Bs`-ben előforduló összes elem balról számított első előfordulása, feltéve hogy volt ilyen elem `As`-ben
- Példák:


```
11> [a,b,c,a,b,c,a,b,c]--[a,b,c].
[a,b,c,a,b,c]
12> [a,b,c,a,b,c,a,b,c]--[a,b,c,c,b,a].
[a,b,c]
12> lcomp:perms([a,b,c]).
[[a,b,c],[a,c,b],[b,a,c],[b,c,a],[c,a,b],[c,b,a]]
```

Függvényérték

- A funkcionális nyelvekben a függvény is *érték* (már láttunk rá példákat):
  - leírható (jelölhető),
  - van típusa,
  - névhez (változóhoz) köthető,
  - adatszerkezet eleme lehet,
  - paraméterként átadható,
  - függvényalkalmazás eredménye lehet (zárójellezni kell!).
- Névtelen függvény (függvényjelölés, lambdajelölés) mint érték


```
fun (A11, ..., A1m) [when ŐrSzekv1] -> SzekvenciálisKif1;
    ...;
    (An1, ..., Anm) [when ŐrSzekvn] -> SzekvenciálisKifn
end.
```
- Másutt már deklarált függvény mint érték


```
fun Modul:Fnev/Aritas % például fun bevezeto:sum/1
fun Fnev/Aritas % ha az Fnev „látható”, pl. modulból
```

Függvényérték: példák

```

2> Area1 = fun ({circle,R}) -> R*R*3.14159;
           ({rectan,A,B}) -> A*B;
           ({square,A}) -> A*A
           end.
#Fun<erl_eval.6.13229925>
3> Area1({circle,2}).
12.56636
4> Osszeg = fun bevezeto:sum/1.
#Fun<bevezeto.sum.1>
5> Osszeg([1,2]).
3
6> fun bevezeto:sum/1([1,2]).
3
7> Fs = [Area1, Osszeg, fun bevezeto:sum/1, 12, area].
[#Fun<erl_eval.6.13229925>,#Fun<bevezeto.sum.1>,...]
8> (hd(Fs))({circle, 2}). % zárójelezni kell a függvényértéket!
12.56636
% hd/1 itt magasabb rendű függvény, zárójelezni kell az értékét

```

Magasabb rendű függvények és alkalmazásuk (2)

- **A filter függvény**

- Szűrés: `lists:filter(Pred, List)`
- Eredménye a List lista Pred-et kielégítő elemeinek listája

`mrend.erl – filter/2 egy megvalósítása`

```

filter2(_, []) -> [];
filter2(P, [Fej|Farok]) -> case P(Fej) of
                           true -> [Fej|filter2(P,Farok)];
                           false -> filter2(P,Farok)
                           end.

```

```

14> lists:filter(fun erlang:is_number/1, [x, 10, L, 20, {}]).
[10,20]
15> mrend:filter2(fun erlang:is_tuple/1, [x, {7,3}, 10, L, 20, {}]).
[{7,3},{}]
16> lists:filter(fun(Hallg) -> khf:megfelelt(khf, Hallg) end, L).
[{'Diák Detti', [{khf, [erlang,prolog,prolog]}]}]

```

- *Fejtörő:* miért érdemes leírni kétszer a `filter(P, Farok)` hívást?
- *Fejtörő:* hogyan lehet megvalósítani a `filter/2`-t `case` nélkül?

Magasabb rendű függvények és alkalmazásuk (1)

- **Magasabb rendű függvény:** paramétere vagy eredménye függvény
- **A map függvény**
  - Leképzés: `lists:map(Fun, List)`
  - Eredménye a List lista Fun-nal transzformált elemeiből álló lista

`mrend.erl – map/2 egy megvalósítása`

```

map2(_F, []) -> [];
map2(F, [X|Xs]) -> [F(X) | map2(F, Xs)].

```

```

9> lists:map(fun erlang:length/1, ["alma", "korte"]).
[4,5] % erlang:length/1: Built-In Function, lista hossza
10> mrend:map2(Osszeg, [[10,20], [10,20,30]]).
[30,60]
11> L=[{'Diák Detti', [{khf, [erlang,prolog,prolog]}]}, {'Laza Lali', []}].
[{'Diák Detti', [{khf, [erlang,prolog,prolog]}]}, {'Laza Lali', []}]
12> lists:map(fun(Hallg) -> khf:megfelelt(khf, Hallg) end, L).
[true,false]
13> [length(S) || S <- ["alma", "korte"]]. % leképzés listanézetel
[4,5]

```

Magasabb rendű függvények és alkalmazásuk (3)

- Hányszor szerepel egy elem egy listában? Új megoldásunk:

`mrend.erl – folytatás`

```

-spec elofordul3(E::term(), L::[term()]) -> N::integer().
% Az E elem az L listában N-szer fordul elő.
elofordul3(Elem, L) ->
length(lists:filter(fun(X) -> X == Elem end, L)).

```

```

17> mrend:elofordul3(prolog, [cekla,prolog,prolog]).
2

```

- A névtelen függvényben – az `elofordul3/2` törzsében – természetesen felhasználhatjuk az `elofordul3/2` fejében lekötött Elem változót.

Redukálás magasabb rendű függvényekkel (1): bevezető

- Listaelemeken végzett redukáló művelet jobbról balra haladva:
`lists:foldlr/3`
- Listaelemeken végzett redukáló művelet balról jobbra haladva:
`lists:foldl/3`
- Eredménye a `List` lista elemeiből egy kétoperandusú művelettel képzett érték

Redukálás magasabb rendű függvényekkel (2): `foldr`, `foldl`

- Jobbról balra haladva: `lists:foldr(Fun, Acc, List)`
- Balról jobbra haladva: `lists:foldl(Fun, Acc, List)`
- Eredménye a `List` lista elemeiből és az `Acc` elemből a kétoperandusú `Fun`-nal képzett érték

```
lists:foldr(fun(X, Acc) -> X - Acc end, 0, [1,2,3,4]) ≡ -2
lists:foldl(fun(X, Acc) -> X - Acc end, 0, [1,2,3,4]) ≡ 2
```

- Példa `foldr` kiértékelési sorrendjére: $1 - (2 - (3 - (4 - 0))) = -2$
- Példa `foldl` kiértékelési sorrendjére: $4 - (3 - (2 - (1 - 0))) = 2$

```
% plus(X, Sum) -> X + Sum.
sum(Acc, []) -> foldr(Fun, Acc, []) ->
  Acc;                               Acc;
sum(Acc, [H|T]) -> foldr(Fun, Acc, [H|T]) ->
  plus(H, sum(Acc, T)).               Fun(H, foldr(Fun, Acc, T)).

sum(Acc, []) -> foldl(Fun, Acc, []) ->
  Acc;                               Acc;
sum(Acc, [H|T]) -> foldl(Fun, Acc, [H|T]) ->
  sum(plus(H, Acc), T).               foldl(Fun, Fun(H, Acc), T).
```

Tartalom

3 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang szintaxis alapjai
- Mintaillesztés
- Listanézet
- Magasabb rendű függvények, függvényérték
- Műveletek, beépített függvények
- Örök
- Típusspecifikáció

Listaműveletek

- Alapműveletek: `hd(L)`, `tl(L)`, `length(L)` (utóbbi lassú: $O(n)$!)
- Listák összefűzése ($A_s \oplus B_s$): `As++Bs` vagy `lists:append(As, Bs)`
 $C_s = A_s \oplus B_s \rightsquigarrow C_s \mapsto$ az A_s összes eleme a B_s elé fűzve az eredeti sorrendben
- Példa
`1> [a, 'A', [65]] ++ [1+2, 2/1, 'A']`
`[a, 'A', "A", 3, 2.0, 'A']`
- Listák különbsége: `As--Bs` vagy `lists:subtract(As, Bs)`
 $C_s = A_s \ominus B_s \rightsquigarrow C_s \mapsto$ az A_s olyan másolata, amelyből ki van hagyva a B_s -ben előforduló összes elem balról számított első előfordulása, feltéve, hogy volt ilyen elem A_s -ben
- Példák
`1> [a, 'A', [65], 'A'] -- ["A", 2/1, 'A']`. `% [65]=="A"`
`[a, 'A']`
`2> [a, 'A', [65], 'A'] -- ["A", 2/1, 'A', a, a, a]`
`['A']`
`3> [1, 2, 3] -- [1.0, 2]`. `% erős típusosság: 1 ≠ 1.0`
`[1, 3]`

Aritmetikai műveletek

- Matematikai műveletek
  - Előjel: +, - (precedencia: 1)
  - Multiplikatív műveletek: *, /, div, rem (precedencia: 2)
  - Additív műveletek: +, - (precedencia: 3)
- Bitműveletek
  - bnot, band (precedencia: 2)
  - bor, bxor, bsl, bsr (precedencia: 3)
- Megjegyzések
  - +, -, * és / egész és lebegőpontos operandusokra is alkalmazhatók
  - +, - és * eredménye egész, ha mindkét operandusuk egész, egyébként lebegőpontos
  - / eredménye mindig lebegőpontos
  - div és rem, valamint a bitműveletek operandusai csak egészek lehetnek

integer ↔ float típuskonverzió

- Kerekítés (float → integer):
  - erlang:trunc/1: `trunc(5.8) == 5.`
  - erlang:round/1: `round(5.8) == 6.`
- Explicit típuskonverzió (integer → float):
  - erlang:float/1: `float(5) == 5.0.`

Összehasonlító műveletek (relációk)

- Egy reláció (összehasonlítás) eredménye a true vagy a false atom
- Termék összehasonlítási sorrendje (vö. típusok):
number < atom < reference < function < port < pid < tuple < list < binary
- Kisebb, egyenlő-kisebb, nagyobb-egyenlő, nagyobb reláció:
<, =<, >=, >
- Egyenlőségi reláció (aritmetikai egyenlőségre is):
==, /= **Ajánlás: helyette azonosan egyenlőt használjunk.**
- Azonosan egyenlő (különbséget tesz integer és float közt):
:=, :=/= Példa: `5.0 := 5 ~> false`

Ezek lebegőpontos értékre kerülendők:
==, =<, >=, :=

Elrettentő példák:

`10.1 - 9.9 == 0.2 ~> false`

`(10.1 - 9.9) * 10 ~> 1.9999999999999993`

`0.0000000000000001 + 1 == 1 ~> false`

`0.0000000000000001 + 1 == 1 ~> true`

Logikai műveletek

- Mohó (strict) kiértékelésű logikai műveletek:
not, and, or, xor
- Lusta (lazy) kiértékelésű („short-circuit”) logikai műveletek:
andalso, orelse
- Csak a true és false atomokra, illetve ilyen eredményt adó kifejezésekre alkalmazhatóak
- Példák:


```
1> false and (3 div 0 == 2).
** exception error: an error occurred when evaluating
   an arithmetic expression
   in operator div/2
   called as 3 div 0
2> false andalso (3 div 0 == 2).
false
```

Beépített függvények (BIF)

- BIF (Built-in functions)
    - a futtatórendszerbe beépített, rendszerint C-ben írt függvények
    - többségük az **erts**-könyvtár erlang moduljának része
    - többnyire rövid néven (az erlang: modulnév nélkül) hívhatók
  - Az alaptípusokon alkalmazható leggyakoribb BIF-ek:
    - Számok:
      - abs(Num), trunc(Num), round(Num), float(Num)
    - Lista:
      - length(List), hd(List), tl(List)
    - Ennes:
      - tuple_size(Tuple),
      - element(Index, Tuple),
      - setelement(Index, Tuple, Value)
- Megjegyzés: $1 \leq \text{Index} \leq \text{tuple\_size}(\text{Tuple})$

További BIF-ek

- Rendszer:
  - date(), time(), erlang:localtime(), halt()
- Típusvizsgálat
  - is_integer(Term), is_float(Term),
  - is_number(Term), is_atom(Term),
  - is_boolean(Term),
  - is_tuple(Term), is_list(Term),
  - is_function(Term), is_function(Term, Arity)
- Típuskonverzió
  - atom_to_list(Atom), list_to_atom(String),
  - integer_to_list(Int), list_to_integer(String),
  - erlang:list_to_integer(String, Base),
  - float_to_list(Float), list_to_float(String),
  - tuple_to_list(Tuple), list_to_tuple(List)
- Érdekesség: a BIF-ek mellett megtalálhatóak az operátorok az erlang modulban, lásd az `m(erlang)` kimenetét, pl. `fun erlang:'*/2(3,4)`.

Tartalom

- 3 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang szintaxis alapjai
  - Mintaillesztés
  - Listanézet
  - Magasabb rendű függvények, függvényérték
  - Műveletek, beépített függvények
  - Örök
  - Típusspecifikáció

A strukturális mintaillesztés finomítása örrel

- Nézzük újra a következő definíciót:


```
fac(0) -> 1;
fac(N) -> N * fac(N-1).
```

  - Mi történik, ha megváltoztatjuk a klózik sorrendjét?
  - Mi történik, ha -1-re alkalmazzuk?
  - És ha 2.5-re?

A baj az, hogy a `fac(N) -> ...` klóz túl általános.
- Megoldás: korlátozzuk a mintaillesztést ör alkalmazásával!


```
fac(0) ->
1;
fac(N) when is_integer(N), N>0 ->
N * fac(N-1).
```

- Függvénydeklaráció:

```
fnév(A11, ..., A1m) [when ŐrSzekv1] -> SzekvenciálisKif1;
...
fnév(An1, ..., Anm) [when ŐrSzekvn] -> SzekvenciálisKifn.
```

- Feltételes mintaillesztés (case):

```
case Kif of
  Minta1 [when ŐrSzekv1] -> SzekvenciálisKif1;
  ...
  Mintan [when ŐrSzekvn] -> SzekvenciálisKifn
end.
```

Az örkifejezésnek logikai értéket adó kifejezésnek kell lennie. Lehet:

- Term (vagyis tömör – tovább nem egyszerűsíthető – kifejezés)
- Örkifejezésekből aritmetikai, összehasonlító és logikai műveletekkel felépített kifejezés
- Bizonyos BIF-ek örkifejezéssel paraméterezve:
  - Típust vizsgáló predikátumok (`is_TÍPUS`)
  - `abs(Number)`, `round(Number)`, `trunc(Number)`, `float(Term)`, `element(N, Tuple)`, `tuple_size(Tuple)`, `hd(List)`, `length(List)`, `tl(List)`, `bit_size(Bitstring)`, `byte_size(Bitstring)`, `size(Tuple|Bitstring)`, `node()`, `node(Pid|Ref|Port)`, `self()`

Örkifejezésben **nem** lehet:

- Függvényalkalmazás, mert mellékhatása vagy lassú lehet
- `++ (lists:append/2)`, `-- (lists:subtract/2)`

- **Örkifejezés (guard expression)**

- Örkifejezések $\subset$ Erlang-kifejezések
- Garantáltan mellékhatás nélküli, hatékonyan kiértékelhető
- Vagy sikerül, vagy meghiúsul
- Hibát (kivételt) **nem** jelezhet; ha hibás az argumentuma, meghiúsul

- **Őr (guard):** egyetlen örkifejezés vagy örkifejezések vesszővel (,) elválasztott, *konjunktív* sorozata

- Értéke `true`, ha az összes örkifejezés `true` értékű (ÉS-kapcsolat)
- Ha az értéke `true` $\leadsto$ *sikerül*, bármely más esetben $\leadsto$ *meghiúsul*

- **Őrszekvencia (guard sequence):** egyetlen ör vagy örök pontosvesszővel (;) elválasztott, *diszjunktív* sorozata

- Értéke `true` (azaz sikerül), ha legalább egy ör `true` értékű (VAGY-kapcsolat)

- Az őrszekvenciával olyan tulajdonságot írunk elő, amit *strukturális mintaillesztéssel* nem tudunk leírni

- Az őrszekvenciát a `when` kulcsszó vezeti be

- Az őrszekvenciában előforduló összes változónak *kötöttnek* kell lennie

- A mintaillesztés lépései klózválasztásnál, ill. `case`-nél:

- Strukturális mintaillesztés (hasonló a Prolog illesztéséhez)
- Őrszekvencia kiértékelése

Példa őr szekvencia használatára: orok.erl

```
% kategoria(V) a V term egy lehetséges osztályozása
kategoria(V) ->
case V of
  X when is_atom(X) ->
    atom;
  X when is_number(X), X < 0 ->
    negativ_szam;
  X when is_integer(X) ;
    is_float(X), abs(X-round(X)) < 0.0001 ->
    kerek_szam;
  X when is_list(X), length(X) > 5 ->
    hosszu_lista;
```

```
2> orok:kategoria(true).
atom
3> [{K,orok:kategoria(K)} || K <- [haho, -5, 5.000001, "kokusz" ]].
[{haho,atom}, {-5,negativ_szam}, {5.000001,kerek_szam},
 {"kokusz",hosszu_lista}]
```

Feltételes kifejezés őr szekvenciával (if)

```
if
  ŐrSzekv1 -> SzekvenciálisKif1;
  ...
  ŐrSzekvn -> SzekvenciálisKifn
end.
```

- Kiértékelés: balról jobbra, fölülről lefelé.
- Értéke: az első true értékű őr szekvencia utáni szekvenciális kifejezés
- Ha nincs true értékű őr szekvencia, futáskor hibát jelez
- Példák

```
1> X=2.
2> if X<2 -> "<"; X>2 -> ">" end.
** exception error: no true branch...
3> if X<2 -> "<"; X>=2 -> ">=" end.
">="
4> if X<2 -> "<"; true -> ">=" end.
">="
```

khf.erl – folytatás

```
elofordul4(_, []) -> 0;
elofordul4(E, [Fej|Farok]) ->
  if
    Fej := E -> 1;
    true -> 0
  end
+ elofordul4(E, Farok).
```

Példa őr szekvencia használatára: orok.erl (folytatás)

```
...
{X,Y,Z} when X*X+Y*Y := Z*Z, is_integer(Z) ;
          Z*Z+Y*Y := X*X, is_integer(X) ;
          X*X+Z*Z := Y*Y, is_integer(Y) ->
  pitagoraszi_szamharmas;
{Nev, []} when is_atom(Nev) ->
  talan_hallgato;
{Nev, [{Tipus,_}|_]} when is_atom(Nev), is_atom(Tipus) ->
  talan_hallgato;
[Ny1|_] when Ny1:=cekla ; Ny1:=prolog ; Ny1:=erlang ->
  talan_programozasi_nyelvek_listaja;
{tort, Sz, N} when abs(Sz div N) >= 0 ->
  % Ha Sz vagy N nem egész, vagy ha N:=0, hiba miatt meghiúsul
  racionalis;
_ -> egyeb
end.
```

```
4> [orok:kategoria(K) || K <- [{3,5,4}, {'D.D.',[]}, {tort,1,a}]].
[pitagoraszi_szamharmas,talan_hallgato,egyeb]
```

Az if a case speciális esete (1)

- A kiértékelendő kifejezés kiválasztására
  - a case kifejezést illeszt mintákra, majd őr szekvenciákat használ,
  - az if csak őr szekvenciákat használ.
- Az if helyettesítése case-zel (az Alapértelmezés sora opcionális):

```
case 1 of % _=1 mindig sikeres
  _ when ŐrSzekv1 -> Kif1;
  ...
  _ when ŐrSzekvn -> Kifn;
  - -> Alapértelmezés
end
≡
if
  ŐrSzekv1 -> Kif1;
  ...
  ŐrSzekvn -> Kifn;
  true -> Alapért
end
```

- Fordítva: használhatunk-e case helyett if-et?

```
filter1(_P, []) -> [];
filter1(P, [Fej|Farok]) -> case P(Fej) of
  true -> [Fej|filter1(P,Farok)];
  false -> filter1(P,Farok)
end.
```

Az if a case speciális esete (2)

- Jó-e az alábbi függvénydeklaráció?

```
filter2e(_P, []) ->
  [];
filter2e(P, [Fej|Farok]) ->
  if
    P(Fej) -> [Fej|filter2e(P, Farok)];
    true -> filtere2(P, Farok)
  end.
```

- Nem! Az if `P(Fej) -> [Fej|...]` hibás, mert őrben nem lehet függvény.
- A hibaüzenet: `illegal guard expression`
- De egy új változó bevezetése megoldja a dolgot:

```
filter2a(_P, []) ->
  [];
filter2a(P, [Fej|Farok]) ->
  Cond = P(Fej),
  if
    Cond -> [Fej|filter2a(P, Farok)];
    true -> filter2a(P, Farok)
  end.
```

Tartalom

3 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang szintaxis alapjai
- Mintaillesztés
- Listanézet
- Magasabb rendű függvények, függvényérték
- Műveletek, beépített függvények
- Örök
- Típusspecifikáció

Típusspecifikáció

- Régebben: *dokumentációs konvenció*, nem nyelvi elem az Erlangban
  - Az EDoc értelmezte, ennek alapján generált dokumentációt
  - 2017-ig ezt tanítottuk
- Újabbban: a nyelv része
  - Kicsit más a szintaxisa, mint amit korábban tanítottunk, ezért a dokumentumokban előfordulhat EDoc szintaxisú típusspecifikáció is
  - Mi most az új típusspecifikációt tanuljuk (egyszerűsítve)
  - Ehhez van program a típusspecifikáció ellenőrzésére és a programkóddal való összevetésére: `dialyzer`. Nagyon hasznos!
  - Ehhez van program a típusspecifikáció automatikus előállítására: `typer`. Komoly segítség!
- A `typeName` típust így jelöljük: `typeName()`.
- Típusok: előre definiált és felhasználó által definiált

Lásd: http://erlang.org/doc/reference_manual/typespec.html
<https://learnyoussomeerlang.com/dialyzer>

Előre definiált típusok

- `any()`, `term()`: bármely Erlang-típus
- `atom()`, `binary()`, `float()`, `fun()`, `function()`, `integer()`, `pid()`, `port()`, `reference()`: Erlang-alaptípusok
- `number()`: `integer() | float()`⁷
- `boolean()`: a `false` és a `true` atomok típusa
- `char()`: az `integer()` típus karaktereket ábrázoló része
- `iolist()` = `[char() | binary() | iolist()]`: karakter-io
- `tuple()`: ennestípus
- `list(Type)`: az `[Type]` listatípus szinonimája
- `nil()`: az `[]` üreslista-típus szinonimája
- `string()`: a `list(char())` szinonimája
- `deep_string()` = `[char() | deep_string()]`
- `none()`: a „nincs típusa” típus; nem befejeződő függvény „eredményének” megjelölésére

⁷... | ... választási lehetőség a szintaktikai leírásokban.

Új (felhasználó által definiált) típusok

- Szintaxis: `-type newType() :: Típuskifejezés.`
- Típuskifejezés:
term, előre definiált típus, felhasználó által definiált típus, típusváltozó
- Uniótípus
`T1|T2` típuskifejezés, ha `T1` és `T2` típuskifejezések
`-type nyelv() :: cekla | prolog | erlang.`
- Listatípus
`[T]` típuskifejezés, ha `T` típuskifejezés
`-type nyelvlista() :: [nyelv()].`
Alternatív jelölés: `-type nyelvlista() :: list(nyelv()).`
- Ennestípus
`{T1,...,Tn}` típuskifejezés, ha `T1, ..., Tn` típuskifejezések
`-type diak() :: atom().`
`-type munka() :: atom().`
`-type teljesites() :: {diak(), [{munka(), nyelvlista()}]}.`
- Függvénytípus
`fun(T1,...,Tn) -> T` típuskifejezés, ha `T1, ..., Tn` és `T` típuskifejezések

Függvénytípus specifikálása

Egy függvény típusát az argumentumainak (formális paramétereinek) és az eredményének (visszatérési értékének) a típusa határozza meg.

- Szintaxis: `-spec funcName(T1,...,Tn) -> Tret.`
- `T1, ..., Tn` és `Tret` háromféle lehet:
  - TypeVar
Típusváltozó, tetszőleges típus jelölésére
  - Type
Típuskifejezés
  - Var::Type
Paraméterváltozóval bővítve dokumentációs célra
- Paraméter- vagy argumentumváltozó: a típus-specifikáció elemeinek nevet adhatunk, pl.
`-spec safe_last(Xs::[any()]) -> {ok, X::any()} | error.`
`% X az Xs lista utolsó eleme.`
`-spec split(N::integer(), List::[any()]) ->`
`{Prefix::[any()], Suffix::[any()]}`.

Példák függvénytípus specifikálására (1)

```
-spec id_1(X) -> X. % az X itt: típusváltozó
% Az argumentum azonos az eredménnyel, típusuk tetszőleges.
-spec id_2(tuple()) -> tuple().
% Az argumentum és az eredmény azonos típusú, értékük különbözhet.
-spec id_3(X::tuple()) -> X::tuple(). % X: argumentumváltozó
% Az argumentum és az eredmény azonos típusú, értékük azonos.

-spec file:open(FileName, _Mode) -> {ok, _Handle} | {error, Why}.
% A szingli típusváltozót az Erlang jelzi, '-'-sal elkerülhető.
-spec file:read_line(Handle) -> {ok, _Line} | eof.
% A típus-specifikációban term is megadható, pl. atom.

-spec lists:map_1(fun((A) -> B), [A]) -> [B].
% A típus-specifikációban lehet függvényérték is, pl. fun((A) -> B).
-spec lists:filter(fun((X) -> boolean()), [X]) -> [X].
% Típusváltozó és típuskifejezés változtatva is használható.
-spec map_2(fun((A::any()) -> any()), [any()]) -> Bs::[any()].
% Legkifejezőbb az argumentumváltozó és a típuskifej. egyidejű használata.
```

Példák függvénytípus specifikálására (2)

% A 2018. évi nagy házi feladatból

```
-type code() :: [integer()]. % [integer()] ≡ list(integer())
% code() egy integer() típusú értékekből álló lista típusa.
-type blacks() :: integer().
-type whites() :: integer().
% Mindkettő az integer() beépített típus szinonimája.
% A szinonima bevezetésének célja az érthetőség növelése.
-type answer() :: {blacks(),whites()}.
% answer() a blacks()és whites() típusú értékekből álló pár típusa.
-type hint() :: {code(),answer()}.
% hints() a codes() és answer() típusú értékekből álló pár típusa.

-spec mmind:mmind(Max::integer(), Hints::[hint()]) -> Codes::[code()].
% mmind/2 első argumentuma egy egész, második argumentuma egy hint()
% típusú értékekből álló lista, eredménye code() típusú értékek listája.
```

A paraméterváltozók arra valók, hogy a fejkommentben – lehetőleg deklaratív módon – leírjuk az argumentum(ok) és eredmény közötti összefüggést.

IV. rész

Prolog alapok

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

A kurzus Logikai Programozás (LP) része

- **1. blokk:** A Prolog LP nyelv alapjai
  - Szintaxis
  - Deklaratív szemantika
  - Procedurális szemantika (végrehajtási mechanizmus)
- **2. blokk:** Prolog programozási módszerek
  - A legfontosabb beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek
- Kitekintés: Új irányzatok a logikai programozásban

Tartalom

- 4 Prolog alapok
  - Prolog bevezetés – néhány példa
  - A Prolog nyelv alapszintaxisa
  - Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
  - További vezérlési szerkezetek
  - Listakezelő eljárások Prologban
  - Operátorok

A Prolog alapelemei: a családi kapcsolatok példája

- Adatok
  - Adottak személyekre vonatkozó állítások, pl.

gyerek	szülő
Imre	István
Imre	Gizella
István	Géza
István	Sarolta
Gizella	Civakodó Henrik
Gizella	Burgundi Gizella

férfi
Imre
István
Géza
Civakodó Henrik
...

- A feladat:
  - Definiálandó az unoka–nagyapa kapcsolat, pl. keressük egy adott személy nagyapját.

A nagyszülő feladat — Prolog megoldás

```
% szuloje(Gy, Sz):Gy szülője Sz.
% Tényállításokból álló predikátum
szuloje('Imre', 'Gizella'). % (sz1)
szuloje('Imre', 'István'). % (sz2)
szuloje('István', 'Sarolt'). % (sz3)
szuloje('István', 'Géza'). % (sz4)
szuloje('Gizella',
        'Burgundi Gizella'). % (sz5)
szuloje('Gizella',
        'Civakodó Henrik'). % (sz6)

% ffi(Szemely): Szemely férfi.
ffi('Imre'). ffi('István'). % (f1)-(f2)
ffi('Géza'). % (f3)
ffi('Civakodó Henrik'). % (f4)

% Gyerek nagyszülője Nagyszulo.
% Egyetlen szabályból álló predikátum
nagyszuloje(Gyerek, Nagyszulo) :-
    szuloje(Gyerek, Szulo),
    szuloje(Szulo, Nagyszulo). % (nsz)
```

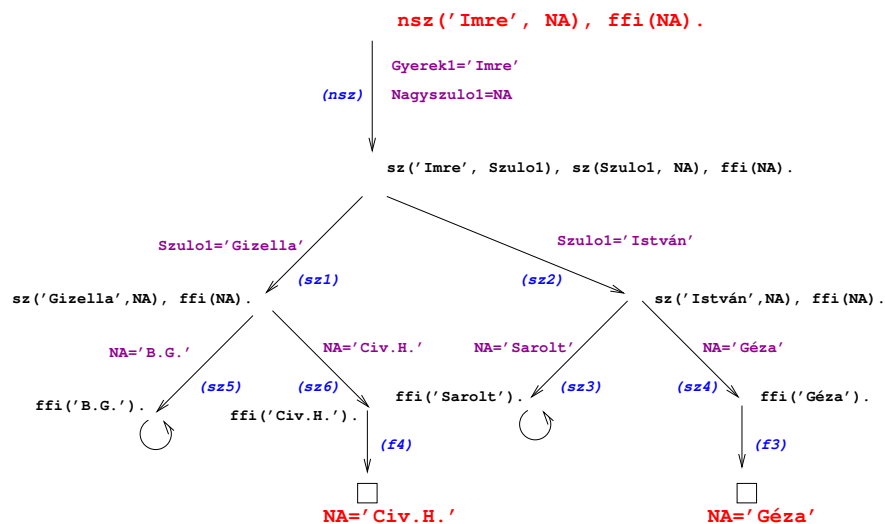
```
% Ki Imre nagyapja?
| ?- nagyszuloje('Imre', NA),
     ffi(NA).
NA = 'Civakodó Henrik' ? ;
NA = 'Géza' ? ;
no
% Ki Géza unokája?
| ?- nagyszuloje(U, 'Géza').
U = 'Imre' ? ;
no
% Ki Imre nagyszülője?
| ?- nagyszuloje('Imre', NSz).
NSz = 'Burgundi Gizella' ? ;
NSz = 'Civakodó Henrik' ? ;
NSz = 'Sarolt' ? ;
NSz = 'Géza' ? ;
no
```

Deklaratív szemantika – klózek logikai alakja

- A **szabály** jelentése implikáció: a törzsbeli célok **konjunkciójából** következik a fej.
  - Példa: $\text{nagyszuloje}(U, N) :- \text{szuloje}(U, Sz), \text{szuloje}(Sz, N)$.
  - Logikai alak:

$$\forall UNSz (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N))$$
  - Ekvivalens alak:

$$\forall UN (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \exists Sz (\text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N)))$$
- A **tényállítás** feltétel nélküli állítás, pl.
  - Példa: $\text{szuloje}('Imre', 'István')$.
  - Logikai alakja változatlan
  - Ebben is lehetnek változók, ezeket is univerzálisan kell kvantálni
- A **célsorozat** jelentése: keressük azokat a változó-behelyettesítéseket amelyek esetén a célok konjunkciója igaz
- Egy célsorozatra kapott válasz **helyes**, ha az adott behelyettesítésekkel a célsorozat következménye a program logikai alakjának
- A Prolog garantálja a helyességet, de a **teljességet** nem: nem biztos, hogy minden megoldást megkapunk – kaphatunk hibajelzést, végtelen ciklust, végtelen keresési teret stb.

A nagyszülő példa végrehajtása – keresési tér

```
nagyszuloje(Gyerek, Nagyszulo) :-
    szuloje(Gyerek, Szulo),
    szuloje(Szulo, Nagyszulo). % (nsz)
```


A Prolog végrehajtás redukciós modellje

Redukciós lépés: egy célsorozat redukálása egy újabb célsorozattá

- egy programklóz segítségével (ha az első cél felhasználói eljárást hív):
  - A klózt **lemásoljuk**, a változókat szisztematikusan újakra cserélve.
  - A célsorozatot szétbontjuk az első hívásra és a maradékra.
  - Az első hívást **egyesítjük** a klózfejjel
  - Ha az egyesítés nem sikerül, akkor a redukciós lépés is megghiúsul.
  - Sikeres egyesítés esetén az ehhez szükséges behelyettesítéseket elvégezzük a klóz **törzsén** és a **célsorozat** maradékán is
  - Az új célsorozat: a klóztörzs és utána a maradék célsorozat
- egy beépített eljárás segítségével (az első cél beépített eljárást hív):
  - Az első célbeli beépített eljáráshívást végrehajtjuk.
  - Ez lehet sikeres (esetleg változó-behelyettesítésekkel), vagy lehet sikertelen.
  - Sikeres esetén a behelyettesítéseket elvégezzük a célsorozat maradékán, ez lesz az új célsorozat.
  - Sikertelenség esetén a redukciós lépés is sikertelenül végződik (megghiúsul).

A Prolog végrehajtási algoritmus – első közelítés

Egy célsorozat végrehajtása

1. Ha az **első** hívás beépített eljárásra vonatkozik, végrehajtjuk a redukciót.
2. Ha az **első** hívás felhasználói eljárásra vonatkozik, akkor megkeressük az eljárás **első** (visszalépés után: következő) olyan klózáat, amelynek feje egyesíthető a hívással, és végrehajtjuk a redukciót.
3. Ha a redukció sikeres (találunk egyesíthető fejű klózt), folytatjuk a végrehajtást 1.-től az új célsorozattal.
4. Ha a redukció meghiúsul, akkor visszalépés következik:
  - visszatérünk a legutolsó, felhasználói eljárással történt (sikeres) redukciós lépéshez,
  - annak *bemeneti* célsorozatát megpróbáljuk *újabb* klózzal redukálni – ugrás a 2. lépésre
(Ennek meghiúsulása értelemszerűen újabb visszalépést okoz.)

A végrehajtás nem „intelligens”

- `PI. | ?- nagyszuloje(U, 'Géza').` hatékonyabb lenne ha a klóz törzét **jobbról balra** hajtánánk végre
- DE: így a végrehajtás átlátható; a Prolog nem tételbizonyító, hanem programozási nyelv

A Prolog adatfoglalma, a Prolog kifejezés

- konstans (`atomic`)
  - számkonstans (`number`) – egész vagy lebegőp, pl. 1, -2.3, 3.0e10
  - névkonstans (`atom`), pl. 'István', `szuloje`, `+`, `-`, `<`, `tree_sum`
- összetett- vagy struktúra-kifejezés (`compound`)
  - ún. kanonikus alak: $\langle \text{struktúranév} \rangle (\langle \text{arg}_1 \rangle, \dots, \langle \text{arg}_n \rangle)$
    - a $\langle \text{struktúranév} \rangle$ egy névkonstans, az $\langle \text{arg}_i \rangle$ argumentumok tetszőleges Prolog kifejezések
    - példák: `leaf(1)`, `person(william,smith,2003)`, `<(X,Y)`, `is(X, +(Y,1))`
  - szintaktikus „édesítőszerek”, pl. operátorok:
`X is Y+1` $\equiv$ `is(X, +(Y,1))`
- változó (`var`)
  - pl. `X`, `Szulo`, `X2`, `_valt`, `_`, `_123`
  - a változó alaphelyzetben behelyettesítetlen, értékkel nem bír, egyesítés során egy tetszőleges Prolog kifejezést (akár egy másik változót) vehet fel értékül – **dinamikus típusfogalom**
  - ha visszalépünk egy redukciós lépésen keresztül, akkor az ott behelyettesített változók behelyettesítése megszűnik

Aritmetikai beépített eljárások

Aritmetikai beépített eljárások (predikátumok)

- `X is Kif: A Kif` **aritmetikai** kif.-t **kiértékeli** és értékét **egyesíti** `X`-szel.
- `Kif1>Kif2: Kif1` **aritmetikai értéke** nagyobb `Kif2` értékénél.
- Hasonlóan: `Kif1=<Kif2`, `Kif1>Kif2`, `Kif1>=Kif2`, `Kif1:=Kif2` (aritmetikailag egyenlő), `Kif1=\Kif2` (aritmetikailag nem egyenlő)
- Fontos aritmetikai operátorok: `+`, `-`, `*`, `/`, `rem`, `//` (egész-osztás)

A faktoriális függvény definíciója Prologban

- funk. nyelven a faktoriális 1-argumentumú függvény: `Ered = fakt(N)`
- Prologban ennek egy kétargumentumú reláció felel meg: `fakt(N, Ered)`
- Konvenció: az utolsó argumentum(ok) a kimenő paraméter(ek)

```
% fakt(N, F): F = N!.
fakt(0, 1).           % 0! = 1.
fakt(N, F) :-        % N! = F ha létezik olyan N1, F1, hogy
    N > 0,           % N > 0, és
    N1 is N-1,      % N1 = N-1. és
    fakt(N1, F1),   % N1! = F1, és
    F is F1*N.      % F = F1*N.
```

Néhány további beépített eljárás

- Kifejezések egyesítése
  - `X = Y`: az `X` és `Y` **szimbolikus** kifejezések egyesítése $\equiv$ azonos alakra hozása változók esetleges behelyettesítésével
  - `X \= Y`: az `X` és `Y` kifejezések **nem** egyesíthetőek (nem hozhatók azonos alakra)
- Típusvizsgálatot végző beépített predikátumok
  - `var(X)`: `X` változó
  - `nonvar(X)`: `X` nem változó
    - `atomic(X)`: `X` konstans;
    - `atom(X)`: `X` névkonstans, `number(X)`: `X` szám
    - `integer(X)`: `X` egész szám, `float(X)`: `X` lebegőpontos szám
    - `compound(X)`: `X` összetett kifejezés
- További hasznos predikátumok
  - `true`, `fail`: Mindig sikerül ill. mindig meghiúsul.
  - `write(X)`: Az `X` Prolog kifejezést kiírja.
  - `write_canonical(X)`: `X` kanonikus (alapstruktúra) alakját írja ki.
  - `nl`: Kiír egy újsort.

Programfejlesztési beépített predikátumok

- `consult(File)`: A `File` állományban levő programot beolvassa és értelmezendő alakban eltárolja. (`File = user` $\Rightarrow$ terminálról olvas.)
- `trace`, `notrace`: A (teljes) nyomkövetést be- ill. kikapcsolja.
- `listing` vagy `listing(Predikátum)`: Az értelmezendő alakban eltárolt összes ill. adott nevű predikátumokat kilistázza.
- `halt`: A Prolog rendszer befejezi működését.

```
> sicstus
SICStus 4.4.1 (x86_64-linux-glibc2.12) ...
| ?- consult(fakt).
% consulted /home/user/fakt.pl in module user, 10 msec 91776 bytes
yes
| ?- fact(4, F).
F = 24 ? ;
no
| ?- listing(fakt).
(...)
yes
| ?- halt.
>
```

Adatstruktúrák Prologban – a bináris fák példája

- A bináris fa adatstruktúra
  - vagy egy csomópont (`node`), amelynek két részfája van (`left`, `right`)
  - vagy egy levél (`leaf`), amely egy egészt tartalmaz

Binárisfa-struktúra C-ben

```
enum treetype {Node, Leaf};
struct tree {
    enum treetype type;
    union {
        struct { struct tree *left;
                struct tree *right;
                } nd;
        struct { int value;
                } lf;
    } u;
};
```

A Prolog dinamikusan típusos nyelv – nincs szükség explicit típusdefinícióra

- Mercury típusleírás (komment)


```
% :- type tree --->
%     node(tree, tree)
%     | leaf(int).
```
- A típushoz tartozás ellenőrzése


```
% is_tree(T): T egy bináris fa
is_tree(leaf(V)) :- integer(V).
is_tree(node(Left,Right)) :-
    is_tree(Left),
    is_tree(Right).
```

Bináris fák összegzése

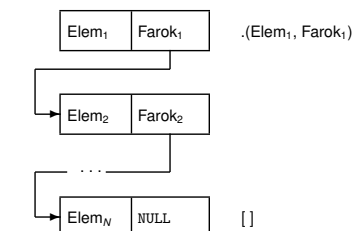
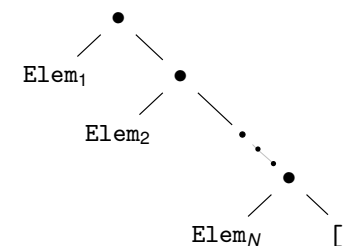
- Egy bináris fa levélösszegének kiszámítása:
  - levél esetén a levélben tárolt egész
  - csomópont esetén a két részfa levélösszegének összege

```
% S = tsum(T): T levélösszege S
int tsum(struct tree *tree)
{
    switch(tree->type) {
    case Leaf:
        return tree->u.lf.value;
    case Node:
        return tsum(tree->u.nd.left) +
            tsum(tree->u.nd.right);
    }
}
```

```
% tree_sum(Tree, S):  $\Sigma$  Tree = S.
tree_sum(leaf(Value), Value).
tree_sum(node(Left,Right), S) :-
    tree_sum(Left, S1),
    tree_sum(Right, S2),
    S is S1+S2.
| ?- tree_sum(node(leaf(5),
                node(leaf(3),
                    leaf(2))), S).
S = 10 ? ;
no
| ?- tree_sum(T, 3).
T = leaf(3) ? ;
! Inst. error in argument 2 of is/2
! goal: 3 is _73+_74
```

A Prolog lista-fogalma

- A Prolog lista
  - Az üres lista a `[]` névkonstans.
  - A nem-üres lista a `'.'` (`Fej`, `Farok`) struktúra (vö. Cékla `cons(...)`):
    - `Fej` a lista feje (első eleme), míg
    - `Farok` a lista farka, azaz a fennmaradó elemekből álló lista.
  - A listákat egyszerűsítve is leírhatjuk („szintaktikus édesítés”).
  - Megvalósításuk optimalizált, időben és helyben is hatékonyabb.
- A listák fastruktúra alakja és megvalósítása

Listák jelölése – szintaktikus „édesítőszerek”

- Az alapvető édesítés:
.(Fej, Farok) helyett a [Fej | Farok] kifejezést írjuk
- Kiterjesztés N darab „fej”-elemre, a skatulyázás kiküszöbölése:
[Elem₁ | [... | [Elem_N | Farok] ...]] $\implies$ [Elem₁, ..., Elem_N | Farok]
- Ha a farok [], a „| []” jelsorozat elhagyható:
[Elem₁, ..., Elem_N | []] $\implies$ [Elem₁, ..., Elem_N]

```
| ?- [1,2] = [X|Y].           => X = 1, Y = [2] ?
| ?- [1,2] = [X,Y].           => X = 1, Y = 2 ?
| ?- [1,2,3] = [X|Y].         => X = 1, Y = [2,3] ?
| ?- [1,2,3] = [X,Y].         => no
| ?- [1,2,3,4] = [X,Y|Z].     => X = 1, Y = 2, Z = [3,4] ?
| ?- L = [1|_], L = [_|2|_].   => L = [1,2|_A] ? % nyílt végű
| ?- L = .(1,[2,3|[]]).       => L = [1,2,3] ?
| ?- L = [1,2|. (3,[])].      => L = [1,2,3] ?
```

Tartalom

4 Prolog alapok

- Prolog bevezetés – néhány példa
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
- További vezérlési szerkezetek
- Listakezelő eljárások Prologban
- Operátorok

Néhány egyszerű listakezelő eljárás

- Egy n -dimenziós vektort egy n -elemű számlistával ábrázolhatunk.
- Írjunk Prolog eljárásokat két vektor összegének, egy vektor és egy skalár (szám) szorzatának, és két vektor skalárszorzatának kiszámítására. Feltételezhető, hogy egy hívásban a vektorok azonos hosszúságúak.

```
% v_ossz(+A, +B, ?C): C az A és B vektorok összege
v_ossz([], [], []).
v_ossz([A|AL], [B|BL], [C|CL]) :-
    C is A+B,
    v_ossz(AL, BL, CL).
```

```
% vs_szorz(+A, +S, ?B): B az A vektor S skalárral való szorzata
vs_szorz([], _, []).
vs_szorz([A|AL], S, [B|BL]) :-
    B is A*S, vs_szorz(AL, S, BL).
```

```
% skszorz(+A, +B, ?S): S az A és B vektorok skalárszorzata
skszorz([], [], 0).
skszorz([A|AL], [B|BL], S) :-
    skszorz(AL, BL, S0), S is S0+A*B.
```

Predikátumok, klózk

- Példa:

```
% két klózból álló predikátum definíciója, funktora: tree_sum/2
tree_sum(leaf(Val), Val).           % 1. klóz, tényáll.
tree_sum(node(Left,Right), S) :- % fej \
    tree_sum(Left, S1),           % cél \ |
    tree_sum(Right, S2),          % cél | törzs | 2. klóz, szabály
    S is S1+S2.                   % cél / |
```

- Szintaxis:

```
<Prolog program> ::= <predikátum> ...
<predikátum> ::= <klóz> ... {azonos funktorú}
<klóz> ::= <tényállítás>.□ |
          <szabály>.□ {klóz funktora = fej funktora}
<tényállítás> ::= <fej>
<szabály> ::= <fej> :- <törzs>
<törzs> ::= <cél>, ...
<cél> ::= <kifejezés>
<fej> ::= <kifejezés>
```


Tartalom

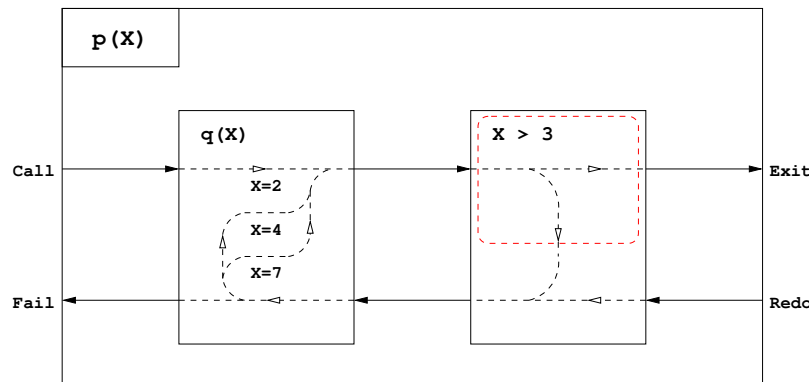
4 Prolog alapok

- Prolog bevezetés – néhány példa
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
- További vezérlési szerkezetek
- Listakezelő eljárások Prologban
- Operátorok

A Prolog nyomkövető által használt eljárás-doboz modell

- A Prolog eljárás-végrehajtás két fázisa
  - előre menő: egymásba **skatulyázott eljárás-be** és **-kilépések**
  - visszafelé menő: **új megoldás** kérése egy már lefutott eljárástól
- Egy egyszerű példaprogram, hívása $|- ?- p(X)$.

$$q(2). \quad q(4). \quad q(7). \quad \quad \quad p(X) :- q(X), X > 3.$$
- Példafutás: belépünk a $p/1$ eljárásba (Hívási kapu, Call port)
  - Belépünk a $q/1$ eljárásba (Call port)
  - $q/1$ sikeresen lefut, $q(2)$ eredménnyel (Kilépési kapu, Exit port)
    - $A > /2$ eljárásba belépünk a $2>3$ hívással (Call)
    - $A > /2$ eljárás sikertelenül fut le (Meghiúsulási kapu, Failport)
  - (visszafelé menő futás): visszatérünk (a már lefutott) $q/1$ -be, újabb megoldást kérve (Újra kapu, Redo Port)
  - A $q/1$ eljárás újra sikeresen lefut a $q(4)$ eredménnyel (Exit)
    - A $4>3$ hívással a $> /2$ -be belépünk majd kilépünk (Call, Exit)
- A $p/1$ eljárás sikeresen lefut $p(4)$ eredménnyel (Exit)

Eljárás-doboz modell – grafikus szemléltetés

 $q(2). \quad q(4). \quad q(7).$
 $p(X) :- q(X), X > 3.$

Eljárás-doboz modell – egyszerű nyomkövetési példa

- **?...Exit** jelzi, hogy maradt választási pont a lefutott eljárásban
- Ha nincs **?** az Exit kapunál, akkor a doboz törlődik (lásd a szaggatott piros téglalapot az előző dián az $X > 3$ hívás körül)

 $q(2). \quad q(4). \quad q(7).$
 $p(X) :- q(X), X > 3.$

```

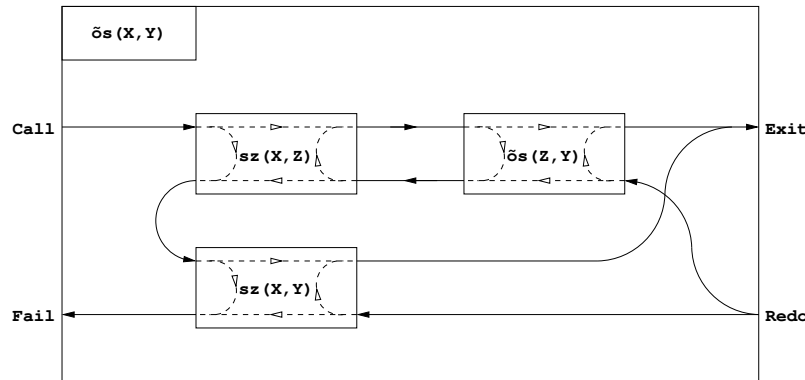
|- ?- consult(pq0), trace, p(X). % compile esetén a > /2 hívásokat nem látjuk
1 1 Call: p(_463) ?
2 2 Call: q(_463) ?
? 2 2 Exit: q(2) ? % ? ≡ maradt választási pont q-ban
3 2 Call: 2>3 ?
3 2 Fail: 2>3 ?
2 2 Redo: q(2) ?
? 2 2 Exit: q(4) ?
4 2 Call: 4>3 ?
4 2 Exit: 4>3 ? % nincs ? ⇒ a doboz törlődik (*)
? 1 1 Exit: p(4) ?
X = 4 ? ;
1 1 Redo: p(4) ? % (*) miatt nem látjuk a Redo-Fail kapukat a 4>3 hívásra
2 2 Redo: q(4) ?
2 2 Exit: q(7) ?
5 2 Call: 7>3 ?
5 2 Exit: 7>3 ?
1 1 Exit: p(7) ? % nincs ? ⇒ a doboz törlődik (*)
X = 7 ? ; no

```

Eljárás-doboz: több klózból álló eljárás

```
ős(X,Y) :- sz(X,Z), ős(Z,Y).
ős(X,Y) :- sz(X,Y).
```

```
sz(1,2). sz(2,3). sz(2,4).
```


Eljárás-doboz modell – „kapcsolási” alapelvek

- A feladat: „szülő” eljárásdoboz és a „belső” eljárások dobozainak összekapcsolása
- Előfeldolgozás: érjük el, hogy a klózfejekben csak változók legyenek, ehhez a fej-egyesítéseket alakítsuk hívásokká, pl.
fakt(0,1). $\Rightarrow$ fakt(X,Y) :- X=0, Y=1.
- Előre menő végrehajtás (balról-jobbra menő nyilak):
  - A szülő Call kapuját az 1. klóz első hívásának Call kapujára kötjük.
  - Egy belső eljárás Exit kapuját
    - a következő hívás Call kapujára, vagy,
    - ha nincs következő hívás, akkor a szülő Exit kapujára kötjük
- Visszafelé menő végrehajtás (jobbról-balra menő nyilak):
  - Egy belső eljárás Fail kapuját
    - az előző hívás Redo kapujára, vagy, ha nincs előző hívás, akkor
    - a következő klóz első hívásának Call kapujára, vagy
    - ha nincs következő klóz, akkor a szülő Fail kapujára kötjük
  - A szülő Redo kapuját mindegyik klóz utolsó hívásának Redo kapujára kötjük
    - mindig abba a klózra térünk vissza, amelyben legutoljára voltunk

SICStus nyomkövetés – legfontosabb parancsok

- Beépített eljárások
  - trace, debug, zip – a c, l, z paranccsal indítja a nyomkövetést
  - notrace, nodebug, nozip – kikapcsolja a nyomkövetést
  - spy(P), nospy(P), nospyall – töréspont be/ki a P eljárásra, $\forall$ ki.
- Alapvető nyomkövetési parancsok, ujsorral (<RET>) kell lezárni
  - h (help) – parancsok listázása
  - c (creep) vagy csak <RET> – lassú futás (minden kapunál megáll)
  - l (leap) – csak töréspontnál áll meg, de a dobozokat építi
  - z (zip) – csak töréspontnál áll meg, dobozokat nem épít
  - + ill. – – töréspont be/ki a kurrens eljárásra
  - s (skip) – eljárástörzs átlépése (Call/Redo $\Rightarrow$ Exit/Fail)
  - o (out) – kilépés az eljárástörzsből ($\Rightarrow$ szülő Exit/Fail kapu)
- A Prolog végrehajtást megváltoztató parancsok
  - u (unify) – a kurrens hívást helyettesíti egy egyesítéssel
  - r (retry) – újratekint az eljárástörzs végrehajtását ($\Rightarrow$ Call)
- Információ-megjelenítő és egyéb parancsok
  - < n – a kiírási mélységet n-re állítja ($n = 0 \Rightarrow \infty$ mélység)
  - n (notrace) – nyomkövető kikapcsolása
  - a (abort) – a kurrens futás abbahagyása

Eljárás-doboz modell – OO szemléletben (kiegészítő anyag)

- Minden eljáráshoz tartozik egy osztály, amelynek van egy konstruktor függvénye (amely megkapja a hívási paramétereket) és egy next „adj egy (következő) megoldást” metódusa.
- Az osztály nyilvántartja, hogy hányadik klózban jár a vezérlés
- A metódus első meghívásakor az első klóz első Hívás kapujára adja a vezérlést
- Amikor egy részjeljárás Hívás kapujához érkezünk, **létrehozunk** egy példányt a meghívandó eljárásból, majd
- meghívjuk az eljáráspéldány „következő megoldás” metódusát (*)
  - Ha ez sikerül, akkor a vezérlés átkerül a következő hívás Hívás kapujára, vagy a szülő Kilépési kapujára
  - Ha ez meghiúsul, **megszüntetjük** az eljáráspéldányt majd ugrunk az előző hívás Újra kapujára, vagy a következő klóz elejére, stb.
- Amikor egy Újra kapuhoz érkezünk, a (*) lépésnél folytatjuk.
- A szülő Újra kapuja (a „következő megoldás” nem első hívása) a tárolt klózsorszámának megfelelő klózban az utolsó Újra kapura adja a vezérlést.

OO szemléletű dobozok: p/2 C++ kódrészlet (kieg. anyag)

Az ős/2 Prolog eljárásnak (169. dia) megfelelő C++ objektum „köv. megoldás” metódusa:

```
boolean os::next(      { // Return next solution for p/2
  switch(clno)        {
  case 0:              // first call of the method
    clno = 1;          // enter clause 1:          os(X,Y) :- sz(X,Z), os(Z,Y).
    szaptr = new sz(x, &z); // create a new instance of subgoal sz(X,Z)
  redo11:
    if(!szaptr->next()) { // if sz(X,Z) fails
      delete szaptr;     // destroy it,
      goto cl2;          // and continue with clause 2 of p/2
    }
    pptr = new os(z, py); // otherwise, create a new instance of subgoal os(Z,Y)
  case 1:              // (enter here for Redo port if clno==1)
    /* redo12: */
    if(!pptr->next()) { // if os(Z,Y) fails
      delete pptr;      // destroy it,
      goto redo11;      // and continue at redo port of sz(X,Z)
    }
    return TRUE;       // otherwise, exit via the Exit port
  cl2:
    clno = 2;          // enter clause 2:          os(X,Y) :- sz(X,Y).
    szbptr = new sz(x, py); // create a new instance of subgoal sz(X,Y)
  case 2:              // (enter here for Redo port if clno==2)
    /* redo21: */
    if(!szbptr->next()) { // if sz(X,Y) fails
      delete szbptr;    // destroy it,
      return FALSE;     // and exit via the Fail port
    }
    return TRUE;       // otherwise, exit via the Exit port
  } }
}
```

Tartalom

4 Prolog alapok

- Prolog bevezetés – néhány példa
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
- **További vezérlési szerkezetek**
- Listakezelő eljárások Prologban
- Operátorok

Diszjunkció

A diszjunkció mint szintaktikus édesítőszert

- Ismétlés: klóztörzsben a vessző (‘,’) jelentése „és”, azaz konjunkció
- A ‘;’ operátor jelentése „vagy”, azaz diszjunkció

<pre>% fakt(+N, ?F): F = N!. fakt(N, F) :- N = 0, F = 1. fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is F1*N.</pre>	<pre>fakt(N, F) :- (N = 0, F = 1 ; N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is F1*N).</pre>
- A diszjunkciót nyitó zárójel elérésekor választási pont jön létre
  - először a diszjunkciót az első ágára redukáljuk
  - visszalépés esetén a diszjunkciót a második ágára redukáljuk
- Tehát az első ág sikeres lefutása után kilépünk a diszjunkcióból, és az utána jövő célokkal folytatjuk a redukálást
  - azaz a ‘;’ elérésekor a ‘)’-nél folytatjuk a futást
- A ‘;’ skatulyázható (jobbról-balra) és gyengébben köt mint a ‘,’
- Konvenció: a diszjunkciót *mindig* zárójelbe tesszük, a skatulyázott diszjunkciót és az ágakat feleslegesen nem zárójelezzük. Pl. (a felesleges zárójelek aláhúzva, kiemelve): (p; q; r), (a; b; c); d)

- A diszjunkció egy segéd-predikátummal mindig kiküszöbölhető, pl.:

```
a(X, Y, Z) :-
  p(X, U), q(Y, V),
  ( r(U, T), s(T, Z)
  ; t(V, Z)
  ; t(U, Z)
  ),
  u(X, Z).
```

- Kigyűjtjük azokat a változókat, amelyek a diszjunkcióban és azon kívül is előfordulnak
- A segéd-predikátumnak ezek a változók lesznek az argumentumai
- A segéd-predikátum minden klóza megfelel a diszjunkció egy ágának

```
seged(U, V, Z) :- r(U, T), s(T, Z).      a(X, Y, Z) :-
seged(U, V, Z) :- t(V, Z).              p(X, U), q(Y, V),
seged(U, V, Z) :- t(U, Z).              seged(U, V, Z),
  u(X, Z).
```

Diszjunkció – megjegyzések (kiegészítő anyag)

- Az egyes klózek 'ÉS' vagy 'VAGY' kapcsolatban vannak?
  - A program klózai **ÉS** kapcsolatban vannak, pl.


```
szuloje('Imre', 'István').      szuloje('Imre', 'Gizella').      % (1)
```

 azt állítja: Imre szülője István **ÉS** Imre szülője Gizella.
  - Az (1) klózek alternatív (VAGY kapcsolatú) válaszokhoz vezetnek:


```
:- szuloje('Imre' Ki). => Ki = 'István' ? ; Ki = 'Gizella' ? ; no
```

 „X Imre szülője” ha (X = István vagy X = Gizella).
- Az (1) predikátum átalakítható egyetlen, diszjunkciós klózzá:


```
szuloje('Imre', Sz) :-      ( Sz = 'István'      ; Sz = 'Gizella'      ).      % (2)
```

Vö. De Morgan azonosságok: $(A \leftarrow B) \wedge (A \leftarrow C) \equiv (A \leftarrow (B \vee C))$
- Általánosan: tetszőleges predikátum egyklózossá alakítható:
  - a klózeket azonos fejűvé alakítjuk, új változók és =-ek bevezetésével:


```
szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'István'.      szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'Gizella'.
```
  - a klóztörzseket egy diszjunkcióvá fogjuk össze, lásd (2).

A meghíúsulások negáció (NF – Negation by Failure)

- A $\backslash+$ Hívás vezérlési szerkezet (vö. $\neg$ – nem bizonyítható) procedurális szemantikája
  - végrehajtja a Hívás hívást,
  - ha Hívás sikeresen lefutott, akkor meghíúsul,
  - egyébként (azaz ha Hívás meghíúsult) sikerül.
- A $\backslash+$ Hívás futása során Hívás legfeljebb egyszer sikerül
- A $\backslash+$ Hívás sohasem helyettesít be változót
- Példa: Keressünk (adatbázisunkban) olyan gyermeket, aki **nem** szülő!
- Ehhez negációra van szükségünk, egy megoldás:


```
| ?- sz(X, _Sz), \+ sz(Gy, X). % negált cél ≡ ¬(∃Gy.sz(Gy,X))
=> X = 'Imre' ? ; no
```
- Mi történik ha a két hívást megcseréljük?


```
| ?- \+ sz(Gy, X), sz(X, _Sz).% negált cél ≡ ¬(∃Gy,X.sz(Gy,X))
=> no
```
- $\backslash+$ H deklaratív szemantikája: $\neg\exists\vec{X}(H)$, ahol $\vec{X}$ a H-ban a **hívás pillanatában** behelyettesítetlen változók felsorolását jelöli.


```
| ?- X = 2, \+ X = 1.      => X = 2 ?
| ?- \+ X = 1, X = 2.      => no
```

Gondok a meghíúsulások negációval

- A negált cél jelentése függ attól, hogy mely változók bírnak értékkel
- Mikor nincs gond?
  - Ha a negált cél **tömör** (nincs benne behelyettesítetlen változó)
  - Ha nyilvánvaló, hogy mely változók behelyettesítetlenek (pl. mert „semmis” változók: `_`), és a többi változó tömör értékkel bír.


```
% nem_szulo(+Sz): adott Sz nem szulo
nem_szulo(Sz) :- \+ szuloje(_, Sz).
```
- További gond: „zárt világ feltételezése” (Closed World Assumption – CWA): ami nem bizonyítható, az nem igaz.


```
| ?- \+ szuloje('Imre', X).      => no
| ?- \+ szuloje('Géza', X).      => true ?      (*)
```

  - A klasszikus matematikai logika következményfogalma **monoton**: ha a premisszák halmaza bővül, a következmények halmaza nem szűkülhet.
  - A CWA alapú logika nem monoton, példa: bővítsük a programot egy `szuloje('Géza', xxx).` alakú állítással $\Rightarrow (*)$ meghíúsul.

Példa: együtthető meghatározása lineáris kifejezésben

- Formula: számokból és az 'x' atomból '+' és '*' operátorokkal épül fel.
- Lineáris formula: a '*' operátor (legalább) egyik oldalán szám áll.


```
% egyhat(Kif, E): A Kif lineáris formulában az x együtthetője E.
egyhat(x, 1).      egyhat(K1*K2, E) :-      % (4)
egyhat(Kif, E) :-      number(K1),
                        egyhat(K2, E0),
                        E is K1*E0.
egyhat(K1+K2, E) :-      egyhat(K1, E1),      egyhat(K1*K2, E) :-      % (5)
                        egyhat(K2, E2),      number(K2),
                        E is E1+E2.      egyhat(K1, E0),
                        E is K2*E0.
```
- A fenti megoldás hibás – többszörös megoldást kaphatunk:


```
| ?- egyhat(((x+1)*3)+x+2*(x+x+3), E).      => E = 8 ? ; no
| ?- egyhat(2*3+x, E).      => E = 1 ? ; E = 1 ? ; no
```
- A többszörös megoldás oka:

az `egyhat(2*3, E)` hívás esetén a (4) és (5) klóz egyaránt sikeres!

Többszörös megoldások kiküszöbölése

- El kell érünk, hogy **ha** a (4) sikeres, **akkor** (5) már ne sikerüljön
- A többszörös megoldás kiküszöbölhető:
  - Negációval – írjuk be (4) előfeltételének negáltját (5) törzsébe:


```
(...)  
egyhat(K1*K2, E) :- % (4)  
    number(K1), egyhat(K2, E0), E is K1*E0.  
egyhat(K1*K2, E) :- % (5)  
    \+ number(K1),  
    number(K2), egyhat(K1, E0), E is K2*E0.
```
  - hatékonyabban, feltételes kifejezéssel:


```
(...)  
egyhat(K1*K2, E) :-  
    ( number(K1) -> egyhat(K2, E0), E is K1*E0  
    ; number(K2), egyhat(K1, E0), E is K2*E0  
    ).
```
- A feltételes kifejezés hatékonyabban fut, mert:
  - a feltételt csak egyszer értékeli ki
  - nem hagy választási pontot

Feltételes kifejezések

- Szintaxis (felt, akkor, egyébként tetszőleges célsorozatok):


```
(...) :-  
    (...),  
    ( felt -> akkor  
    ; egyébként  
    ),  
    (...).
```
- Deklaratív szemantika: a fenti alak jelentése megegyezik az alábbival, ha a **felt** egy egyszerű feltétel (azaz nem oldható meg többféleképpen):


```
(...) :-  
    (...),  
    ( felt, akkor  
    ; \+ felt, egyébként  
    ),  
    (...).
```

Feltételes kifejezések (folyt.)

- Procedurális szemantika

A (**felt**->**akkor**;**egyébként**), folytatás célsorozat végrehajtása:

  - Végrehajtjuk a **felt** hívást.
  - Ha **felt** sikeres, akkor az (**akkor**, folytatás) célsorozatra redukáljuk a fenti célsorozatot, a **felt első** megoldása által adott behelyettesítésekkel. **A felt cél többi megoldását nem keressük meg!**
  - Ha **felt** sikertelen, akkor az (**egyébként**, folytatás) célsorozatra redukáljuk, behelyettesítés nélkül.
- Többszörös elágaztatás skatulyázott feltételes kifejezésekkel:


```
( felt1 -> akkor1      ( felt1 -> akkor1  
; felt2 -> akkor2      ; (felt2 -> akkor2  
; ...                  ; ...  
)                      ; )
```

A kiemelt zárójelek feleslegesek (';' jobbról-balra zárójeleződik).

  - Az **egyébként** rész elhagyható, alapértelmezése: **fail**.
  - \+ felt** átírható **felt** kifejezéssel: `( felt -> fail ; true )`

Feltételes kifejezés – példák

- Faktoriális


```
% fakt(+N, ?F): N! = F.  
fakt(N, F) :-  
    ( N = 0 -> F = 1      % N = 0, F = 1  
    ; N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1  
    ).
```
- Jelentése azonos a sima diszjunkciós alakokkal (lásd **komment**), de annál hatékonyabb, mert nem hagy maga után választási pontot.
- Szám előjele


```
% Sign = sign(Num)  
sign(Num, Sign) :-  
    ( Num > 0 -> Sign = 1  
    ; Num < 0 -> Sign = -1  
    ; Sign = 0  
    ).
```

Példa: intervallum felsorolása

- Soroljuk fel az N és M közötti egészeket (ahol N és M maguk is egészek)

```
% between0(+M, +N, -I): M =< I =< N, I egész.
```

```
between0(M, N, M) :- M =< N.
```

```
between0(M, N, I) :- M < N,
```

```
    M1 is M+1, between0(M1, N, I).
```

```
| ?- between0(1, 2, _X), between0(3, 4, _Y), Z is 10*_X+_Y.
```

```
Z = 13 ? ; Z = 14 ? ; Z = 23 ? ; Z = 24 ? ; no
```

- A `between0(5,5,I)` hívás választási pontot hagy, optimalizált változat:

```
between(M, N, I) :- ( M > N -> fail
                    ; M == N -> I = M
                    ; ( I = M
                      ; M1 is M+1, between(M1, N, I)
                      )
                    ).
```

(A `()` zárójelpár szintaktikusan felesleges,
de az olvasónak jelzi, hogy az „else” ágon egy diszjunkció van.)

- A fenti eljárás (még jobban optimalizálva) elérhető a `between` könyvtárban.

A vágó eljárás – a feltételes szerkezet megvalósítási alapja

- A vágó beépített eljárás (!) végrehajtása:

- letiltja az adott predikátum további klózainak választását,

```
első_poz_elem([X|_], X) :- X > 0, !. % "zöld vágó"
```

```
első_poz_elem([X|L], EP) :- X =< 0, első_poz_elem(L, EP).
```

- megszünteti a választási pontokat az előtte levő eljáráshívásokban.

```
első_poz_elem(L, EP) :- member(X, L), X > 0, !, EP = X. % "vörös vágó"
```

- Segédfogalom: egy cél **szülőjének** az őt tartalmazó klóz fejével illetett hívást nevezzük

- A 4-kapus modellben a szülő a körülvevő dobozhoz rendelt cél.
- A fenti vágók szülője lehet pl. a `első_poz_elem([-1,0,3,0,2], P)` cél

- A vágó végrehajtása (a fentivel ekvivalens definíció):

- mindig sikerül; de mellékhatásként a végrehajtás adott állapotától visszafelé egészen a szülő célig – azt is beleértve – megszünteti a választási pontokat.

- A vágó megvalósítása a 4-kapus doboz modellben: a vágó `Fail` kapujából a körülvevő (szülő) doboz `Fail` kapujára megyünk.

Tartalom

4 Prolog alapok

- Prolog bevezetés – néhány példa
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
- További vezérlési szerkezetek
- Listakezelő eljárások Prologban
- Operátorok

Listák összefűzése – az `append/3` eljárás

- Ismétlés: Listák összefűzése Céklában:

```
// appf(L1, L2) = L1 ⊕ L2 (L1 és L2 összefűzése)
```

```
list appf(const list L1, const list L2) {
    if (L1 == nil) return L2;
    return cons(hd(L1), appf(tl(L1), L2)); }
```

- Írjuk át a kétargumentumú `appf` függvényt `app0/3` Prolog eljárássá!

```
app0(L1, L2, Ret) :- L1 = [], Ret = L2.
```

```
app0([HD|TL], L2, Ret) :-
    app0(TL, L2, L3), Ret = [HD|L3].
```

- Logikailag tiszta Prolog programokban a `valt = kif` alakú hívások kiküszöbölhetőek, ha `valt` minden előfordulását `kif`-re cseréljük.

```
app([], L2, L2).
```

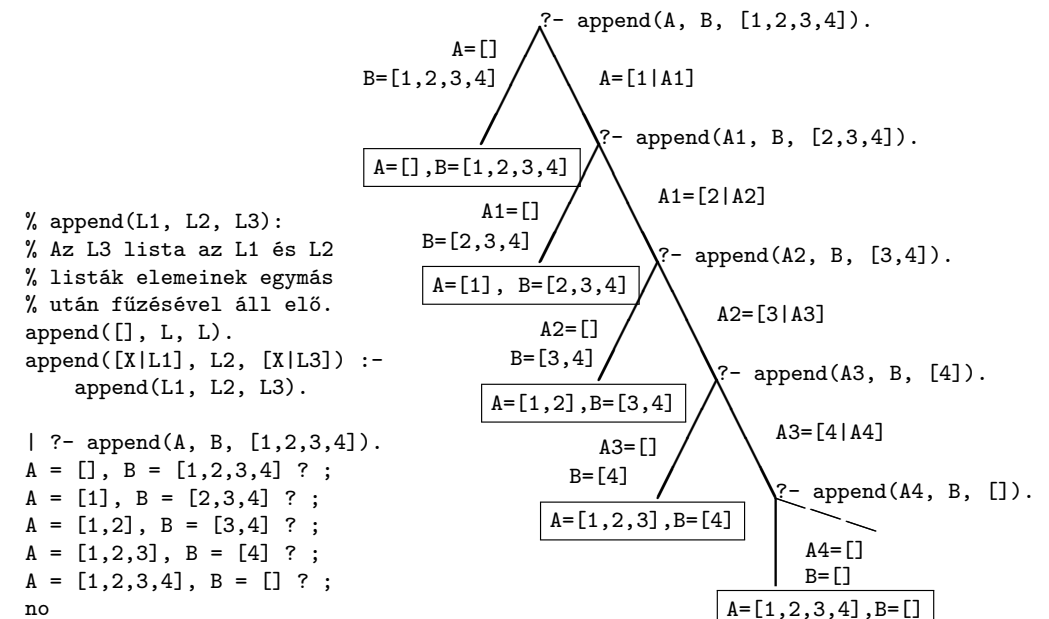
```
app([X|L1], L2, [X|L3]) :- % HD → X, TL → L1 helyettesítéssel
    app(L1, L2, L3).
```

- Az `app... (L1, ...)` komplexitása: a max. futási idő arányos L_1 hosszával
- Miért jobb az `app/3` mint az `app0/3`?
  - `app/3` **jobbrekurzív**, ciklussal ekvivalens (nem fogyaszt vermet)
  - `app([1,...,1000],[0],[2,...])` 1, `app0(...)` 1000 lépésben hiúsul meg.
  - `app/3` használható szétszedésre is (lásd később), míg `app0/3` nem.

Lista építése *előlről* – nyílt végű listákkal

- Egy x Prolog kifejezés **nyílt végű lista**, ha x változó, vagy $x = [_|Farok]$ ahol Farok nyílt végű lista.
 $| \text{?- } L = [1|_] , L = [_ , 2|_] . \implies L = [1,2|_A] ?$
- A beépített append/3 azonos az app/3-mal:
`append([], L, L).`
`append([X|L1], L2, [X|L3]) :-`
`append(L1, L2, L3).`
- Az append eljárás már az első redukciónál felépíti az eredmény fejtét!
  - Célok (pl.): `append([1,2,3], [4,5], Ered), write(Ered).`
  - Fej: `append([X|L1], L2, [X|L3])`
  - Behelyettesítés: `X = 1, L1 = [2,3], L2 = [4,5], Ered = [1|L3]`
  - Új célsorozat: `append([2,3], [4,5], L3), write([1|L3]).`
(Ered nyílt végű lista, farka még behelyettesítetlen.)
  - A további redukciós lépések behelyettesítése és eredménye:
    - `L3 = [2|L3a] append([3], [4,5], L3a), write([1|[2|L3a]]).`
    - `L3a = [3|L3b] append([], [4,5], L3b), write([1,2|[3|L3b]]).`
    - `L3b = [4,5] write([1,2,3|[4,5]]).`

Listák szétbontása az append/3 segítségével

Nyílt végű listák az append változatokban

- ```

app0([], L, L).
app0([X|L1], L2, R) :-
  app0(L1, L2, L3), R = [X|L3].

```
- `append([], L, L).`  
`append([X|L1], L2, [X|L3]) :-`  
`append(L1, L2, L3).`
- Ha az 1. argumentum zárt végű ( $n$  hosszú), mindkét változat legfeljebb  $n + 1$  lépésben egyértelmű választ ad, amely lehet nyílt végű:  
 $| \text{?- } \text{app0}([1,2], L2, L3) . \implies L3 = [1,2|L2] ? ; \text{no}$
  - A 2. arg.-ot nem bontjuk szét  $\implies$  mindegy, hogy nyílt vagy zárt végű
  - Ha a 3. argumentum zárt végű ( $n$  hosszú), akkor az append változat legfeljebb  $n + 1$  megoldást ad, max.  $\sim 2n$  lépésben (ld. előző dia); tehát:
    - `append(L1, L2, L3)` keresési tere véges, ha L1 vagy L3 zárt
  - Ha az 1. és a 3. arg. is nyílt, akkor a válaszalmaz csak  $\infty$  sok Prolog kifejezéssel fedhető le, pl.  
 $_ \oplus [1] = L (\equiv L \text{ utolsó eleme } 1): L = [1]; [_ , 1]; [_ , _ , 1]; \dots$
  - app0 szétszedésre nem jó, pl. `app0(L, [1,2], [])  $\implies \infty$  ciklus`, mert redukálva a 2. klózzal  $\implies \text{app0}(L1, [1,2], L3), [X|L3] = []$ .
  - Az append eljárás jobbrekurzív, hála a logikai változó használatának

## Variációk append-re – három lista összefűzése (kiegészítő anyag)

- `append(L1,L2,L3,L123): L1  $\oplus$  L2  $\oplus$  L3 = L123`  
`append(L1, L2, L3, L123) :-`  
`append(L1, L2, L12), append(L12, L3, L123).`
- Lassú, pl.: `append([1,...,100],[1,2,3],[1], L)` 103 helyett 203 lépés!
- Szétszedésre nem alkalmas – végtelen választási pontot hoz létre
- Szétszedésre is alkalmas, hatékony változat  
`% L1  $\oplus$  L2  $\oplus$  L3 = L123,`  
`% ahol vagy L1 és L2, vagy L123 adott (zárt végű).`  
`append(L1, L2, L3, L123) :-`  
`append(L1, L23, L123), append(L2, L3, L23).`
  - `append(+,+,?,?)` esetén az első append/3 hívás nyílt végű listát ad:  
 $| \text{?- } \text{append}([1,2], L23, L) . \implies L = [1,2|L23] ?$
  - Az L3 argumentum behelyettesítettsége (nyílt vagy zárt végű lista-e) nem számít.



## Listák megfordítása

- Naív (négyzetes lépésszámú) megoldás

```
% nrev(L, R): R = L megfordítása.
nrev([], []).
nrev([X|L], R) :-
    nrev(L, RL),
    append(RL, [X], R).

% nrev(L) = L megfordítása (Cékla)
list nrev(const list XL) {
    if (XL == nil) return nil;
    int X = hd(XL); list L = tl(XL);
    list RL = nrev(L);
    return append(RL, cons(X, nil)); }
```

- Lineáris lépésszámú megoldás

```
% revapp(L1, R0, R): L1 megfordítását R0 elé fűzve kapjuk R-t.
revapp([], R0, R0).
revapp([X|L1], R0, R) :-
    revapp(L1, [X|R0], R).

% reverse(R, L): Az R lista az L megfordítása.
reverse(R, L) :- revapp(L, [], R).
```

- revapp-ban R0,R egy akkumulátorpár: eddigi ill. végeredmény
- A lists könyvtár tartalmazza a reverse/2 eljárás definícióját, betöltése:


```
:- use_module(library(lists)).
```

Listák gyűjtése előlről és hátulról (kiegészítő anyag)

- Prolog

```
revapp([], L, L).
revapp([X|L1], L2, L3) :-
    revapp(L1, [X|L2], L3).

append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :-
    append(L1, L2, L3).
```

- C++

```
struct lnk { char elem;
            lnk *next;
            lnk(char e): elem(e) {} };

typedef lnk *list;
list revapp(list L1, list L2)
{ list l = L2;
  for (list p=L1; p; p=p->next)
  { list newl = new lnk(p->elem);
    newl->next = l; l = newl;
  }
  return l;
}

list append(list L1, list L2)
{ list L3, *lp = &L3;
  for (list p=L1; p; p=p->next)
  { list newl = new lnk(p->elem);
    *lp = newl; lp = &newl->next;
  }
  *lp = L2; return L3;
}
```

Keresés listában – a member/2 beépített eljárás

- member(E, L): E az L lista eleme


```
member(Elem, [Elem|_]).
member(Elem, [_|Farok]) :-
    member(Elem, Farok).
```
- Eldöntendő (igen-nem) kérdés:


```
| ?- member(2, [1,2,3,2]).           => yes           DE
| ?- member(2, [1,2,3,2]), R=yes. => R=yes ? ; R=yes ? ; no
```
- Lista elemeinek felsorolása:


```
| ?- member(X, [1,2,3]).           => X = 1 ? ; X = 2 ? ; X = 3 ? ; no
| ?- member(X, [1,2,1]).           => X = 1 ? ; X = 2 ? ; X = 1 ? ; no
```
- Listák közös elemeinek felsorolása – az előző két hívásformát kombinálja:


```
| ?- member(X, [1,2,3]),
    member(X, [5,4,3,2,3]). => X = 2 ? ; X = 3 ? ; X = 3 ? ; no
```
- Egy értéket egy (nyílt végű) lista elemévé tesz, végtelen választás!


```
| ?- member(1, L).                 => L = [1|_A] ? ; L = [_A,1|_B] ? ;
                                     L = [_A,_B,1|_C] ? ; ...
```
- A member/2 keresési tere **véges**, ha 2. argumentuma zárt végű lista.

A member/2 predikátum általánosítása: select/3

- select(E, Lista, M): E elemet Listából **pont egyszer** elhagyva marad M.


```
select(E, [E|Marad], Marad).      % Elhagyjuk a fejet, marad a farok.
select(E, [X|Farok], [X|M]) :-    % Marad a fej,
    select(E, Farok, M).          % a farokból hagyunk el elemet.
```
- Felhasználási lehetőségek:


```
| ?- select(1, [2,1,3,1], L).      % Adott elem elhagyása
    => L = [2,3,1] ? ; L = [2,1,3] ? ; no
| ?- select(X, [1,2,3], L).        % Akármelyik elem elhagyása
    => L=[2,3], X=1 ? ; L=[1,3], X=2 ? ; L=[1,2], X=3 ? ; no
| ?- select(3, L, [1,2]).          % Adott elem beszurása!
    => L = [3,1,2] ? ; L = [1,3,2] ? ; L = [1,2,3] ? ; no
| ?- select(3, [2|L], [1,2,7,3,2,1,8,9,4]).
    % Beszurható-e 3 az [1,...]-ba úgy, hogy [2,...]-t kapjunk?
    => no
| ?- select(1, [X,2,X,3], L).
    => L = [2,1,3], X = 1 ? ; L = [1,2,3], X = 1 ? ; no
```
- A lists könyvtárban a fenti módon definiált select/3 eljárás keresési tere **véges**, ha vagy a 2., vagy a 3. argumentuma zárt végű lista.

Listák permutációja (kiegészítő anyag)

- `perm(Lista, Perm)`: Lista permutációja a Perm lista.

```
perm([], []).
perm(Lista, [Elso|Perm]) :-
    select(Elso, Lista, Maradek),
    perm(Maradek, Perm).
```
- Felhasználási példák:

```
| ?- perm([1,2], L).
    => L = [1,2] ? ; L = [2,1] ? ; no

| ?- perm([a,b,c], L).
    => L = [a,b,c] ? ; L = [a,c,b] ? ; L = [b,a,c] ? ;
       L = [b,c,a] ? ; L = [c,a,b] ? ; L = [c,b,a] ? ; no

| ?- perm(L, [1,2]).
    => L = [1,2] ? ; végtelen keresési tér
```
- Ha `perm/2`-ben az első argumentum ismeretlen, akkor a `select` hívás keresési tere végtelen! Illik jelezni az I/O módokat a fejkommentben:

```
% perm(+Lista, ?Perm): Lista permutációja a Perm lista.
```
- A `lists` könyvtár tartalmaz egy kétirányban is működő `permutation/2` eljárást.

Tartalom

- 4 Prolog alapok
  - Prolog bevezetés – néhány példa
  - A Prolog nyelv alapszintaxisa
  - Nyomkövetés: 4-kapus doboz modell
  - További vezérlési szerkezetek
  - Listakezelő eljárások Prologban
  - Operátorok

Operátoros kifejezések

- Példa: `S is -S1+S2` ekvivalens az `is(S, +(-(S1),S2))` kifejezéssel
- Szintaxis:

```
<összetett kif.> ::=
    <struktúranév> ( <argumentum>, ... )           {eddig csak ez volt}
| <argumentum> <operátornév> <argumentum>       {infix kifejezés}
| <operátornév> <argumentum>                     {prefix kifejezés}
| <argumentum> <operátornév>                     {posztfix kifejezés}
| ( <kifejezés> )                                 {zárójeles kif.}
```

```
<operátornév> ::= <struktúranév>                 {ha operátorként lett definiálva}
```
- Operátor(ok) definiálása
`op(Prio, Fajta, OpNév)` vagy `op(Prio, Fajta, [OpNév1, ... OpNévn])`, ahol
  - Prio (prioritás): 1–1200 közötti egész
  - Fajta: az `yfx`, `xfy`, `xff`, `fy`, `fx`, `yf`, `xf` névkonstansok egyike
  - OpNév_{*i*} (az operátor neve): tetszőleges névkonstans
- Az `op/3` beépített predikátum meghívását általában a programot tartalmazó file elején, *direktívában* helyezzük el:

```
:- op(800, xfx, [szuloje,nagyszuloje]). 'Imre' szuloje 'István'.
```
- A direktívák a programfile *betöltésekor* azonnal végrehajtnak.

Operátorok jellemzői

- Egy operátort jellemez a fajtája és prioritása
- A fajta az asszociativitás irányát és az írásmódot határozza meg:

Fajta			Írásmód	Értelmezés
bal-assz.	jobb-assz.	nem-assz.		
yfx	xfy	xff	infix	$A \ f \ B \equiv f(A, B)$
	fy	fx	prefix	$f \ A \equiv f(A)$
yf		xf	posztfix	$A \ f \equiv f(A)$

- A zárójelezést a prioritás és az asszociativitás együtt határozza meg, pl.
  - $a/b+c*d \equiv (a/b)+(c*d)$ mert / és * prioritása $400 < 500$ (+ prioritása) (**kisebb prioritás = erősebb kötés**)
  - $a-b-c \equiv (a-b)-c$ mert a - operátor fajtája `yfx`, azaz **bal-asszociatív** – balra köt, balról jobbra zárójelez (a fajtanévben az `y` betű mutatja az asszociativitás irányát)
  - $a^b^c \equiv a^(b^c)$ mert a ^ operátor fajtája `xfy`, azaz **jobb-asszociatív** (jobbra köt, jobbról balra zárójelez)
  - $a=b=c$ szintaktikusan hibás, mert az = operátor fajtája `xff`, azaz **nem-asszociatív**

Szabványos, beépített operátorok

Szabványos operátorok

Színkód: már ismert, új aritmetikai

1200	xfx	:- -->	
1200	fx	:- ?-	
1100	xfy	;	diszjunkció
1050	xfy	->	if-then
1000	xfy	','	
900	fy	\+	negáció
700	xfx	= \=	
		< =< > >= := \= is	
		@< @=< @> @>= == \== =..	
500	yfx	+ - \ / \	bitműveletek
400	yfx	* / // rem	
		mod	modulus
		<< >>	léptetések
200	xfx	**	hatványozás
200	xfy	^	
200	fy	- \	bitenkénti negáció

További beépített operátorok SICStus Prologban

1150	fx	mode public	
		dynamic block	
		volatile	
		discontiguous	
		initialization	
		multifile	
		meta_predicate	
1100	xfy	do	
900	fy	spy nospy	
550	xfy	:	
500	yfx	\	
200	fy	+	

Operátorok implicit zárójelezése – általános szabályok

- Egy $X \text{ op}_1 Y \text{ op}_2 Z$ zárójelezése, ahol op_1 és op_2 prioritása n_1 és n_2 :
  - ha $n_1 > n_2$ akkor $X \text{ op}_1 (Y \text{ op}_2 Z)$;
  - ha $n_1 < n_2$ akkor $(X \text{ op}_1 Y) \text{ op}_2 Z$; (kisebb prio. $\Rightarrow$ erősebb kötés)
  - ha $n_1 = n_2$ és op_1 jobb-asszociatív (xfy), akkor $X \text{ op}_1 (Y \text{ op}_2 Z)$;
  - egyébként, ha $n_1 = n_2$ és op_2 bal-assz. (yfx), akkor $(X \text{ op}_1 Y) \text{ op}_2 Z$;
  - egyébként szintaktikus hiba
- Érdekes példa: `:- op(500, xfy, +^).` `% :- op(500, yfx, +).`
`| ?- :- write((1 +^ 2) + 3), nl.  $\Rightarrow$  (1+^2)+3`
`| ?- :- write(1 +^ (2 + 3)), nl.  $\Rightarrow$  1+^2+3`
 tehát: konfliktus esetén az **első** operátor asszociativitása „győz”.
- Alapszabály: egy n prioritású operátor zárójelezetlen operandusként
  - legfeljebb $n - 1$ prioritású operátort fogadunk el az x oldalon
  - legfeljebb n prioritású operátort fogadunk el az y oldalon
- A zárójelezett kifejezéseket és az alapstruktúra-alakú kifejezéseket feltétel nélkül elfogadjuk operandusként
- Az alapszabály a prefix és posztfix operátorokra is alkalmazandó

Operátorok – kiegészítő megjegyzések

- A „vessző” jel többféle helyzetben is használható:
  - struktúra-argumentumokat, ill. listaelemeket határol el egymástól
  - 1000 prioritású xfy op. pl.: $(p:-a,b,c) \equiv :- (p, ',' , (a, ',' , (b, c)))$
    - A vessző **atomként** csak a `' , '`, **határolóként** csak a `,`, **operátorként** mindkét formában `- ' , '` vagy `,` használható.
  - $:- (p, a, b, c)$ többértelmű: $\stackrel{?}{=} :- (p, (a, b, c))$, $\dots \stackrel{?}{=} :- (p, a, b, c) \dots$
  - Egyértelműsítés: argumentumban vagy listaelemben az 1000-nél $\geq$ prioritású operátort tartalmazó kifejezést **zárójelezni kell**:
`| ?- write_canonical((a,b,c)).  $\Rightarrow$  '(a,b,c)`
`| ?- write_canonical(a,b,c).  $\Rightarrow$  ! write_canonical/3 does not exist`
- Ugyanaz a névkonstans használható infix és prefix operátorként is, lásd pl. a beépített `' - '` operátort.

Operátorok törlése, lekérdezése (kiegészítő anyag)

- Egy vagy több operátor törlésére az $\text{op}/3$ beépített eljárást használhatjuk, ha első argumentumként (prioritásként) 0-t adunk meg.
`| ?- X = a+b, op(0, yfx, +).  $\Rightarrow$  X = +(a,b) ? ; no`
`| ?- X = a+b.  $\Rightarrow$  ! Syntax error`
`! op. expected after expression`
`! X = a <<here>> + b .`
`| ?- op(500, yfx, +).  $\Rightarrow$  yes`
`| ?- X = +(a,b).  $\Rightarrow$  X = a+b ? ; no`
- Az adott pillanatban érvényes operátorok lekérdezése:
`current_op(Prioritás, Fajta, OpNév)`
`| ?- current_op(P, F, +).`
 $\Rightarrow$ `F = fy, P = 200 ? ;`
`F = yfx, P = 500 ? ;`
`no`
`| ?- current_op(_, xfy, Op), write_canonical(Op), write(' '), fail.`
`; do -> ' , ' : ^`
`no`

Operátorok felhasználása

- Mire jók az operátorok?
  - aritmetikai eljárások kényelmes írására, pl. X is $(Y+3) \bmod 4$
  - szimbolikus kifejezések kezelésére (pl. szimbolikus deriválás)
  - klózok leírására ($:-$ és $,$ is operátor), és meta-eljárásoknak való átadására, pl `asserta( (p(X):-q(X),r(X)) )`
  - eljárásfejek, eljárás hívások olvashatóbbá tételére:


```
:- op(800, xfx, [nagyszülője, szülője]).
```

Gy nagyszülője N :- Gy szülője Sz, Sz szülője N.
  - adatstruktúrák olvashatóbbá tételére, pl.


```
sav(kén, h*2-s-o*4).
```

Operátoros példa: polinom behelyettesítési értéke

- Polinom: az 'x' atomból és számokból a '+' és '*' op.-okkal felépülő kif.
- A feladat: egy polinom értékének kiszámolása egy adott x érték esetén.

```
% value_of0(P, X, V): A P polinom x=X helyen vett értéke V.
value_of0(x, X, V) :-
    V = X.
value_of0(N, _, V) :-
    number(N), V = N.
value_of0(P1+P2, X, V) :-
    value_of0(P1, X, V1),
    value_of0(P2, X, V2),
    V is V1+V2.
value_of0(P1*P2, X, V) :-
    value_of0(P1, X, V1),
    value_of0(P2, X, V2),
    V is V1*V2.

| ?- value_of0((x+1)*x+x+2*(x+x+3), 2, V).
V = 22 ? ; no
```

Klasszikus szimbolikus kifejezés-feldolgozás: deriválás

- Írjunk olyan Prolog predikátumot, amely az x névkonstansból és számokból a +, -, * műveletekkel képzett kifejezések deriválását elvégzi!

```
% deriv(Kif, D): Kif-nek az x szerinti deriváltja D.
deriv(x, 1).
deriv(C, 0) :-
    number(C).
deriv(U+V, DU+DV) :-
    deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U-V, DU-DV) :-
    deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U*V, DU*V + U*DV) :-
    deriv(U, DU), deriv(V, DV).

| ?- deriv(x*x+x, D).
=> D = 1*x+x*1+1 ? ; no

| ?- deriv((x+1)*(x+1), D).
=> D = (1+0)*(x+1)+(x+1)*(1+0) ? ; no

| ?- deriv(I, 1*x+x*1+1).
=> I = x*x+x ? ; no

| ?- deriv(I, 0).
=> no
```

V. rész

Haladó Erlang

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

Tartalom

- 5 Haladó Erlang
  - Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
  - Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
  - Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
  - Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
  - Kivételkezelés
  - Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
  - Rekurzív adatstruktúrák
  - Rekúzió fajtái: összefoglaló áttekintés
  - Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Füzérek – OTP 20.2 string modul 1 (kiegészítő anyag)

- `len(Str)`, `equal(Str1,Str2)`, `concat(Str1,Str2)`
- `chr(Str,Chr)`, `rchr(Str,Chr)`, `str(Str,SubStr)`, `rstr(Str,SubStr)`
A karakter / részfüzér első / utolsó előfordulásának indexe, vagy 0, ha nincs benne.
- `span(Str,Chars)`, `cspan(Str,Chars)`
Az `Str` ama prefixumának hossza, amelyben kizárólag a `Chars`-beli karakterek fordulnak / nem fordulnak elő.
- `substr(Str,Start,Length)`, `substr(Str,Start)`
Az `Str` specifikált részfüzére.
- `to_lower(Str)`, `to_upper(Str)`, `to_lower(Char)`, `to_upper(Char)`
A füzér / karakter kisbetűs / nagybetűs változata.
- `to_integer(Str)`, `to_float(Str)`
Eredménye egy pár, melynek első tagja a füzér elejéről beolvasott egész / lebegőpontos szám, második tagja a füzér maradéka; hiba esetén a pár első tagja az `error` atom, második tagja a hiba oka.

Füzérek – OTP 20.2 string modul 2 (kiegészítő anyag)

- `tokens(Str,SepList)`
A `SepList` karakterei mentén füzérek listájára bontja az `Str`-t.
- `join(StrList,Sep)`
Az `StrList` – egymástól a `Sep` füzérral elválasztott – elemeiből álló füzér.
- `strip(Str)`, `strip(Str,Dir)`, `strip(Str,Dir,Char)`
Az `Str` füzér másolata az elejéről / végéről levágott formázó karakterek / `Char` karakterek nélkül.
`Dir = left | right | both`
- `left(Str,Num)`, `left(Str,Num,Chr)`, `right(Str,Num)`, `right(Str,Num,Chr)`, `centre(Str,Num)`, `centre(Str,Num,Chr)`
A `Str` füzér `Num` hosszú másolata balra / jobbra / középre igazítva, jobbról / balról / mindkét oldalról szóközökkel / `Chr` karakterekkel kiegészítve.

Részletek és továbbiak: Erlang OTP 20.2 / Basic / stdlib / string.

<http://erlang.org/documentation/doc-9.2/doc/>

Listák – OTP 20.2 lists modul 1 (kiegészítő anyag)

- `nth(N,Lst)`, `nthtail(N,Lst)`, `last(Lst)`
Az `Lst` `N`-edik karaktere / ott kezdődő farka / utolsó eleme.
- `append(Lst1,Lst2)` (`++`), `append(LstOfLsts)`
Az `Lst1` és `Lst2` / `LstOfLsts` elemei egy listába fűzve.
- `concat(Lst)`
Az `Lst` összes eleme füzérré alakítva és egybefűzve.
Az `Lst` elemeinek típusa `atom`, `integer`, `float` és `string` lehet.
- `reverse(Lst)`, `reverse(Lst,T1)`
Az `Lst` megfordítva / megfordítva a `T1` elé fűzve (más deklaratív nyelvekben `reverse/2`-nek `revAppend` a neve).
- `flatten(DeepList)`, `flatten(DeepList,Tail)`
A `DeepList` kisimítva / kisimítva `Tail` elé fűzve.
- `max(Lst)`, `min(Lst)`
Az `Lst` legnagyobb / legkisebb eleme.

Listák – OTP 20.2 lists modul 2 (kiegészítő anyag)

- `filter(Pred,Lst)`, `delete(Elem,Lst)`
Az `Lst` `Pred`-et kielégítő elemeiből álló / első `Elem` nélküli másolata.
- `takewhile(Pred,Lst)`, `dropwhile(Pred,Lst)`,
`splitwith(Pred,Lst)`
Az `Lst` `Pred`-et kielégítő prefixumát tartalmazó / nem tartalmazó másolata; ilyen listákból álló pár.
- `partition(Pred,Lst)`, `split(N,Lst)`
Az `Lst` elemei `Pred` / `N` darabszám szerint két listába válogatva.
- `member(Elem,Lst)`, `all(Pred,Lst)`, `any(Pred,Lst)`
Igaz, ha `Elem` / `Pred` szerinti minden / `Pred` szerinti legalább egy elem benne van az `Lst`-ben.
- `prefix(Lst1,Lst2)`, `suffix(Lst1,Lst2)`
Igaz, ha az `Lst2` az `Lst1`-gyel kezdődik / végződik.

Listák – OTP 20.2 lists modul 3 (kiegészítő anyag)

- `sublist(Lst,Len)`, `sublist(Lst,Start,Len)`
Az `Lst` 1-től / `Start`-tól kezdődő, `Len` hosszú része.
- `subtract(Lst1,Lst2) (--)`
Az `Lst1` lista `Lst2` elemeinek első előfordulását nem tartalmazó másolata.
- `zip(Lst1,Lst2)`, `unzip(Lst)`
Az `Lst1` és `Lst2` elemeiből képzett párok listája; az `Lst`-ben lévő párok szétválasztásával létrehozott két lista.
- `sort(Lst)`, `sort(Fun,Lst)`
Az `Lst` alapértelmezés szerint / `Fun` szerint rendezett másolata.
- `merge(LstOfLsts)`
Az `LstOfLsts` listában lévő rendezett listák alapértelmezés szerinti összefuttatása.

Listák – OTP 20.2 lists modul 4 (kiegészítő anyag)

- `merge(Lst1,Lst2)`, `merge(Fun,Lst1,Lst2)`,
A rendezett `Lst1` és `Lst2` listák alapértelmezés / `Fun` szerinti összefuttatása.
- `map(Fun,Lst)`
Az `Lst` `Fun` szerinti átalakított elemeiből álló lista.
- `foreach(Fun,Lst)`
Az `Lst` elemeire a mellékhatást okozó `Fun` alkalmazása.
- `sum(Lst)`
Az `Lst` elemeinek összege, ha az összes elem számot eredményező kifejezés.
- `foldl(Fun,Acc,Lst)`, `foldr(Fun,Acc,Lst)`
Az `Lst` elemeinek `Fun` szerinti redukálása balról jobbra, illetve jobbról balra haladva, az `Acc` akkumulátor használatával.

Részletek és továbbiak: Erlang OTP 20.2 / Basic / stdlib / lists.
<http://erlang.org/documentation/doc-9.2/doc/>

További modulok és függvények – OTP 20.2 (kiegészítő anyag)

- `math` modul: `pi()`, `sin(X)`, `cos(X)`, `tanh(X)`, `asin(X)`, `acos(X)`, `exp(X)`,
`log(X)`, `log10(X)`, `pow(X,Y)`, `sqrt(X)`
  - `io` modul: `read([IoDev,]Prompt)`, `write([IoDev,]Term)`, `fwrite(Format)`,
`fwrite([IoDev,]Format,Data)`, `nl([IoDev,])`, `format(Format)`,
`format([IoDev,]Format,Data)`, `get_line([IoDev,]Prompt)`
  - Formázójelek (`io` modul)

<code>~</code>	<code>a</code> ~ jel	<code>~c</code>	az adott kódú karakter	<code>~n</code>	újsor
<code>~s</code>	fűzér	<code>~f</code> , <code>~e</code> , <code>~g</code>	lebegőpontos szám		
<code>~b</code> , <code>~x</code>	egész	<code>~w</code> , <code>~p</code>	Erlang-term		
- ```
1> io:format("~s ~b ~c ~f~n", [[a,b,c],[a,b,math:exp(1)]]).
abc 97 b 2.718282
ok
2> X={"abc", [1,2,3], at}, io:format("~p ~w~n", [X,X]).
{"abc", [1,2,3], at} { [97,98,99], [1,2,3], at}
ok
```

Részletek és továbbiak: Erlang OTP 20.2 / Basic / stdlib.  
<http://erlang.org/documentation/doc-9.2/doc/>

## Tartalom

### 5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- Kivételkezelés
- Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
- Rekurzív adatstruktúrák
- Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
- Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

## Tagsági vizsgálat (kiegészítő anyag)

- A halmazt most rendezetlen listával ábrázoljuk
- A műveletek sokkal hatékonyabbak volnának rendezett adatszerkezettel (pl. rendezett lista, keresőfa, hash)
- Erlang STDLIB: sets, ordsets (based on **ordered** lists), gb\_sets (ordered sets based on **general balanced trees**)

set.erl – Halmazkezelő függvények

```
-type set() :: list().
-spec empty() -> E::set().    % E az üres halmaz.
empty() ->                    % Az absztrakció miatt szükséges:
    [].                        % ábrázolástól független interfész.

-isMember(X::any(), Ys::set()) -> B::boolean().
% B igaz, ha az X elem benne van az Ys halmazban.
isMember(_, []) ->          isMember2(_, []) -> false;
    false;                    isMember2(X, [X|_Ys]) -> true;
isMember(X, [Y|Ys]) ->      isMember2(X, [_Y|Ys]) ->
    X:=Y orelse isMember(X,Ys).          isMember2(X, Ys).
```

- *Megjegyzés:* orelse, mint már tudjuk, lusta kiértékelésű

Új elem berakása halmazba, listából halmaz (kiegészítő anyag)

- newMember új elemet rak egy halmazba, *ha még nincs benne*

set.erl – folytatás

```
-spec newMember(X::any(), Xs::set()) -> Rs::set().
% Az Rs halmaz az Xs halmaz és az [X] halmaz uniója.
newMember(X, Xs) ->
    case isMember(X, Xs) of
    true -> Xs;
    false -> [X|Xs]
    end.
```

- listToSet listát halmazzá alakít a duplikátumok törlésével; naív (lassú)

```
-spec listToSet(list()) -> set().
% listToSet(Xs) az Xs lista elemeinek ismétlődésmentes halmaza.
listToSet([]) ->
    [];
listToSet([X|Xs]) ->
    newMember(X, listToSet(Xs)).
```

Halmazműveletek definiálása (kiegészítő anyag)

- Öt ismert halmazműveletet definiálunk a továbbiakban (rendezetlen listákkal ábrázolt halmazokon):
  - unió (union, $S \cup T$)   vö. lists:fold*/3
  - metszet (intersect, $S \cap T$)   vö. lists:filter/2
  - részhalmaza-e (isSubset, $T \subseteq S$)   vö. lists:all/2
  - egyenlők-e (isEqual, $S \equiv T$)
  - hatványhalmaz (powerSet, 2^S)
- Otthoni gyakorlásra: halmazműveletek megvalósítása rendezett listákkal, illetve fákkal.

(A zárthelyin várhatók ilyen feladatok.)

Unió, metszet (kiegészítő anyag)

set.erl – folytatás

```
-spec union(Xs::set(), Ys::set()) -> Zs::set().
```

% Zs az Xs és Ys halmazok uniója.

```
union([], Ys)      -> Ys;
union([X|Xs], Ys) ->
    newMember(X, union(Xs, Ys)).

union2(Xs, Ys) ->
    foldr(fun newMember/2,
          Ys, Xs).
```

```
-spec intersect(Xs::set(), Ys::set()) -> Zs::set().
```

% Zs az Xs és Ys halmazok metszete.

```
intersect([], _) ->
    [];
intersect([X|Xs], Ys) ->
    Zs = intersect(Xs, Ys),
    case isMember(X, Ys) of
        true  -> [X|Zs];
        false -> Zs
    end.

intersect3(Xs, Ys) ->
    [ X || X <- Xs,
      isMember(X, Ys)
    ].
```

Részhalmaza-e, egyenlők-e (kiegészítő anyag)

set.erl – folytatás

```
-spec isSubset(Xs::set(), Ys::set()) -> B::boolean().
```

% B igaz, ha Xs részhalmaza Ys-nek.

```
isSubset([], _) ->
    true;
isSubset([X|Xs], Ys) ->
    isMember(X, Ys) andalso isSubset(Xs, Ys).
```

```
-spec isEqual(Xs::set(), Ys::set()) -> B::boolean().
```

% B igaz, ha Xs és Ys elemei azonosak.

```
isEqual(Xs, Ys) ->
    isSubset(Xs, Ys) andalso isSubset(Ys, Xs).
```

- isSubset lassú a rendezetlenség miatt
- andalso, mint már tudjuk, lusta kiértékelésű
- A listák egyenlőségének vizsgálata ugyan beépített művelet az Erlangban, halmazokra mégsem használható, mert pl. [3,4] és [4,3] listaként különböznek, de halmazként egyenlők.

Halmaz hatványhalmaza (kiegészítő anyag)

- Az S halmaz hatványhalmazának nevezzük az S összes részhalmazának a halmazát, jelölése: $P(S)$
- $P(S)$ -t *rekurzívan* például úgy állíthatjuk elő, hogy kiveszünk S -ből egy x elemet, majd előállítjuk az $S \setminus \{x\}$ hatványhalmazát
- Példa: $S = \{10, 20, 30\}$, $x \leftarrow 10$, $P(S \setminus \{x\}) = \{\{\}, \{20\}, \{30\}, \{20, 30\}\}$
- Ha tetszőleges T halmazra $T \subseteq S \setminus \{x\}$, akkor $T \subseteq S$ és $T \cup \{x\} \subseteq S$, azaz mind T , mind $T \cup \{x\}$ eleme S hatványhalmazának
- Vagyis $P(\{10, 20, 30\}) =$

$$\{\{\}, \{20\}, \{30\}, \{20, 30\}\} \cup \{\{\}\cup\{10\}, \{20\}\cup\{10\}, \{30\}\cup\{10\}, \{20, 30\}\cup\{10\}\}$$

% powerSet*(S) az S halmaz hatványhalmaza.

```
powerSet1([]) ->
    [[]];
powerSet1([X|Xs]) ->
    P = powerSet1(Xs),
    P ++ [ [X|Ys] || Ys <- P ].

powerSet2(Xs) -> % jobbrekurzívan
    foldl(fun (X, P) ->
        P ++ [ [X|Ys] || Ys <- P ]
        end,
          [],
          Xs).
```

Halmaz hatványhalmaza hatékonyabban (kiegészítő anyag)

- $A \ P \ ++ \ [\ [X|Ys] \ || \ Ys \ <- \ P \ ]$ művelet hatékonyabbá tehető

set.erl – folytatás

```
-spec insAll(X::any(), Yss::[[any()]], Zss::[[any()]]) -> Xss::[[any()]].
```

% Xss az Yss lista Ys elemeinek Zss elé fűzött listája,

% amelyben minden Ys elem elé X van beszúrva.

```
insAll(_X, [], Zss) ->
    Zss;
insAll(X, [Ys|Yss], Zss) ->
    insAll(X, Yss, [[X|Ys]|Zss]).
```

```
powerSet3([]) ->
    [[]];
powerSet3([X|Xs]) ->
    P = powerSet3(Xs),
    insAll(X, P, P). % [ [X|Ys] || Ys <- P ] ++ P kiváltására
```


5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- Kivételkezelés
- Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
- Rekurzív adatstruktúrák
- Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
- Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

- *Futam*: olyan nem üres lista, amelynek szomszédos elemei valamilyen feltételnek megfelelnek
- A feltételt az előző és az aktuális elemre alkalmazandó *predikátumként* adjuk át a futamot előállító függvénynek
- *Predikátum*: logikai (igaz/hamis) értéket eredményül adó függvény.
- Példa:


```
1> P = fun erlang:'<'/2.
#Fun<erlang.<.2>
2> P(1, 2).
true
```
- Feladat: írjunk olyan Erlang-függvényt, amely egy lista egymás utáni elemeiből képzett diszjunkt, tovább nem bővíthető futamok listáját adja eredményül – az elemek eredeti sorrendjének megőrzésével
- Az első, naív változatban egy segédfüggvényt írunk egy lista *első futamának* (prefixumának), valamint egy másikat a *maradéklistának* az előállítására (vö. `lists:splitwith/2`)

Futamok előállítása – naív változat 1 (kiegészítő anyag)

- Példa (ahol `P = fun erlang:'<'/2`):

```
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
```

`futam.erl` – Futamok felsorolása

```
-type elem() :: any().
```

```
-type pred() :: fun((elem(), elem()) -> bool()).
```

```
-spec elso_futam(P::pred(), Ls::[elem()]) -> Fs::[elem()].
```

```
% Fs az Ls P-t kielégítő első, tovább nem bővíthető futama
% (prefixuma).
```

```
elso_futam(_P, [X]) ->
[X];
```

```
elso_futam(P, [X|Ys=[Y|_]]) -> % Ys=[Y|_]: réteges minta
```

```
case P(X, Y) of
```

```
  false -> [X];
```

```
  true -> [X|elso_futam(P, Ys)]
```

```
end.
```

Futamok előállítása – naív változat 2 (kiegészítő anyag)

- Példa:

```
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
```

```
5> futam:maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]
```

`futam.erl` – folytatás

```
-spec maradek(P::pred(), Ls::[elem()]) -> Ms::[elem()].
```

```
% Ms az Ls P-t kielégítő első futama utáni maradéka.
```

```
maradek(_P, [_X]) ->
```

```
  [];
```

```
maradek(P, [X|Ys=[Y|_]]) ->
```

```
  case P(X, Y) of
```

```
    false -> Ys;
```

```
    true -> maradek(P, Ys)
```

```
  end.
```

Futamok előállítás – naív változat 3 (kiegészítő anyag)

● Példa:

```
6> futam:naiv_futamok(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[[1,3,9], [5,7], [2,5,9], [1,6], [0], [0,3,5,6], [2]]
7> futam:naiv_futamok(P, []).
[]
8> futam:naiv_futamok(P, [1]).
[[1]]
```

futam.erl – folytatás

```
-spec naiv_futamok(Pred::pred(), Ls::[elem()]) -> Lss:[[elem()]].
% Lss az Ls szomszédos, Pred-et kielégítő elemeiből álló, tovább
% nem bővíthető, diszjunkt futamok listája.
naiv_futamok(_P, []) -> [];
naiv_futamok(P, Ls) -> Fs = elso_futam(P, Ls),
                        Ms = maradek(P, Ls),
                        [Fs | naiv_futamok(P, Ms)].
```

Futamok előállítás – hatékonyabb változat 1 (kiegészítő anyag)

● Pazarlás kétszer megkeresni az első futamot, lásd előző példák:

```
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
5> futam:maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]
```

● Kezeljük az első futamot és a maradékot *egyetlen párként*:

```
9> futam:futam_maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
{[1,3,9], [5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]}
```

```
-spec futam_maradek(P::pred(), L::[elem()]) ->
                        {Fs::[elem()], Ms::[elem()]}.
% Fs ::= elso_futam(P, L) és Ms ::= maradek(P, L).
futam_maradek(_P, [X]) -> {[X], []};
futam_maradek(P, [X|Ys=[Y|_]]) ->
    case P(X, Y) of
        true -> {Fs, Ms} = futam_maradek(P, Ys),
                {X|Fs}, Ms};
        false -> {[X], Ys}
    end.
```

Futamok előállítás – hatékonyabb változat 2 (kiegészítő anyag)

futam.erl – folytatás

```
-spec *futamok(Pred::pred(), Ls::[elem()]) -> Lss:[[elem()]].
naiv_futamok(_P, []) -> futamok(_P, []) ->
[];                               [];
naiv_futamok(P, Ls) -> futamok(P, Ls) ->
Fs = elso_futam(P, Ls),           {Fs, Ms} = futam_maradek(P, Ls),
Ms = maradek(P, Ls),             [Fs|futamok(P, Ms)].
[Fs|naiv_futamok(P, Ms)].
```

● Példa futam_maradek felhasználására: számtani sorozatok gyűjtése

```
10> futam:difek([1,3,5,7,7,5,3,1,1,1,2]).
[[1,3,5,7], [7,5,3,1], [1,1,1], [2]]
```

```
-spec difek(Xs::[number()]) -> Dss::[[number()]].
% Dss az Xs számtani sorozatot alkotó részlistáinak listája.
difek([X1,X2|_] = Xs) ->
    {Fs, Ms} = futam_maradek(fun(A, B) -> B-A == X2-X1 end, Xs),
    [Fs|difek(Ms)];
difek([_] = Xs) -> [Xs];
difek([]) -> [].
```

Tartalom

5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
  - Kivételkezelés
  - Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
  - Rekurzív adatstruktúrák
  - Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
  - Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Beszűrő rendezés (kiegészítő anyag)

ins1 az X elemet a megfelelő helyre szűrja be az Ys listában:

```
-spec ins1(X::any(),Ys::[any()]) -> Zs::[any()].
%% @pre: Ys az =< reláció szerint rendezve van.
%% Zs az =< reláció szerint beszűrt X-szel bővített Ys.
ins1(X, []) ->
    [X];
ins1(X, [Y|Ys]) when X =< Y ->
    [X,Y|Ys];
ins1(X,[Y|Ys]) ->
    [Y|ins1(X, Ys)].
```

inssort11-gyel rekurzívan rendezzük a lista maradékát;
végrehajtási ideje $O(n^2)$

```
inssort11([]) ->
    [];
inssort11([X|Xs]) ->
    ins1(X, inssort11(Xs)).
```

Beszűrő rendezés, generikus változat 1 (kiegészítő anyag)

Az inssort függvényt *generikussá* tesszük: az ins függvényt paraméterként adjuk át

```
-type ins() :: (any(), [any()]) -> [any()].
-spec inssort12(F:ins(), Xs::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Zs az F beszűrő függvénnyel az adott reláció szerint rendezett Ys.
inssort12(_F, []) ->
    [];
inssort12(F, [X|Xs]) ->
    F(X, inssort12(F, Xs)).
```

Beszűrő rendezés, generikus változat 2 (kiegészítő anyag)

„*Generikusabb*”, ha a rendezési relációt adjuk át paraméterként:

```
-type pred() :: (any(), any()) -> boolean().
-spec ins2(F::pred(),X::any(),Ys::[any()]) -> Zs::[any()].
%% @pre Ys az F reláció szerint rendezve van.
%% Zs az F reláció szerint beszűrt X-szel bővített Ys.
ins2(_F, X, []) ->
    [X];
ins2(F, X, [Y|Ys]) ->
    case F(X, Y) of
    true ->
        [X, Y|Ys];
    false ->
        [Y | ins2(F, X, Ys)]
    end.
```

Beszűrő rendezés, generikus változat 3 (kiegészítő anyag)

```
inssort21(_F, []) ->
    [];
inssort21(F, [X|Xs]) ->
    ins2(F, X, inssort21(F,Xs)).
```

Beszűrő rendezés *foldr*-rel:

```
inssortR(F, Xs) ->
    lists:foldr(fun (A, Ls) -> ins2(F, A, Ls) end, [], Xs).
```

Generikus kiválasztó rendezés 1 (kiegészítő anyag)

```
-type pred() :: (any(), any()) -> boolean().
-spec selsort(F::pred(), Xs::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Zs az F reláció szerint rendezett Xs.
selsort(F, Xs) ->
    selsort(F, Xs, []).

-spec selsort(F::pred(), Xs::[any()], Ys::[any()]) -> Zs::[any()]
%% Ws az F szerinti sorrendben az Ys elé fűzött Xs.
selsort(_F, [], Ws) ->
    Ws;
selsort(F, [X|Xs], Ws) ->
    {M, Ms} = maxSelect(F, X, Xs, []),
    selsort(F, Ms, [M|Ws]).
```

Generikus kiválasztó rendezés 2 (kiegészítő anyag)

```
-spec maxSelect(F::pred(), X::any(), Ys::[any()], Zs::[any()]) ->
    {M::any, Ms::[any()]}.
%% M az [X|Ys] lista F szerinti legnagyobb eleme, Ms az
%% [X|Ys] többi eleméből és a Zs elemeiből álló lista.
maxSelect(_F, X, [], Zs) ->
    {X, Zs};
maxSelect(F, X, [Y|Ys], Zs) ->
    maxSelect(F,max(F, X, Y), Ys, [min(F, X, Y)|Zs]).

max(F, X, Y) ->
    case F(X, Y) of
        true ->
            X;
        false ->
            Y
    end.

min(F, X, Y) ->
    case F(X, Y) of
        true ->
            Y;
        false ->
            X
    end.
```

Összefésülő rendezések (kiegészítő anyag)

Kell hozzájuk egy segédfüggvény két lista megfelelő sorrendű összefuttatására

```
-spec merge(Xs::[any()], Ys::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Az Xs és az Ys <= reláció szerinti összefésülése Zs.
merge([], Ys) ->
    Ys;
merge(Xs, []) ->
    Xs;
merge([X|Xs]=XXs, [Y|Ys]=YYs) ->
    if
        X<Y ->
            [X|merge(Xs, YYs)];
        true ->
            [Y|merge(XXs, Ys)]
    end.
```

Könyvtári változata `lists:merge/2`, generikus verziója `lists:merge/3`. Más `merge` verziók is vannak a `lists` modulban.

Fölről lefelé haladó összefésülő rendezés (kiegészítő anyag)

A *fölről lefelé* haladó összefésülő rendezés (*top-down [TD] merge sort*) akkor hatékony, ha közel azonos hosszúságú az a két lista, amelyekre a rendezendő listát szétszedjük.

```
-spec tmsort(Xs::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Zs az =< reláció szerint rendezett Ys.
```

```
tmsort(Xs) ->
    H = length(Xs),
    K = H div 2,
    if
        H>1 ->
            merge(tmsort(take(Xs,K)),
                tmsort(drop(Xs,K)));
        true ->
            Xs
    end.

take(Xs,K) ->
    lists:sublist(Xs,K).

drop(Xs,K) ->
    lists:nthtail(K,Xs).
```

A legrosszabb esetben $O(n \cdot \log n)$ lépésre van szükség.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 1 (kiegészítő anyag)

A *bottom-up [BU] merge sort* legegyszerűbb változata az eredeti k hosszú listát k darab egy elemű listára bontja, majd a szomszédos listákat összefuttatja, így 2, 4, 8, 16 stb. elemű listákat állít elő.

R. O'Keefe algoritmus (1982) lépésről lépésre futtatja össze az egyforma hosszú részlistákat, de csak a végén rendezzi az egészet.

```
A B C D E F G H I J K
AB C D E F G H I J K
AB CD E F G H I J K
ABCD E F G H I J K
ABCD EF G H I J K
ABCD EF GH I J K
ABCD EFGH I J K
ABCDEF GH I J K
ABCDEF GH IJ K
...
```

A példában az összefuttatott részlistákat *egymás mellé írással* jelöljük.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 3 (kiegészítő anyag)

```
-spec sorting(Xs::[any()], Lss::[[any()]],K) -> Zs::[any()].
%% @pre K >= 0.
%% Zs a még rendezetlen Xs és a már K db rendezett részlistát
%% tartalmazó Lss összefűzésének eredménye.
sorting([X|Xs],Lss,K) ->
    sorting(Xs,mergepairs([X|Lss],K+1),K+1);
sorting([],Lss,_K) ->
    hd(mergepairs(Lss,0)).
```

- Ha a rendezendő lista (Xs) még nem fogyott el, soron következő eleméből `sorting` egy elemű listát ($[X]$) képez, és ezt a már rendezett részlisták listája (Lss) elé fűzve meghívja a `mergepairs` segédfüggvényt.
- Ha a rendezendő lista kiürült, `sorting` a kétszintű lista egyetlen elemét, a rendezett Lss listát adja eredményül – `mergepairs` speciális ($K = 0$!) meghívásával.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 2 (kiegészítő anyag)

```
-spec bmsort(Xs::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Zs az =< reláció szerint rendezett Ys.
bmsort(Xs) ->
    sorting(Xs, [], 0).
```

A `sorting` segédfüggvény

- első argumentuma a rendezendő lista,
- második argumentuma a már rendezett részlistákból álló lista akkumulátora,
- harmadik argumentuma az adott lépésben feldolgozandó elem sorszáma.

```
-spec mergepairs(Lss::[[any()]], K) -> Zss::[[any()]].
%% @pre K >= 0.
%% Zss az Lss-nek olyan változata, amely az Lss első
%% két részlistája helyett, ha egyforma a hosszuk, az
%% összefuttatásuk eredményét tartalmazza.
mergepairs(LLSs = [L1s,L2s|Lss], K) ->
    % Legalább két elemű a lista.
    if K rem 2 =:= 1 ->
        LLSs;
    true ->
        mergepairs([merge(L1s,L2s)|Lss], K div 2)
    end;
mergepairs(Lss,_K) ->
    Lss. % Egy elemű a lista.
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 5 (kiegészítő anyag)

- `mergepairs` az argumentumként átadott lista két egyforma hosszú bal oldali részlistáját fűzi egybe, feltéve persze, hogy vannak ilyenek. K az átadott elem sorszáma.
- `mergepairs` egyetlen listában gyűjti a már összefuttatott részlistákat. Az éppen átadott elem K sorszámból dönti el, hogy mit kell csinálnia a következő részlistával.
- Ha K páratlan, `mergepairs` a listát változtatás nélkül adja vissza, ha páros, akkor az `LLSs` lista elején álló két, egyforma hosszú listát egyetlen rendezett listává futtatja össze.
- $K := 0$ -ra `mergepairs` az összes listák listáját olyan listává futtatja össze, amelynek egyetlen eleme maga is lista.
- A legrosszabb esetben $O(n \cdot \log n)$ lépésre van szükség.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 6 (kiegészítő anyag)

A függvények működését egy példán is bemutatjuk. A kezdő hívás legyen

```
bmsort([1,2,3,4,5,6,7,8,9])
---> sorting([1,2,3,4,5,6,7,8,9], [], 0)
```

```
sorting([X|Xs],Lss,K) ->
  sorting(Xs,mergepairs([[X]|Lss],K+1),K+1);
sorting([],Lss,_K) ->
  hd(mergepairs(Lss,0)).
```

Amíg `sorting` első argumentuma a nem üres `[X|Xs]` lista, `sorting` saját magát hívja meg. A rekurzív hívás

- 1. argumentuma a lépésenként egyre rövidül `Xs` lista,
- 2. argumentuma a `mergepairs([[X]|Lss],K+1)` függvényalkalmazás eredménye, ahol kezdetben `Lss := []`,
- 3. argumentuma a már feldolgozott listaelemek száma ($K+1$).

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 7 (kiegészítő anyag)

- A következő dián táblázatos elrendezés mutatja
  - `mergepairs` mindkét argumentumát,
  - a rekurzív `sorting` hívás itt J -vel jelölt 3. argumentumát, $K+1$ -et, és
  - bináris számként K -t lépésről lépésre.
- A `sorting` függvény hívja `mergepairs`-t azokban a sorokban, amelyekben a J új értéket vesz föl, a többi helyen `mergepairs` hívása rekurzív.
- Ne feledjük, hogy `mergepairs`-nek listák listája az első argumentuma.
- A táblázat utolsó oszlopa a későbbi magyarázatra hivatkozik.
- Vegyük észre, hogy kapcsolat van az `LLSs` első eleme utáni listaelemek hossza és a K bitjei között! Ha K valamelyik bitje 1, akkor (balról jobbra haladva) az `LLSs` megfelelő listaelemének a hossza az adott bit helyiértékével egyenlő. A 0 értékű biteknek megfelelő listaelemek „hiányoznak” `LLSs`-ből.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 8 (kiegészítő anyag)

LLSs	N	J	K	
<code>[[1]]</code>	1	1	0	m1
<code>[[2],[1]]</code>	2	2	1	m2
<code>[[1,2]]</code>	1			m3
<code>[[3],[1,2]]</code>	3	3	10	m3
<code>[[4],[3],[1,2]]</code>	4	4	11	m2
<code>[[3,4],[1,2]]</code>	2			m2
<code>[[1,2,3,4]]</code>	1			m3
<code>[[5],[1,2,3,4]]</code>	5	5	100	m3
<code>[[6],[5],[1,2,3,4]]</code>	6	6	101	m2
<code>[[5,6],[1,2,3,4]]</code>	3			m3
<code>[[7],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	7	7	110	m3
<code>[[8],[7],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	8	8	111	m2
<code>[[7,8],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	4			m2
<code>[[5,6,7,8],[1,2,3,4]]</code>	2			m2
<code>[[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	1			m3
<code>[[9],[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	9	9	1000	m3
<code>[[9],[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	0	0		m4
<code>[[1,2,3,4,5,6,7,8,9]]</code>				

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés 9 (kiegészítő anyag)

- m1:** Az argumentumként átadott listának egyetlen eleme van (maga is lista), ezért az argumentumot `mergепairs` második klóza változtatás nélkül visszaadja az őt hívó `sorting`-nak.
- m2:** N páros, ez azt jelzi, hogy az argumentumként átadott lista első két eleme egyforma hosszú lista, amelyeket `merge` egyetlen rendezett listává futtat össze, majd az eredménnyel `mergепairs` első klóza meghívja saját magát.
- m3:** N páratlan, ez azt jelzi, hogy az argumentumként átadott lista első két eleme nem egyforma hosszú lista, ezért az argumentumot `mergепairs` első klóza változtatás nélkül visszaadja az őt hívó `sorting`-nak.
- m4:** $N =: 0$ azt jelenti, hogy az összes listák listáját olyan listává kell összefuttatni, amelynek egyetlen lista az eleme.

Simarendezés 1 (kiegészítő anyag)

Az applikatív simarendezés (*smooth sort*) algoritmus a O'Keefe alulról fölfelé haladó rendezéséhez hasonló, de nem egyforma hosszú listákat, hanem növekvő *futamokat* állít elő.

Ha a futamok száma n -től, a lista hosszától független, azaz a lista majdnem rendezve van, akkor az algoritmus végrehajtási ideje $O(n)$, és a legrosszabb esetben is legfeljebb csak $O(n \cdot \log n)$.

Simarendezés 2 (kiegészítő anyag)

```
-spec nextrun(Run::[any()], Xs::[any()]) ->
    {Rs::[any()], Ms::[any()]}.
%% Rs az Xs egy, a < reláció szerint növekvő
%% futama a Run elé fűzve, Ms pedig az Xs maradéka.
nextrun(Run, [X|Xs]) ->
    if X < hd(Run) ->
        {lists:reverse(Run), [X|Xs]};
    true ->
        nextrun([X|Run], Xs)
    end;
nextrun(Run, []) ->
    {lists:reverse(Run), []}.
```

- `nextrun` eredménye egy pár, amelynek első tagja a futam (egy növekvő számsorozat), a második tagja pedig a rendezendő lista maradéka.
- A futam csökkenő sorrendben bővül, kilépéskor a futamot meg kell fordítani.

Simarendezés 3 (kiegészítő anyag)

`smsorting` a futamokat ismételtlen előállítja és összefuttatja

```
-spec smsorting(Xs::[any()], Lss::[[any()]], K) -> Zs::[any()].
%% @pre K >= 0.
%% Zs a még rendezetlen Xs és a már K db rendezett részlistát
%% tartalmazó Lss összefűzésének eredménye.
smsorting([X|Xs], Lss, K) ->
    {Run, Tail} = nextrun([X], Xs),
    smsorting(Tail, mergепairs([Run|Lss], K+1), K+2);
smsorting([], Lss, _K) ->
    hd(mergепairs(Lss, 0)).

-spec smsort(Xs::[any()]) -> Zs::[any()].
%% Zs az =< reláció szerint rendezett Ys.
smsort(Xs) ->
    smsorting(Xs, [], 0).
```

BU összefésülő rendezés: példák (kiegészítő anyag)

```
tm1() ->
    rend:tmsort("abrakadabra").

tm2() ->
    rend:bmsort("abrakadabra").

tm3() ->
    rend:smsort("abrakadabra").
```

TD összefésülő rendezés, generikus változat (kiegészítő anyag)

```
tmsort(F, Xs) ->
    H = length(Xs),
    K = H div 2,
    if
        H>1 ->
            lists:merge(F, tmsort(F, take(Xs, K)),
                        tmsort(F, drop(Xs, K)));
        true ->
            Xs
    end.
```

BU összefésülő rendezés, generikus változat (kiegészítő anyag)

```
bmsort(F, Xs) ->
    sorting(F, Xs, [], 0).

sorting(F, [X|Xs], Lss, K) ->
    sorting(F, Xs, mergepairs(F, [ [X] | Lss ], K+1), K+1);
sorting(F, [], Lss, _K) ->
    hd(mergepairs(F, Lss, 0)).

mergepairs(F, LLLss = [L1s,L2s|Lss], K) ->
    % Legalább két elemű a lista.
    if K rem 2 == 1 ->
        LLLss;
    true ->
        mergepairs(F, [ lists:merge(F, L1s, L2s) | Lss ],
                    K div 2)
    end;
mergepairs(_F, Lss, _K) ->
    Lss. % Egy elemű a lista.
```

Simarendezés, generikus változat (kiegészítő anyag)

```
nextrun(F, Run, [X|Xs]) ->
    %!! if F(X, hd(Run)) ->
    case F(X, hd(Run)) of
        true->
            {lists:reverse(Run), [X|Xs]};
        false ->
            nextrun(F, [X|Run], Xs)
    end;
nextrun(_F, Run, []) -> {lists:reverse(Run), []}.

smsorting(F, [X|Xs], Lss, K) ->
    {Run, Tail} = nextrun(F, [X], Xs),
    smsorting(F, Tail, mergepairs(F, [Run|Lss], K+1), K+2);
smsorting(F, [], Lss, _K) ->
    hd(mergepairs(F, Lss, 0)).

smsort(F, Xs) ->
    smsorting(F, Xs, [], 0).
```


Generikus összefésülő rendezések: példák (kiegészítő anyag)

```
tgm11() ->
    rend:tmsort(fun (A, B) -> A < B end,"abrakadabra").

tgm12() ->
    rend:tmsort(fun (A, B) -> A > B end,"abrakadabra").

tgm21() ->
    rend:bmsort(fun (A, B) -> A < B end,"abrakadabra").

tgm22() ->
    rend:bmsort(fun (A, B) -> A > B end,"abrakadabra").

tgm31() ->
    rend:smsort(fun (A, B) -> A < B end,"abrakadabra").

tgm32() ->
    rend:smsort(fun (A, B) -> A > B end,"abrakadabra").
```

Tartalom

5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- **Kivételkezelés**
  - Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
  - Rekurzív adatstruktúrák
  - Rekúzió fajtái: összefoglaló áttekintés
  - Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Kivételkezelés

- Az Erlangban háromféle *kivétel* van: `throw`, `exit` és `error`.
- Kivétel jelzése szintén háromféle módon lehetséges:
  - `throw(Why)`
Olyan hiba jelzésére szolgál, amelynek a kezelése elvárható az alkalmazástól.
De használják egy mély hívásból való egyszerű visszatérésre is.
  - `exit(Why)`
A futó processz befejezésére.
  - `error(Why)`
Rendszerhiba jelzésére, amelynek komplex a kezelése.
- Kivétel elkapása kétféleképpen lehetséges:
  - `try ... catch` kifejezéssel,
  - `catch` kifejezéssel:
    - visszaadja a kiértékelt kifejezést vagy hiba esetén a kivétel *leíróját*,
    - hibalokalizáláshoz hasznos, segít felderíteni a kivétel okát.

Kivételkezelés: `try ... catch`

```
try Kifejezés [of
    Minta1 [when ŐrSz1] -> Kif1;
    ...
    Mintan [when ŐrSzn] -> Kifn]
catch
    ExFajta1: ExMinta1 [when ExŐrSz1] -> ExKif1;
    ...
    ExFajtan: ExMintan [when ExŐrSzn] -> ExKifn
[after
    AfterKif]
end
```

- Ha a `Kifejezés` kiértékelése sikeres, az értékét az Erlang megpróbálja az (opcionális) `of` és `catch` közötti mintákra illeszteni, vagy visszaadja
- Ha a kiértékelés sikertelen, az Erlang a *jelzett kivételt* próbálja meg illeszteni a `catch` és `after` – vagy `end` – közötti mintákra
- Minden esetben kiértékeli az (opcionális) `after` és `end` közötti kifejezést
- A `try` szerkezet speciális esete a `case`, amelyben nincs kivételkezelés

Példák try ... catch és catch használatára (1)

```
kiv.erl
-type enVal() :: 1|2|3|4.
-spec genExc(A::term(), S::enVal()) -> A::term() | no_return().
genExc(A,1) -> A;
genExc(A,2) -> throw(A);
genExc(A,3) -> exit(A);
genExc(A,4) -> error(A).
-spec tryGenExc(term(), enVal()) -> enVal(), atom(), term().
tryGenExc(X,I) -> try genExc(X,I) of
    Val -> {I, 'Lefutott', Val}
catch
    throw:X -> {I, 'Kivetelt dobott', X};
    exit:X   -> {I, 'Befejezodott', X};
    error:X  -> {I, 'Sulyos hibát jelzett', X}
end.

7> [ kiv:tryGenExc(X,I) || {X,I} <- [{'No',1},{'Th',2},{'Ex',3},{'Er',4}] ].
[{1,'Lefutott','No'}, {2,'Kivetelt dobott','Th'}, {3,'Befejezodott','Ex'},
 {4,'Sulyos hibát jelzett','Er'}]
8> [ catch kiv:genExc(X,I) || {X,I}<- [{'No',1},{'Th',2},{'Ex',3},{'Er',4}] ].
['No','Th', {'EXIT','Ex'}, {'EXIT','Er'}, [% stack trace]]]
```

Tartalom

5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- Kivételkezelés
- Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
- Rekurzív adatstruktúrák
- Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
- Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Példák try ... catch és catch használatára (2)

```
kiv.erl – folytatás
-spec safe_apply(Fun::fun((Arg::term()) -> Val::term()), Arg::term())
    -> Res::ok, Val::term() | error.
% Ha Fun(Arg) hibát dob, Res == error, különben Res == {ok, Fun(Arg)}.
% Az 'exit' típusú hibát nem kapja el.
safe_apply(Fun, Arg) -> try Fun(Arg) of
    V -> {ok, V}
catch
    throw:_Why -> error;
    error:_Why -> error
end. % például error:function_clause
```

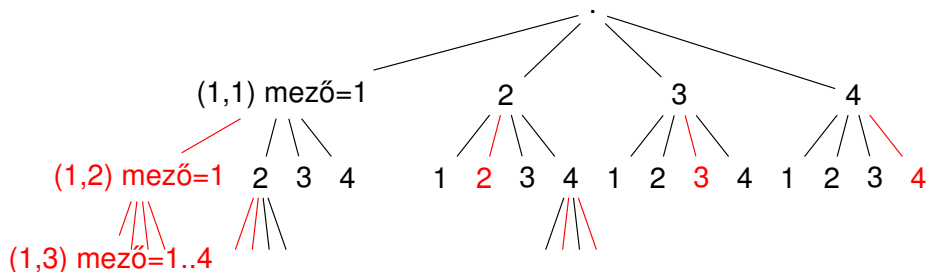
```
9> lists:last([a,b,c]).
c
10> lists:last([]).
** exception error: no function clause matching lists:last([]) ...
11> catch lists:last([]).
{'EXIT',{function_clause,[...% stack trace]}}
12> kiv:safe_apply(fun lists:last/1, [a,b,c]).
{ok,c}
13> kiv:safe_apply(fun lists:last/1, []).
error
```

Keresési feladat pontos megoldása (Exact solution)

- A kombinatorikában sokszor *optimális megoldás* (optimal solution) a neve
  - nem közelítő (nem approximációval előállított)
  - nem szuboptimális (nem heurisztikák alkalmazásával előállított)
- Keresési feladat: valamilyen *értelmezési tartomány* azon elemeit keressük, melyek megfelelnek bizonyos előírt *feltételeknek*
  - lehetséges megoldás = *jelölt* (candidate)
  - értelmezési tartomány = *keresési tér* (search space), jelöltek halmaza
  - feltételek = *korlátok* vagy *kényszerek* (constraints)
- Példák: egy 16 mezős Sudoku-feladvány helyes megoldásai, nyolc vezér egy sakktáblán, Hamilton-kör egy gráfban, Imre herceg nagyszülei ...
- A Prolog végrehajtási algoritmus képes egy predikátumokkal és egy célsorozattal leírt probléma összes megoldását felsorolni
- Funkcionális megközelítésben a megoldások felsorolását a *programozónak kell megírnia*

Keresési tér bejárása

- Itt csak véges keresési térrel foglalkozunk
- A megoldás keresését esetekre bonthatjuk, azokat esetekre stb. $\rightsquigarrow$ Ilyenkor egy *keresési fát* járunk be
- Pl. egy 16 mezős Sudokuban az (1. sor, 1. oszlop) mező értéke 1,2,3,4 lehet; az (1. sor, 2. oszlop) mező értéke szintén 1,2,3,4 lehet stb.

- Bizonyos esetekben (pirossal jelöljük) tudjuk, hogy nem lehet megoldás, ui. egy sorban ugyanaz az érték csak egyszer fordulhat elő.
- Hatékony megoldás: a keresési fa egyes részeit levágjuk (nem járjuk be).

Példa: Send + More = Money

- Feladat: Keressük meg azon (S,E,N,D,M,O,R,Y) számnyolcasokat, melyekre $0 \leq S, E, N, D, M, O, R, Y \leq 9$ és $S, M > 0$, ahol az eltérő betűk eltérő értéket jelölnek, és

```
S E N D
+ M O R E
-----
```

```
M O N E Y
```

a papíron történő összeadás szabályai szerint, vagyis

$$(1000S + 100E + 10N + D) + (1000M + 100O + 10R + E) = 10000M + 1000O + 100N + 10E + Y.$$

- Naív megoldásunk: járjuk be a teljes keresési teret, és szűrjük azokra a nyolcasokra, amelyekre teljesülnek a feltételek.
- Keresési tér $\subseteq \{0, 1, \dots, 9\}^8$, azaz egy 8-elemű Descartes-szorzat, mérete 10^8 (tizedrendű nyolcadosztályú ismétléses variáció).
- Megoldás:

$$\{(S, E, N, D, M, O, R, Y) \mid S, E, N, D, M, O, R, Y \in \{0..9\}, S, M > 0, \text{all\_different}, \text{SEND} + \text{MORE} = \text{MONEY}\}$$

Kimerítő keresés

Exhaustive search, Generate and test, Brute force

- Kimerítő keresés: teljes keresési tér bejárása, jelöltek szűrése

sendmoney.erl – Send More Money megoldások, alapfogalmak

```
-type d() :: 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9.
```

```
-type octet() :: {d(),d(),d(),d(),d(),d(),d(),d()}.
```

```
-spec num(Ns::[d()]) -> N::integer().
```

```
% Az Ns számjegylista decimális számként N.
```

```
num(Ns)-> lists:foldl(fun(X,E) -> E*10+X end, 0, Ns).
```

```
-spec check_sum(C::octet()) -> B::boolean().
```

```
% B igaz, ha a C jelölt teljesíti az összeadási feltételt.
```

```
check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y}) ->
```

```
    Send = num([S,E,N,D]),
```

```
    More = num([M,O,R,E]),
```

```
    Money = num([M,O,N,E,Y]),
```

```
    Send+More == Money.
```

Kimerítő keresés – folytatás

sendmoney.erl – folytatás

```
-spec all_different(Xs::[any()]) -> B::boolean()
```

```
all_different(L) -> length(L) == length(lists:usort(L)).
```

```
-spec smm0() -> [octet()].
```

```
smm0() -> Ds = lists:seq(0, 9),
```

```
    [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
```

```
        S <- Ds,
```

```
        E <- Ds,
```

```
        N <- Ds,
```

```
        D <- Ds,
```

```
        M <- Ds,
```

```
        O <- Ds,
```

```
        R <- Ds,
```

```
        Y <- Ds,
```

```
        S > 0, M > 0,
```

```
        all_different([S,E,N,D,M,O,R,Y]),
```

```
        check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

G

E

N

E

R

A

T

E

and

T E S T

Keresés heurisztikával

sendmory.erl – folytatás: a futtathatóság kedvéért csalunk

```
-spec smm0e() -> [octet()].
```

```
smm0e() -> try % Az első megoldást adja vissza, utána leáll.
  Ds = lists:seq(9, 0, -1), % 9-től halad lefelé.
  [S,E,N,D,M,O,R,Y ||
   S <- Ds,
   E <- Ds,
   N <- Ds,
   D <- Ds,
   M <- Ds,
   O <- Ds,
   R <- Ds,
   Y <- Ds,
   S > 0, M > 0,
   all_different([S,E,N,D,M,O,R,Y]),
   check_sum(S,E,N,D,M,O,R,Y),
   throw(S,E,N,D,M,O,R,Y)]
catch
  throw:Solution -> [Solution]
end.
```

G
E
N
E
R
A
T
E
S
T

Keresési fa csökkentése (1)

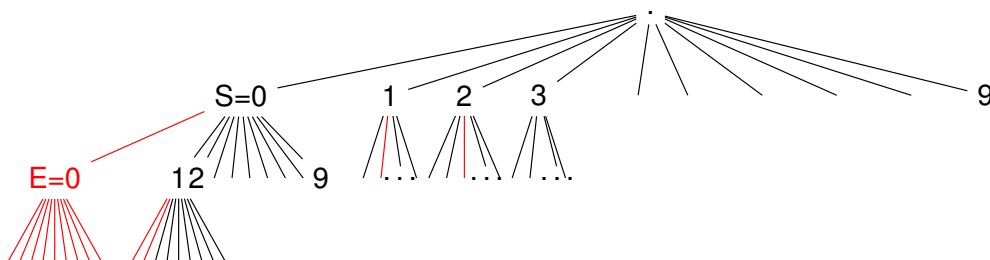
- 10^8 eset ellenőrzése túl sokáig tart
- Ötlet: korábban, már generálás közben is szűrhetjük az egyezéseket

sendmory.erl – folytatás

```
• -spec smm1() -> [octet()].
```

```
smm1() ->
  Ds = lists:seq(0, 9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds,
   E <- Ds, E /= S,
   N <- Ds, not lists:member(N, [S,E]),
   D <- Ds, not lists:member(D, [S,E,N]),
   M <- Ds, not lists:member(M, [S,E,N,D]),
   O <- Ds, not lists:member(O, [S,E,N,D,M]),
   R <- Ds, not lists:member(R, [S,E,N,D,M,O]),
   Y <- Ds, not lists:member(Y, [S,E,N,D,M,O,R]),
   S > 0, M > 0,
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Keresési fa csökkentése (2)

- A keresési fában azokat a részfákat, amelyekben egyezés van (pirosak), már generálás közben elhagyhatjuk
- Ez már nem kimerítő keresés (nem járjuk be az összes jelöltet)
- A javulást annak köszönhetjük, hogy a jelöltek **tesztelését előrébb hoztuk**
- Vegyük észre, hogy a **keresési tér csökkentésével** is ide juthatunk: új keresési tér $\subseteq \{10 \text{ elem nyolcadadosztályú ismétlés nélküli variációi}\}$
- Mérete $10!/(10-8)! = 1\,814\,400 \ll 100\,000\,000$

Variációk felsorolása listanézettel

```
1> Domain = [a,b,c,d]. % A halmaz.
[a,b,c,d]
2> IVar = [ {X,Y,Z} || % Ismétléses variációk.
  X <- Domain,
  Y <- Domain,
  Z <- Domain ].
[{a,a,a}, {a,a,b}, {a,a,c}, {a,a,d}, {a,b,a}, {a,b,b}, {...}|...]
3> length(IVar).
64 % 4*4*4 = 64.
4> INVar = [ {X,Y,Z} || % Ismétlés nélküli variációk.
  X <- Domain,
  Y <- Domain -- [X],
  Z <- Domain -- [X,Y] ].
[{a,b,c}, {a,b,d}, {a,c,b}, {a,c,d}, {a,d,b}, {a,d,c},
 {b,a,c},
 {...}|...]
5> length(INVar).
24 % 4!/1! = 24.
```

Keresési tér csökkentése

- Újból kimerítő keresés, de kisebb a keresési tér

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm2() -> [octet()].
% Ellenőrzés csak a generálás után!
smm2() ->
  Ds = lists:seq(0, 9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds -- [],
   E <- Ds -- [S],
   N <- Ds -- [S,E],
   D <- Ds -- [S,E,N],
   M <- Ds -- [S,E,N,D],
   O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
   R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
   Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R],
   S > 0, M > 0,
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Kimerítő keresés újból: keresési tér explicit felsorolása

- Érdemes-e a jelöltek generálását elválasztani az ellenőrzéstől? **Nem!**

sendmory.erl – folytatás

```
-spec invars() -> [octet()].
% Számjegyek ismétlés nélküli nyolcadosztályú variációi
invars() -> Ds = lists:seq(0,9),
             [ {S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
               S <- Ds -- [],
               E <- Ds -- [S],
               N <- Ds -- [S,E],
               D <- Ds -- [S,E,N],
               M <- Ds -- [S,E,N,D],
               O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
               R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
               Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R] ].

-spec smm3() -> [octet()].
smm3() -> [Sol || {S,_E,_N,_D,M,_O,_R,_Y} = Sol <- invars(),
                 S > 0, M > 0, check_sum(Sol)].
```

Kimerítő keresés újból: keresési tér explicit felsorolása (2)

- Tovább csökkenthető a keresési tér, ha előrébb mozdítunk feltételeket

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm4() -> [octet()].
% További ellenőrzések generálás közben.
smm4() ->
  Ds = lists:seq(0,9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds -- [0],                % 0 kizárva
   E <- Ds -- [S],
   N <- Ds -- [S,E],
   D <- Ds -- [S,E,N],
   M <- Ds -- [0,S,E,N,D],        % 0 kizárva
   O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
   R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
   Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R],
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Vágások a keresési fában generálás közben

- Ötlet: építsük hátulról a számokat, és ellenőrizzük a részösszegeket még generálás közben

sendmory.erl – folytatás

```
smm5() ->
  Ds = lists:seq(0, 9),          %% SEND
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||        %% + MORE
   D <- Ds -- [],               %% = MONE Y
   E <- Ds -- [D],
   Y <- Ds -- [D,E],
   (D+E) rem 10 := Y,
   N <- Ds -- [D,E,Y],
   R <- Ds -- [D,E,Y,N],
   (num([N,D])+num([R,E])) rem 100 := num([E,Y]),
   O <- Ds -- [D,E,Y,N,R],
   (num([E,N,D])+num([O,R,E])) rem 1000 := num([N,E,Y]),
   S <- Ds -- [D,E,Y,N,R,O,O],
   M <- Ds -- [D,E,Y,N,R,O,S,O],
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Futási eredmények (Intel x86/64 i5-3210M CPU @ 2.50GHz)

Az eddig kidolgozott megoldások jellemzése és a futási eredmények

- `smm0` – kimerítő keresés
- `smm0e` – mint `smm0`, de kis heurisztikus trüffel (`Digit <- [9,8,7,...]`)
- `smm1` – keresési fa redukálása egyezések szűrésével generálás közben
- `smm2` – keresési tér redukálása a változók tartományának szűkítésével
- `smm3` – mint `smm2`, jelöltek tárolásával, ellenőrzés generálás közben
- `smm4` – mint `smm2`, a változók tartományának további szűkítésével
- `smm5` – építés hátulról, részösszegek ellenőrzése generálás közben

%	Id	SEND+MORE=MONEY	Time	Number of candidates with approx. length					
%	0 :	9567+1085=10652	82660 ms	1	2	3	4	5	
%	0e:	9567+1085=10652	2965 ms	0	0	0	0	100000000	cands
%	1 :	9567+1085=10652	1947 ms	0	0	0	0	1814400	cands
%	2 :	9567+1085=10652	1546 ms	0	0	0	0	1814400	cands
%	3 :	9567+1085=10652	2563 ms	0	0	0	0	1814400	cands
%	4 :	9567+1085=10652	1440 ms	0	0	0	0	1451520	cands
%	5 :	9567+1085=10652	11 ms	720	3024	1450	1536	1536	cands

Vágások a keresési fában generálás közben (2)

- A vágásokkal több nagyságrenddel gyorsabb megoldást kaptunk
- Minél korábbi fázisban vágunk, annál jobb a generálás, ui. a keresési fában *nem a legalsó szintről kell visszalépni* új megoldás kereséséhez
- Új ötlet: építsünk részmegoldásokat, és minden építő lépésben ellenőrizzük, hogy van-e értelme a részmegoldást megoldássá bővíteni

`sendmory.erl` – folytatás

```
-type partial_solution() ::
    {SendList::[d()], MoreList::[d()], MoneyList::[d()]}.

```

```
-spec smm6() -> [octet()].

```

```
smm6() ->
    smm6({[], [], []}, 5, lists:seq(0,9)).

```

- `{[], [], []}` a kiindulási részmegoldásunk (`PartialSolution`)
- Ötjegyű számokat kell építeni, ezért 5 a második argumentum (`Num`)
- `lists:seq(0,9)` a változók tartománya (`Domain`)

Vágások a keresési fában generálás közben (3)

- Egy `PartialSolution = {SendList, MoreList, MoneyList}` részmegoldás csak akkor bővíthető megoldássá, ha
  - a listákban a számjegyeket jelentő változók jó pozícióban vannak: az azonos betűk azonos, a különböző betűk különböző értékűek;
  - a részösszeg is helyes, csak az átvitelben lehet eltérés.

`sendmory.erl` – folytatás

```
-spec check_equals(partial_solution()) -> boolean().
check_equals(PartialSolution) ->
    case PartialSolution of
        {[D], [E], [Y]} -> all_different([D,E,Y]);
        {[N,D], [R,E], [E,Y]} -> all_different([N,D,R,E,Y]);
        {[E,N,D], [O,R,E], [N,E,Y]} -> all_different([O,N,D,R,E,Y]);
        {[S,E,N,D], [M,O,R,E], [O,N,E,Y]} -> all_different([S,M,O,N,D,R,E,Y]);
        {[O,S,E,N,D], [O,M,O,R,E], [M,O,N,E,Y]} ->
            all_different([S,M,O,N,D,R,E,Y]) andalso all_different([O,S,M]);
        _ -> false
    end.

```

Vágások a keresési fában generálás közben (4)

- Egy `PartialSolution = {SendList, MoreList, MoneyList}` részmegoldás csak akkor bővíthető megoldássá, ha
  - a listákban a számjegyek jó pozícióban vannak: az azonos betűk azonos, a különböző betűk különböző értékűek;
  - a részösszeg is helyes, csak az átvitelben lehet eltérés.

`sendmory.erl` – folytatás

```
-spec check_partialsom(partial_solution()) -> boolean().
% Ellenőrzi, hogy aritmetikailag helyes-e a részmegoldás.
% Az átvittel (carry) nem foglalkozik, mert pl.
% {[1,2],[3,4],[4,6]} és {[9],[2],[1]} egyformán helyes,
% ui. építhető belőlük teljes megoldás.
check_partialsom({Send, More, Money}) ->
    S = num(Send), M = num(More), My = num(Money),
    (S+M) rem trunc(math:pow(10,length(Send))) := My.

```

Vágások a keresési fában generálás közben (5)

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm6(PS::partial_solution(), Num::integer(),
           Domain::[integer()]) -> Sols::[octet()].
% Sols az összes megoldás, mely a PS rész megoldásból építhető,
% mérete (Send hossza) =< Num, a számjegyek tartománya Domain.
smm6({Send,_,_} = PS, Num, _Domain) when length(Send) == Num ->
  {[0,S,E,N,D], [0,M,O,R,E], [M,O,N,E,Y]} = PS,
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y}];
smm6({Send,More,Money}, Num, Domain) when length(Send) < Num ->
  [Solution ||
   Dsend <- Domain,
   Dmore <- Domain,
   Dmoney <- Domain,
   PSol1 <- [ [Dsend|Send], [Dmore|More], [Dmoney|Money] ] ],
   % pl. így tudunk változóhoz értéket kötni: PSol1 <- [ Érték ],
   check_equals(PSol1),
   check_partialsom(PSol1),
   Solution <- smm6(PSol1, Num, Domain) ].
```

Vágások a keresési fában generálás közben (6)

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm7() -> [octet()].
% Hátulról építi a számokat, ellenőrzi a részösszegeket.
smm7() ->
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   {[0,S,E,N,D], [0,M,O,R,E], [M,O,N,E,Y]} <-
   smm7(5, lists:seq(0,9))].
```

- Az smm7 program lényegileg megegyezik smm6-tal, de tisztább a szerkezete
- Az smm7/2 függvény állítja elő a megoldások listáját, ebből szedi ki smm7/0 függvény a megoldást jelentő nyolcasokat
- Most is ötjegyű számokat építünk, ez smm7/2 első argumentuma
- A számjegyek tartománya: 0...9, ez smm7/2 második argumentuma

Vágások a keresési fában generálás közben (7)

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm7(Num::integer(), Domain::[d()]) -> PS::[partial_solution()].
% Visszaadja a Num (= Send hossza) méretű rész megoldások listáját,
% Domain a számjegyekészlet.
smm7(0, _) ->
  {[[]], [], []};
smm7(N, Domain) ->
  [ PartialSolution ||
   {Send,More,Money} <- smm7(N-1, Domain),
   Dsend <- Domain,
   Dmore <- Domain,
   Dmoney <- Domain,
   begin
     PartialSolution = {[Dsend|Send], [Dmore|More], [Dmoney|Money]},
     true
   end,
   check_equals(PartialSolution),
   check_partialsom(PartialSolution)
  ].
```

Vágások a keresési fában generálás közben (8)

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm7(Num::integer(), Domain::[d()]) -> PS::[partial_solution()].
% Visszaadja a Num (= Send hossza) méretű rész megoldások listáját,
% Domain a számjegyek készlete.
smm7(0, _) ->
  {[[]], [], []};
smm7(N, Domain) ->
  [ PartialSolution ||
   {Send,More,Money} <- smm7(N-1, Domain),
   Dsend <- Domain,
   Dmore <- Domain,
   Dmoney <- Domain, % <-- ITT
   begin
     PartialSolution = {[Dsend|Send], [Dmore|More], [Dmoney|Money]},
     true
   end,
   check_equals(PartialSolution),
   check_partialsom(PartialSolution)
  ].
```

Hol és hogyan lehetne csökkenteni az smm7/2 függvényben a keresési teret?

Vágások a keresési fában generálás közben (9)

sendmory.erl – folytatás

```
-spec smm7a(Num::integer(), Domain::[d()]) -> PS::[partial_solution()].
smm7a(0, _) ->
  [{[], [], []]};
smm7a(N, Domain) ->
  [PartialSolution |
   {Send,More,Money} <- smm7a(N-1, Domain),
   Dsend <- Domain,
   Dmore <- Domain,
   Dmoney <- [ begin Carry = if Send == [] -> 0 ;
               true -> (hd(Send) + hd(More)) div 10
             end,
              (Dsend + Dmore + Carry) rem 10
            ],
   begin PartialSolution = {[Dsend|Send], [Dmore|More], [Dmoney|Money]},
   true end,
   check_equals(PartialSolution),
   check_partialsom(PartialSolution)
  ].
```

Futási eredmények (Intel x86/64 i5-3210M CPU @ 2.50GHz)

Az újabb megoldások jellemzése és a futási eredmények

- smm5 – számok építése hátulról, részösszegek ellenőrzése generálás közben (ez a megoldás nagyon hatékonynak bizonyult, ezért az összehasonlításhoz újra szerepeltetjük)
- smm6 – részmegoldások építése hátulról, ellenőrzés után az ígéretes részmegoldások bővítése
- smm7 – mint smm6, de átláthatóbb kóddal
- smm7a – mint smm7, de az első két tartományból (Dsend, Dmore) számítja ki a harmadik tartományt (Dmoney), és ezzel Dmoney 10-edére csökken

%	Id	SEND+MORE=MONEY	Time	Number of candidates with approx. length				
				1	2	3	4	5
% 5 :	9567+1085=10652		12 ms	720	3024	1450	1536	1536 cand
% 6 :	9567+1085=10652		104 ms	720	3024	1450	2196	148 cand
% 7 :	9567+1085=10652		88 ms	720	3024	1450	2196	148 cand
% 7a:	9567+1085=10652		20 ms	72	290	183	196	1 cand

Vágások a keresési fában generálás közben (10)

```
smm7a(0, _) ->
  ...
  {Send,More,Money} <- smm7a(N-1, Domain), % kívánt rész megoldás
  Dsend <- Domain,
  Dmore <- Domain, % Dsend, Dmore, Dmoney az új számjegyek,
  Dmoney <- % Domain a számjegyek teljes tartománya
  [ begin
    Carry =
      if Send == [] -> % Ha Send üres, More is üres,
        0 ; % nincs átvitel (Carry = 0)
        true -> % Egyébként Send és More fejének összegétől
          (hd(Send) + hd(More)) div 10 % függően Carry=0 vagy =1
      end,
      (Dsend + Dmore + Carry) rem 10 % Dmoney pontos értékét ez
    end ], % a három szám határozza meg.
  begin PartialSolution = {[Dsend|Send], ...}, true end,
  check_equals(PartialSolution) % ,
  check_partialsom(PartialSolution) % feleslegessé vált, törölhető
  ].
```

Jelentős a nyereség: Dmoney méretét 10-ről 1-re csökkentettük!

Korlátkielégítési probléma (Constraint satisfaction problem, CSP)

- Eddig előre „könnyen” átlátható keresési fát terveztünk, vágunk meg és jártunk be; de a végső cél nem az átlátható keresési fa
- CSP-megközelítés:
  - amíg lehet, szűkítsük a választási lehetőségeket a *korlátok* alapján
  - ha már nem lehet, bontsuk esetekre a választási lehetőségeket

SMM mint CSP: Változók, Tartományok, Korlátok

- Változók: S, E, N, D, M, O, R, Y, segédváltozók: 0, C₁, C₂, C₃, C₄

Tartományok:	0	c ₁	c ₂	c ₃	c ₄	s	e	n	d	m	o	r	y
• Alsó határ:	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
• Felső határ:	0	1	1	1	1	9	9	9	9	9	9	9	9

- Korlátok:

S E N D	d + e + 0 = y + 10 · c ₁
+ M O R E	n + r + c ₁ = e + 10 · c ₂
-----	e + o + c ₂ = n + 10 · c ₃
M O N E Y	s + m + c ₃ = o + 10 · c ₄
	0 + 0 + c ₄ = m + 10 · 0
	all_different

CSP tevékenységek – szűkítés

- **Szűkítés egy korlát szerint:** egy korlát egy változójának d_i értéke *felesleges*, ha nincs a korlát többi változójának olyan értékrendszere, amely d_i -vel együtt kielégíti a korlátot
Pl. az utolsó korlát: $0 + 0 + c_4 = m + 10 \cdot 0$, a változók tartománya: $0 \in [0]$, $c_4 \in [0,1]$, $m \in [1,2,3,4,5,6,7,8,9]$
Az $m \in [2,3,4,5,6,7,8,9]$ értékek feleslegesek!
- Felesleges érték elhagyásával (szűkítéssel) ekvivalens CSP-t kapunk
- SMM kezdeti tartománya; és megszőkítve, tovább már nem szűkíthető:

c1: 01		c1: 01
c2: 01		c2: 01
c3: 01		c3: 01
c4: 01		c4: 1
s: 123456789	szűkítés az összes	s: 89
e: 0123456789	lehetséges	e: 0123456789
n: 0123456789	korláttal, ameddig	n: 0123456789
d: 0123456789	sikerül:	d: 0123456789
m: 123456789		m: 1
o: 0123456789		o: 01
r: 0123456789		r: 0123456789
y: 0123456789		y: 0123456789

CSP tevékenységek – címkézés (labeling)

- Tovább már nem szűkíthető CSP esetén vizsgáljuk a többértelműséget
- Többértelműség: van olyan tartomány, amely legalább két elemet tartalmaz, és egyetlen tartomány sem üres
- **Címkézés (elágazás):**
  - 1 kiválasztunk egy többértelmű változót (pl. a legkisebb tartományút),
  - 2 a tartományt két vagy több részre osztjuk (választási pont),

c1: 01	Két új	c1: 0	c1: 1
c2: 01	CSP-t	c2: 01	c2: 01
c3: 01	készítünk:	c3: 01	c3: 01
c4: 1	c1=0 és	c4: 1	és c4: 1
s: 89	c1>0	s: 89	s: 89
e: 0123456789	esetek:	e: 0123456789	e: 0123456789
...		...	...

  - 3 az egyes választásokat – mint új CSP-eket – mind megoldjuk.

CSP tevékenységek – visszalépés

- Ha nincs többértelműség, két eset lehet:
  - Ha valamely változó tartománya üres, nincs megoldás ezen az ágon
  - Ha minden változó tartománya egy elemű, előállt egy megoldás

Az SMM CSP-megoldásának folyamata, összefoglalva:

- 1 Felvesszük a változók és segédváltozók tartományait, ez az első *állapotunk* (az állapot egy CSP), ezt betesszük az *S* listába
- 2 Ha az *S* lista üres, megállunk, nincs több megoldás
- 3 Az *S* listából kivesszünk egy állapotot, és szűkítjük, ameddig csak lehet
- 4 Ha van üres tartományú változó, akkor az állapotból nem jutunk megoldáshoz, folytatjuk a 2. lépéssel
- 5 Ha nincs többértelmű változó az állapotban, az állapot egy megoldás, eltesszük, folytatjuk a 2. lépéssel
- 6 Valamelyik többértelmű változó tartományát részekre osztjuk, az így keletkező állapotokat visszatesszük a listába, folytatjuk a 2. lépéssel

SMM CSP-megoldással – részlet

smm99.erl – SMM CSP megoldásának alapjai

```
-type state()   :: {varname(), domain()}.
-type states()  :: [state()].
-type varname() :: domvar().
-type domain()  :: [d()].
-type domvar()  :: 0|c1|c2|c3|c4|d|e|m|n|o|r|s|y.

-spec initial_state() -> St::states().
% St a SEND MORE MONEY probléma változóinak kezdeti leírása.
initial_state() ->
    VarNames = [0,c1,c2,c3,c4,s,e,n,d,m,o,r,y],
    From      = [0, 0, 0, 0, 0,1,0,0,0,1,0,0,0],
    To        = [0, 1, 1, 1, 1,9,9,9,9,9,9,9,9],
    [ {V,lists:seq(F,T)} ||
      {V,{F,T}} <- lists:zip(VarNames, lists:zip(From, To)) ].

-spec smm() -> [octet()].
smm() ->
    St = initial_state(),
    process(St, [], []).
```

SMM CSP megoldással – részlet (2)

smm99.erl – SMM CSP-megoldásának fő függvénye

```
% process(St0::final|states(),Sts::[states()],Sols0::[octet()])->Sols::[octet()].
% Sols = Sols1++Sols0 ahol Sols1 az [St0|Sts] állapotokban kapott megoldások.
process(final, ...) -> ...;
process(St0, Sts, Sols0) ->
  St = narrow_domains(St0),
  DomSizes = [ length(Dom) || {_,Dom} <- St ],
  Max = lists:max(DomSizes),
  Min = lists:min(DomSizes),
  if Min == 0 ->           % vannak üres tartományok
    process(final, Sts, Sols0);
  (St /= St0) ->         % megváltozott az állapot
    process(St, Sts, Sols0);
  Max == 1 ->           % az összes tartomány egyelemű, megvan a megoldás
    Sol = [Val || {_,[Val]} <- problem_vars(St)],
    process(final, Sts, [Sol|Sols0]);
  true ->
    {CSt1, CSt2} = make_choice(St), % címkézés (választási pont)
    process(CSt1, [CSt2|Sts], Sols0)
end.
```

Futási eredmények (Intel x86/64 i5-3210M CPU @ 2.50GHz)

A hatékony megoldások jellemzése és a futási eredmények

- smm5 – számok építése hátulról, részösszegek ellenőrzése generálás közben
- smm7a – részmegoldások építése hátulról, ellenőrzés után az ígéretes részmegoldások bővítése, az első két tartományból (Dsend, Dmore) a harmadik tartomány (Dmoney) kiszámítása, és ezzel Dmoney 10-edére csökkentése
- smm99 – CSP-alapú megoldás (CSP = Constraint Satisfaction Problem, korlátkielégítési probléma)

%		Number of candidates with approx. length					
% Id	SEND+MORE=MONEY	Time	1	2	3	4	5
% 5	: 9567+1085=10652	11 ms	720	3024	1450	1536	1536 candS
% 7a:	9567+1085=10652	23 ms	72	290	183	196	1 candS
% 99:	9567+1085=10652	15 ms	0	0	0	0	21 candS

Tartalom

5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- Kivételkezelés
- Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
- Rekurzív adatstruktúrák
- Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
- Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Lineáris rekurzív adatstruktúrák – Verem (Stack)

- Lista: rekurzív adatstruktúra: `-type list() :: [] | [any()|list()]`.
- Verem: ennessel valósítjuk meg, listával triviális lenne
- Műveletek: üres verem létrehozása, verem üres voltának vizsgálata, egy elem berakása, utoljára berakott elem leválasztása, utoljára berakott elem

```
stack.erl
```

```
-type stack() :: empty | {any(),stack()}.
```

```
-spec empty() -> stack().
empty() -> empty.
```

```
-spec is_empty(stack()) -> boolean().
is_empty(empty) -> true;
is_empty({_,_}) -> false.
```

```
-spec push(any(), stack()) -> stack().
push(X, empty) -> {X,empty};
push(X, {X,S}=S) -> {X,S}.
% {X,S}=S: réteges minta
```

```
-type stack_maybe() :: stack() | error.
-spec pop(stack()) -> stack_maybe().
pop(empty) -> error;
pop({X,S}) -> S.
```

```
-type term_maybe() :: any() | error.
-spec top(stack()) -> term_maybe().
top(empty) -> error;
top({X,S}) -> X.
```

Kis példák verem használatára

```
2> S1 = stack:push(1, stack:empty()).
{1,empty}
3> S2 = stack:push(2, S1).
{2,{1,empty}}
4> S3 = stack:push(3, S2).
{3,{2,{1,empty}}}
```

- Pl. megfordítunk egy listát; 1. lépés: verembe tesszük az elemeket

```
5> Stack = lists:foldl(fun stack:push/2, stack:empty(), "szoveg").
{103,{101,{118,{111,{122,{115,empty}}}}}}
```

- 2. lépés: a verem elemeit sorban kivesszük és listába fűzzük

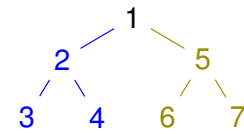
stack.erl – folytatás

```
% to_list(S) az S verem elemeit tartalmazó lista LIFO sorrendben.
to_list(empty) -> [];
to_list({X,S}) -> [X|to_list(S)].
```

```
6> stack:to_list(Stack).
"gevozs"
```

Bináris fa (folyt.): fából lista

```
L=empty(), T=node(1, node(2, node(3,L,L),
                        node(4,L,L)),
                 node(5, node(6,L,L),
                        node(7,L,L)))
```



```
T ↦ {1,{2,{3,leaf,leaf}},{4,leaf,leaf}},{5,{6,leaf,leaf},{7,leaf,leaf}}}
```

tree.erl – folytatás

```
-spec to_list_preord(btrees()) -> list().
to_list_preord(leaf) -> [];
to_list_preord({V,Lt,Rt}) ->
  [V] ++ to_list_preord(Lt) ++ to_list_preord(Rt).
-spec to_list_inord(btrees()) -> list().
to_list_inord(leaf) -> [];
to_list_inord({V,Lt,Rt}) ->
  to_list_inord(Lt) ++ ([V] ++ to_list_inord(Rt)).
```

```
27> tree:to_list_preord(T).
```

```
[1,2,3,4,5,6,7]
```

```
28> tree:to_list_inord(T).
```

```
[3,2,4,1,6,5,7]
```

Elágazó rekurzív adatstruktúrák – Bináris fa

- Műveletek bináris fákon: fa létrehozása, mélysége, leveleinek száma

tree.erl

```
-type btree() :: leaf | {any(),btree(),btree()}.
```

```
-spec empty() -> leaf.
```

```
empty() -> leaf. % Üres fa.
```

```
-spec node(any(), btree(), btree()) -> btree().
```

```
node(V, Lt, Rt) -> {V,Lt,Rt}. % Lt és Rt fák összekapcsolása
% egy új V értékű csomóponttal.
```

```
-spec depth(btrees()) -> integer().
```

```
depth(leaf) -> 0; % Fa legnagyobb mélysége.
```

```
depth({_,Lt,Rt}) -> 1 + erlang:max(depth(Lt), depth(Rt)).
```

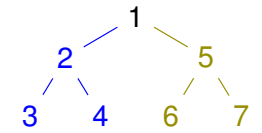
```
-spec leaves(btrees()) -> integer().
```

```
leaves(leaf) -> 1; % Fa leveleinek száma.
```

```
leaves({_,Lt,Rt}) -> leaves(Lt) + leaves(Rt).
```

Bináris fa (folyt.): listából fa

```
L=empty(), T=node(1, node(2, node(3,L,L),
                        node(4,L,L)),
                 node(5, node(6,L,L),
                        node(7,L,L)))
```



```
T ↦ {1,{2,{3,leaf,leaf}},{4,leaf,leaf}},{5,{6,leaf,leaf},{7,leaf,leaf}}}
```

tree.erl – folytatás

```
-spec from_list_preord(list()) -> btree().
```

```
from_list_preord([]) -> empty();
```

```
from_list_preord([H|T]) -> {L1,L2} = lists:split(length(T) div 2, T),
  node(H, from_list_preord(L1), from_list_preord(L2)).
```

```
-spec from_list_inord(list()) -> btree().
```

```
from_list_inord([]) -> empty();
```

```
from_list_inord(L) -> {L1,[X|L2]} = lists:split(length(L) div 2, L),
  node(X, from_list_inord(L1), from_list_inord(L2)).
```

```
29> tree:from_list_preord([1,2,3,4,5,6,7]).
```

```
{1,{2,{3,leaf,leaf}},{4,leaf,leaf}},{5,{6,leaf,leaf},{7,leaf,leaf}}}
```

```
30> tree:from_list_inord([3,2,4,1,6,5,7]).
```

```
{1,{2,{3,leaf,leaf}},{4,leaf,leaf}},{5,{6,leaf,leaf},{7,leaf,leaf}}}
```

Elágazó rekurzív adatstruktúrák: könyvtárszerk. 1 (kieg. anyag)

```

2> Home = {d,"home",           % home
           [{d,"kitti",       % home/kitti
             [{d,".firefox",[]}, % home/kitti/.firefox
              {f,"dir.erl"},    % home/kitti/dir.erl
              {f,"khf1.erl"},  % home/kitti/khf1.pl
              {f,"khf1.pl"}]}, % home/kitti/khf1.erl
           {d,"ludvig",[]}]}.  % home/ludvig

```

dir.erl – Könyvtárszerkezet kezelése

```

-type tree()      :: file() | directory().
-type file()     :: {f, name()}.
-type directory() :: {d, name(), [tree()]}.
-type name()     :: string().

```

```

% Fa mérete (könyvtárak és fájlok számának összege).
count({f,_}) -> 1;
count({d,_ ,L}) -> 1 + lists:sum([count(I) || I <- L]).

```

Elágazó rekurzív adatstruktúrák: könyvtárszerk. 2 (kieg. anyag)

dir.erl – Könyvtárszerkezet kezelése (folytatás)

```

% -spec subtree(Path::name(), Tree::tree())-> tree() | notfound.
% Tree fa Path útvonalon található rész fája.
subtree([Name], {f,Name} = Tree) -> Tree;
subtree([Name], {d,Name,_} = Tree) -> Tree;
subtree([Name|Sub|_] = SubPath, {d,Name,L}) ->
    case lists:keyfind(Sub, 2, L) of
        false -> notfound;
        SubTree -> subtree(SubPath, SubTree)
    end;
subtree(_, _) -> notfound.

```

```

3> dir:subtree(string:tokens("home/kitti/.firefox", "/"), Home).
{d,".firefox",[]}
4> dir:subtree(string:tokens("home/kitti/firefox", "/"), Home).
notfound

```

Tartalom

5 Haladó Erlang

- Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
- Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
- Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
- Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
- Kivételkezelés
- Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
- Rekurzív adatstruktúrák
- Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
- Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Rekurzió alapesetei

• Lineáris rekurzió

Példa: lista összegének meghatározása

rek.erl – Rekurzió példák

```

sum([]) -> 0;
sum([H|T]) -> H + sum(T).

```

• Elágazó rekurzió (Tree recursion)

Példa: bináris fa leveleinek száma

```

-type btree() :: leaf | {any(),btree(),btree()}.
leaves(leaf) -> 1;
leaves({_,Lt,Rt}) -> leaves(Lt) + leaves(Rt).

```

- Mindkettőből *rekurzív folyamat* jön létre, ha alkalmazzuk: minden egyes rekurzív hívás mélyíti a vermet

- Például sum/1 az egész listát kiteríti a vermen: sum([1,2,3]) →

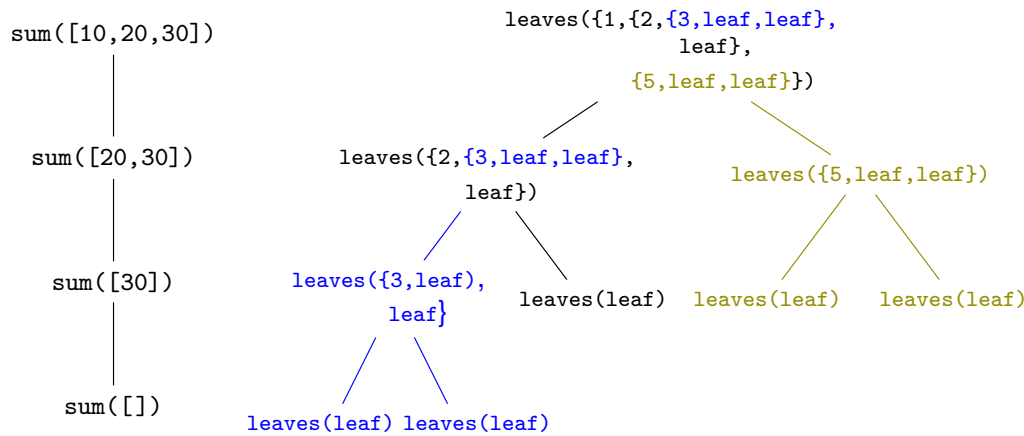
```

1 + sum([2,3]) → 1 + (2 + sum([3])) → 1 + (2 + (3 + sum([])))

```

## Rekurzív folyamat erőforrásigénye

- Hívási fa (call graph, CG): futás során meghívott függvények



- A lépések száma főként a *CG méretének* függvénye
- A tárígeny (veremigény) főként a *CG mélységének* függvénye<sup>8</sup>

<sup>8</sup>Itt: lineáris függvénye.

## Jobbrekurzió (másképpen terminális rekurzió) és iteráció

A rekurziót gyakran érdemes akkumulátorral jobbrekurzióvá alakítani

- Példa: lista összegének meghatározása

`sumi(L) -> sumi(L, 0).`

`sumi([], N) -> N;`

`sumi([H|T], N) -> sumi(T, N+H).`

- A segédfüggvényt jobb nem exportálni, hogy elrejtjük az akkumulátort
- A jobbrekurzióból *iteratív folyamat* hozható létre, amely nem mélyíti a vermet (azaz `sumi/2` tárígeny konstans): `sumi([1, 2, 3], 0) -> sumi([2, 3], 1) -> sum([3], 3) -> sum([], 6)`
- Ne tévesszük össze egymással a rekurzív *számítási folyamatot* és a rekurzív *függvényt* (vagy *eljárást*)!
  - Függvény (eljárás) esetén csupán a **szintaxisoról** van szó, arról, hogy hivatkozik-e *önmagára*
  - Folyamat esetében viszont a folyamat menetéről, lefolyásáról beszélünk
- Ha egy függvény *jobbrekurzív* (*tail-recursive*), a megfelelő folyamat – az értelmező/fordító jószágától függően – lehet iteratív

## Rekurzív folyamat erőforrásigénye – Példák (kiegészítő anyag)

| Példa <sup>9</sup>                                           | Lépések (CG mérete) | CG mélysége          | Tárígeny $\approx$ mélység* állapot |
|--------------------------------------------------------------|---------------------|----------------------|-------------------------------------|
| <code>sum(lists:seq(1, n))</code>                            | $\Theta(n)$         | $\Theta(n)$          | $\Theta(n) \cdot \Theta(\log n)$    |
| <code>sumi(lists:seq(1, n))</code>                           | $\Theta(n)$         | $\Theta(1)$ (konst.) | $\Theta(1) \cdot \Theta(\log n)$    |
| SEND+MORE=MONEY, kimerítő keresés, itt $n = 8$               | $\Theta(10^n)$      | $\Theta(n)$          | $\Theta(n) \cdot \Theta(\log n)$    |
| Mastermind, $(m, h)$ kimerítő keresés, tipikusan $h \leq 20$ | $\Theta(m^h)$       | $\Theta(h)$          |                                     |

- Az |állapot| a CG egy pontjának a memóriamérete. Pl. szummázásnál az állapot a részösszeg, aminek a tárígeny logaritmikus (a számjegyek számával arányos). Az SMM-ben (CSP feladat) ez egy kiöltés memóriamérete.
- A rekurzióból fakadó tárígeny lehet jelentős is (vö `sum/1`, `sumi/1`), és lehet elhanyagolható is a lépésekhez képest (SMM, Mastermind)
- Az eljárások, függvények olyan *minták*, amelyek megszabják a számítási folyamatok, processzek menetét, *lokális* viselkedését
- Egy számítási folyamat *globális* viselkedését (pl. idő- és tárígeny) általában nehéz megbecsülni, de törekedni kell rá

<sup>9</sup> $f(n) = \Theta(g(n))$  jelentése:  $g(n) \cdot k_1 \leq f(n) \leq g(n) \cdot k_2$  valamilyen  $k_1, k_2 > 0$ -ra

## A jobbrekurzió mindig *nagyságrendekkel* előnyösebb? Nem!

- A jobbrekurzív `sumi(L1)` tárígeny konstans (azaz  $\Theta(1)$ ), a lineáris-rekurzív `sum(L1)` össz-tárígeny  $\Theta(\text{length}(L1))$
- Melyiknek alacsonyabb a tárígeny?
  - `bevezeto:append(L1, L2)`
  - `R1=list:reverse(L1)`, `bevezeto:revapp(R1, L2)` **% jobbrek.**
- `append` kiteríti `L1` elemeit a vermen, ennek tárígeny  $\Theta(\text{length}(L1))$ , majd ezeket `L2` elé fűzi, így tárígeny  $\Theta(\text{length}(L1) + \text{length}(L2))$
- `revapp(R1, L2)` iteratív számítási folyamat, nem mélyíti a vermet, **de** `revapp` felépíti az `L1++L2` akkumulátort, ennek tárígeny szintén  $\Theta(\text{length}(L1) + \text{length}(L2))$
- A jobbrekurzív `revapp` tárígeny **nagyságrendileg** hasonló, mint a lineáris-rekurzív `append` függvényé!
- Ha az akkumulátor mérete nem konstans (azaz  $\Theta(1)$ ), meggondolandó a jobbrekurzió...

## Példa elágazó rekurzióra: Fibonacci-sorozat 1 (kiegészítő anyag)

## Példa elágazó rekurzióra: Fibonacci-sorozat 2 (kiegészítő anyag)

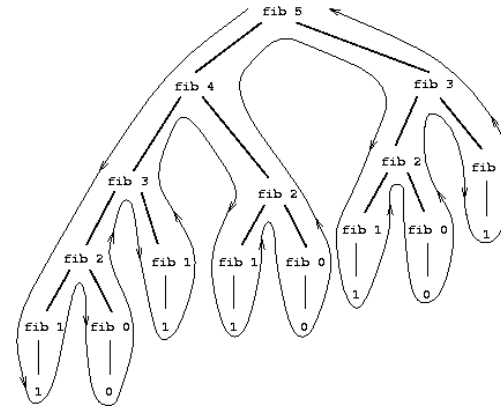
- Amikor hierarchikusan strukturált adatokon kell műveleteket végezni, pl. egy fát kell bejárni, akkor az elágazó rekurzió nagyon is természetes és hasznos eszköz
- Az elágazó rekurzió numerikus számításoknál az algoritmus első megfogalmazásakor is hasznos lehet; pl. írjuk át a Fibonacci-számok  $(0, 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, \dots)$  matematikai definícióját programmá

$$F(n) = \begin{cases} 0, & \text{ha } n = 0, \\ 1, & \text{ha } n = 1, \\ F(n-2) + F(n-1) & \text{különben.} \end{cases}$$

Naív Fibonacci, előfelt.:  $N \in \mathcal{N}$

```
fib(0) -> 0;
fib(1) -> 1;
fib(N) -> fib(N-2) + fib(N-1).
```

- Ha már értjük a feladatot, az első, rossz hatékonyságú változatot könnyebb átírni jó, hatékony programmá. Az elágazó rekurzió segíthet a feladat megértésében.
- Forrás:* Structure and Interpretation of Computer Programs, 2nd ed., by H. Abelson, G. J. Sussman, J. Sussman, The MIT Press, 1996



- Elágazó-rekurzív folyamat hívási fája  $\text{fib}(5)$  kiszámításakor
- Alkalmatlan a Fibonacci-számok előállítására
- Az  $F(n)$  meghatározásához pontosan  $F(n+1)$  levélből álló fát kell bejárni, azaz ennyiszor kell meghatározni  $F(0)$ -at vagy  $F(1)$ -et

- $F(n)$  exponenciálisan nő  $n$ -nel:  $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{F(n+1)}{F(n)} = \varphi$ , ahol  $\varphi = (1 + \sqrt{5})/2 \approx 1.61803$ , az *aranymetszés* arányszáma

## Példa elágazó rekurzióra: Fibonacci-sorozat 3 (kiegészítő anyag)

## Programhelyesség informális igazolása (1)

- A lépések száma  $- F(n)$ -hez hasonlóan – exponenciálisan nő  $n$ -nel
- A tárgény ugyanakkor csak lineárisan nő  $n$ -nel, mert csak azt kell nyilvántartani, hogy hányadik szinten járunk a fában
- A Fibonacci-számok azonban lineáris-iteratív folyamattal is előállíthatók: ha az  $A$  és  $B$  változók kezdőértéke  $F(1) \equiv 1$ , ill.  $F(0) \equiv 0$ , és ismétlődve alkalmazzuk az  $A \leftarrow A + B$ ,  $B \leftarrow A$  transzformációkat, akkor  $N$  lépés után  $A = F(N+1)$  és  $B = F(N)$  lesz

```
fib(0) -> 0; % fib(N) az N-edik Fibonacci-szám.
fib(N) -> fib(N-1, 1, 0).
```

```
% fib(N,A,B) az A←A+B, B←A transzformáció N-edik ismétlése utáni A.
fib(0, A, _B) -> A;
fib(I, A, B) -> fib(I-1, B+A, A).
```

- A Fibonacci-példában a lépések száma elágazó rekurzióval n -nel exponenciálisan, lineáris rekurzióval n -nel arányosan nőtt!
- Pl. a `tree:leaves/1` függvény is lineáris-rekurzívvá alakítható, de ezzel nem javítható a hatékonysága: valamilyen LIFO tárolót kellene használni a mélységi bejáráshoz a rendszerem helyett

- Egy rekurzív programról is be kell látnunk – az iteratív programhoz hasonlóan –, hogy
  - funkcionálisan helyes (azaz azt kapjuk eredményül, amit várunk)
  - a kiértékelése biztosan befejeződik (nem „végtelen” a rekurzió)
- Ellenpélda: a `fac(-1)` hívás végtelen ciklushoz vezet, bár az argumentum minden rekurzív híváskor csökken
- A helyesség bizonyítása rekurzió esetén egyszerű, *strukturális indukcióval* lehetséges, azaz visszavezethető a teljes indukcióra valamilyen *strukturális tulajdonság* szerint
- Csak meg kell választanunk a strukturális tulajdonságot, amire vonatkoztatjuk az indukciót; pl. a `fac/1` az $N = 0$ paraméterre leáll, de a 0 nem a legkisebb egész szám: a *nemnegatív számok halmazában* viszont a legkisebb $\rightarrow$ módosítani kell az értelmezési tartományt
- A `map` példáján mutatjuk be a programhelyesség informális igazolását

Programhelyesség informális igazolása (2)

```
-spec map(fun (A) -> B, [A]) -> [B].
map(_F, []) -> [];
map(F, [X|Xs]) -> [F(X)|map(F, Xs)].
```

- 1 A strukturális tulajdonság itt a lista hossza
- 2 A függvény funkcionálisan helyes, mert
  - belátjuk, hogy a függvény jól transzformálja az üres listát;
  - belátjuk, hogy az F jól transzformálja a lista első elemét (a fejét);
  - indukciós feltevés: a függvény jól transzformálja az eggyel rövidebb listát (a lista farkát);
  - belátjuk, hogy a fej transzformálásával kapott elem és a fark transzformálásával kapott lista összefűzése a várt listát adja.
- 3 A kiértékelés véges számú lépésben befejeződik, mert
  - a lista (mohó kiértékelés mellett!) *véges*,
  - a *rekurziót tartalmazó klózban* a függvényt minden lépésben *egyre rövidülő* listára alkalmazzuk (a strukturális tulajdonság „csökken”), és
  - a rekurzió le fog állni, mert *van rekurziót nem tartalmazó klóz*, amire az *alapesetben*, a strukturális tulajdonság zérussá válásakor kerül sor.

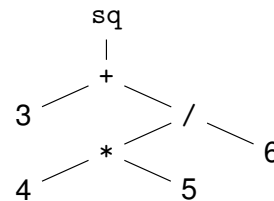
Tartalom

- 5 Haladó Erlang
  - Válogatás a könyvtári függvényekből – OTP 20.2 STDLIB (kieg. anyag)
  - Halmazműveletek rendezetlen listával (kiegészítő anyag)
  - Listák használata: futamok (kiegészítő anyag)
  - Listák helyben rendezése funkcionális megközelítésben (kieg. anyag)
  - Kivételkezelés
  - Keresési feladat pontos megoldása funkcionális megközelítésben
  - Rekurzív adatstruktúrák
  - Rekurzió fajtái: összefoglaló áttekintés
  - Lusta kiértékelés, lusta farkú lista Erlangban

Összetett kifejezés kiértékelése

- Egy összetett kifejezést az Erlang két lépésben értékeli ki **mohó** kiértékeléssel, az alábbi rekurzív kiértékelési szabály szerint:
  - 1 **Először** kiértékeli az operátort (műveleti jelet, függvényjelet) és az argumentumait,
  - 2 majd **ezután** alkalmazza az operátort az argumentumokra.
- A kifejezéseket *kifejezésfával* ábrázoljuk
- Hasonló a Prolog-kifejezés ábrázolásához:


```
| ?- write_canonical(sq(3+4*5/6)).
sq(+ (3, / (* (4, 5), 6)))
```
- A mohó kiértékelés során az operandusok alulról fölfelé „terjednek”
- Felhasználói függvény mohó alkalmazása (fenti 2. pont):
  - 1 a függvény törzsében a formális paraméterek összes előfordulását lecseréli a megfelelő aktuális paraméterre,
  - 2 majd kiértékeli a függvény törzsét.

Függvényalkalmazás mohó kiértékelése

Tekintsük a következő egyszerű függvények definícióját:

```
sq(X) -> X * X.
sumsq(X, Y) -> sq(X) + sq(Y).
f(A) -> sumsq(A+1, A*2).
```

Mohó kiértékelés esetén minden lépésben egy részkiifejezést egy vele egyenértékű kifejezéssel helyettesítünk. Pl. az $f(5)$ mohó kiértékelése:

```
f(5) -> sumsq(5+1, 5*2) -> sumsq(6, 5*2) -> sumsq(6, 10) -> sq(6) +
sq(10) -> 6*6 + sq(10) -> 36 + sq(10) -> 36 + 10*10 -> 36 + 100 -> 136
```

- A függvényalkalmazás itt bemutatott *helyettesítési modellje*, az „egyenlők helyettesítése egyenlőkkel” (*equals replaced by equals*) segíti a függvényalkalmazás *jelentésének* megértését
- Olyan esetekben alkalmazható, amikor egy függvény *jelentése független* a környezetétől (pl. ha minden mellékhatás ki van zárva)
- A fordítók rendszerint bonyolultabb modell alapján működnek

Függvényalkalmazás lusta kiértékelése

- Az Erlang tehát *először* kiértékeli az operátort és az argumentumait, majd alkalmazza az operátort az argumentumokra
- Ezt a kiértékelési sorrendet nevezzük *mohó* (eager) vagy *applikatív sorrendű* (applicative order) kiértékelésnek
- Van más lehetőség is: a kiértékelést addig halogatjuk, ameddig csak lehetséges: ezt *lusta* (lazy), *szükség szerinti* (by need) vagy *normál sorrendű* (normal order) kiértékelésnek nevezzük
- Pl. az $f(5)$ lusta kiértékelése:

```
f(5) → sumsq(5+1, 5*2) → sq(5+1) + sq(5*2) → (5+1)*(5+1) +
(5*2)*(5*2) → 6*(5+1) + (5*2)*(5*2) → 6*6 + (5*2)*(5*2) → 36 +
(5*2)*(5*2) → 36 + 10*(5*2) → 36 + 10*10 → 36 + 100 → 136
```

- Pl. a `false andalso f(5) > 100` lusta kiértékelése:

```
false andalso f(5) > 100 → false
```

Mohó és lusta kiértékelés összevetése

- Igazolható, hogy olyan függvények esetén, amelyek jelentésének megértésére a helyettesítési modell alkalmas, a kétféle kiértékelési sorrend azonos eredményt ad
- Vegyük észre, hogy lusta (szükség szerinti) kiértékelés mellett egyes rész kifejezéseket néha többször is ki kell értékelni
- A többszörös kiértékelést a lusta kiértékelést használó, jobb fordítók (pl. Alice, Haskell) úgy kerülik el, hogy
  - az azonos rész kifejezéseket megjelölik,
  - amikor egy rész kifejezést először kiértékelnek, az *eredményét megjegyzik*,
  - a többi előfordulásakor pedig ezt az eredményt veszik elő.

E módszer hátránya a nyilvántartás szükségessége. Ma általában ezt nevezik *lusta* kiértékelésnek.

Lusta kiértékelés Erlangban: lusta farkú lista

- Nézzünk rá újra: `-type erlang:list() :: [] | [any()|list()]`.
- A `[H|T]` egy speciális szintaxisú *pár*, nem csak listákra használhatjuk:

```
1> [1|[2]]. % Lista, mert a | utáni rész lista.
[1,2]
2> [1|[2|[]]]. % Lista, mint az előző.
[1,2]
3> [1|2]. % Pár, mert a | utáni rész nem lista.
[1|2]
```

- A következőkben az egyértelműség kedvéért nem a listajelöléssel, hanem egy párral (két elemű ennessel) ábrázoljuk a lusta listát.

`lazy.erl` – Lusta farkú lista

```
% -type lazy_list() :: nil | {any(), fun() -> lazy_list()}.a
```

^aEz a lista félig lusta: a fej mindig kiértékelődik, a fark lusta. A teljesen lusta lista létrehozása körülményesebb.

- A fenti szerkezetben a második tag (a fark) *kiértékelése* – a függvénydefiníció miatt – *késleltett* (vö. delayed evaluation).

Lusta farkú lista építése

- Végtelen számsorozat:

```
lazy.erl – folytatás
-spec infseq(N::integer())
-> lazy_list().
infseq(N) ->
{N,fun() -> infseq(N+1)
end
}.
```

- Példák:

```
1> L1 = lazy:infseq(0).
{0,#Fun<lazy.1.65678590>}
2> lazy:tl(L1).
{1,#Fun<lazy.1.65678590>}
3> lazy:tl(lazy:tl(L1)).
{2,#Fun<lazy.1.65678590>}
```

- Véges számsorozat:

```
lazy.erl – folytatás
-spec seq(M::integer(),
N::integer())
-> lazy_list().
seq(M, N) when M =< N ->
{M,fun() -> seq(M+1, N) end};
seq(_, _) ->
nil.
```

- Példák:

```
1> lazy:seq(1,1).
{1,#Fun<lazy.0.35745118>}
2> lazy:hd(lazy:seq(1,1)).
1
3> lazy:tl(lazy:seq(1,1)).
nil
```


Erlang-lista konvertálása

Erlang-listából lusta lista:

- Nagyon gyors: egyetlen függvényhívás

```
-spec cons(L::list())
    -> lazy_list().
cons([]) ->
    nil;
cons([H|T]) ->
    {H,fun() -> cons(T) end}.
```

```
1> L2 = lazy:cons([1,2]).
[1|#Fun<lazy.10.66878903>]
2> T2 = element(2,L2).
#Fun<lazy.10.66878903>
3> T2().
[2|#Fun<lazy.10.66878903>]
4> lazy:t1(T2()).
nil
```

Lusta listából Erlang-lista:

- Csak az első N elemét vesszük ki; lehet, hogy végtelen

```
-spec take(L::lazy_list(),
    N::integer())
    -> list().
take(_, 0) -> [];
take(nil, _) -> [];
take({H,_}, 1) -> [H];% optim.
take({H,T}, N) ->
    [H|take(T(), N-1)].
```

- Ha $N=1$, a $T()$ hívás felesleges

```
1> lazy:take(lazy:infseq(0), 5).
[0,1,2,3,4]
2> lazy:take(lazy:seq(1,2), 5).
[1,2]
```

Gyakori függvények lusta listára adaptálva – iteratív sum

- Lusta lista összegzése (csak véges listára)

lazy.erl – folytatás

```
-spec sum(lazy_list()) -> number().
sum(L) -> sum(L, 0).
```

```
-spec sum(lazy_list(), number()) -> number().
sum([], X) -> X;
sum({H,T}, X) -> sum(T(), H+X). % jobbrekurzív!
```

- Összehasonlítás:

- `lists:sum(lists:seq(1,N=10000000))` mohó, gyors¹⁰, tárigénye egyenesen arányos N -nel

- `lazy:sum(lazy:seq(1,N=10000000))` lusta, lassabb, tárigénye kb. konstans (lenne, korlátos számok esetén)

- Általánosabban a lusta lista és a mohó Erlang-lista összehasonlítása:

- Tárigénye csak a kiértékelt résznek van
- Lusta lista *teljes* kiértékelése sokkal lassabb is lehet (késleltetés)
- De *időigénye alacsonyabb lehet*, ha nem kell teljesen kiértékelni

¹⁰Ha nem itt kell létrehozni a listát; a példában `lists:sum` gyors, `lists:seq` lassú

Gyakori függvények lusta listára adaptálva – map

- Motiváció: a) listanézet nem alkalmazható; b) lusta lista szintaxisa ijesztő, ezért elrejtendő

lazy.erl – folytatás

```
-spec map(fun((any()) -> any()), lazy_list()) -> lazy_list().
map(_, nil) -> nil;
map(F, {H,T}) -> {F(H),fun() -> map(F, T()) end}.
```

- 1> `F = fun(X) -> io:format("Hivas: F(~p)~n", [X]), math:exp(X) end.`
#Fun<erl_eval.6.80247286>
2> `F(1).`
Hivas: F(1)
2.718281828459045
3> `L = lazy:map(F, lazy:infseq(1)).`
Hivas: F(1)
{2.718281828459045,#Fun<lazy.5.87890739>}
4> `lazy:take(L, 3).`
Hivas: F(2)
Hivas: F(3)
{2.718281828459045,7.38905609893065,20.085536923187668}

Gyakori függvények lusta listára adaptálva – filter, append

- Motiváció: a) listanézet és ++ nem alkalmazható; b) a lusta lista szintaxisa ijesztő, ezért elrejtendő

lazy.erl – folytatás

```
-spec filter(fun(any()) -> boolean(), lazy_list())
    -> lazy_list().
```

% Kicsit mohó, az eredménylista fejéig kiértékeli a listát.

```
filter(_, nil) ->
    nil;
filter(P, {H,T}) ->
    case P(H) of
        true -> {H,fun() -> filter(P, T()) end};
        false -> filter(P, T()) % Megkeressük az eredmény fejét.
    end.
```

```
-spec append(lazy_list(), lazy_list()) -> lazy_list().
append(nil, L2) -> L2;
append({H,T}, L2) -> {H,fun() -> append(T(), L2) end}.
```

Nevezetes számsorozatok

● Fibonacci-sorozat

```
-spec fibs(integer(), integer()) -> lazy_list().
fibs(Cur, Next) -> {Cur,fun() -> fibs(Next, Cur+Next) end}.
```

```
1> lazy:take(lazy:fibs(0,1),10).
[0,1,1,2,3,5,8,13,21,34]
```

● Eratoszteni szita

```
-spec sift(Prime::integer(), L::lazy_list()) -> L2::lazy_list().
% Az L lista azon elemeinek listája L2, melyek nem oszthatók Prime-mal.
sift(Prime, L) -> filter(fun(N) -> N rem Prime /= 0 end, L).
```

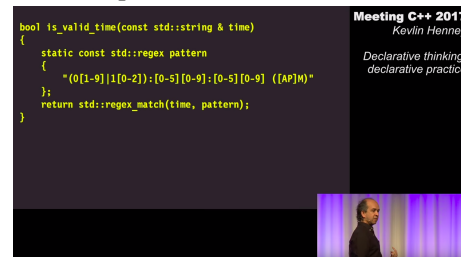
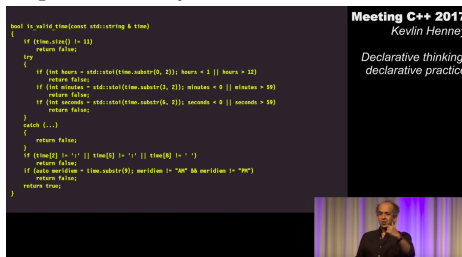
```
-spec sieve(L1::lazy_list()) -> L2::lazy_list().
% Az L2 az L1 végtelen lista szitáltja (üres listára hibát ad).
sieve({H,T}) -> {H,fun() -> sieve(sift(H, T())) end}.
```

```
1> lazy:take(lazy:sieve(lazy:infseq(2)),10).
[2,3,5,7,11,13,17,19,23,29]
```

Megnézésre ajánlott (kiegészítő anyag)

Kevin Henney: Declarative thinking, declarative practice
Meeting C++ 2017

<https://www.youtube.com/watch?v=1s-BGBA8Nqo&feature=share>

Lusta append alkalmazása: lusta qsort

```
% Csak emlékeztetőül: -spec eqsort(erlang:list()) -> erlang:list().
eqsort([]) -> [];
eqsort([Pivot|Xs]) -> eqsort([X || X <- Xs, X < Pivot])
++ [Pivot|eqsort([X || X <- Xs, X >= Pivot])].
```

```
-spec qsort(lazy_list()) -> lazy_list().
qsort(nil) -> nil;
qsort({Pivot,Xs}) ->
  io:format("Hivas: qsort(~w)~n", [take({Pivot,Xs}, 100)]),
  Low = fun(X) -> X < Pivot end, High = fun(X) -> X >= Pivot end,
  append(qsort(filter(Low, Xs())),
        {Pivot|fun() -> qsort(filter(High, Xs())) end}).
```

```
1> L = lazy:cons(
1>   [5,3,6,8,1,7]).
[5|#Fun<lazy.10.7...>]
2> S = lazy:qsort(L).
Hivas: qsort([5,3,6,8,1,7])
Hivas: qsort([3,1])
Hivas: qsort([1])
[1|#Fun<lazy.12.1...>]
```

```
3> lazy:take(S, 1).
[1]
4> lazy:take(S, 3).
[1,3,5]
5> lazy:take(S, 4).
Hivas: qsort([6,8,7])
[1,3,5,6]
```

```
6> lazy:take(
6>   lazy:qsort(L), 6).
Hivas: qsort([5,3,...])
Hivas: qsort([3,1])
Hivas: qsort([1])
Hivas: qsort([6,8,7])
Hivas: qsort([8,7])
Hivas: qsort([7])
[1,3,5,6,7,8]
```

VI. rész

Haladó Prolog

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Erlang alapok
- 4 Prolog alapok
- 5 Haladó Erlang
- 6 Haladó Prolog

- Az előző Prolog előadás-blokk (jegyzetbeli 3. fejezet) célja volt:
  - a Prolog nyelv alapjainak bemutatása,
  - a logikailag „tisztá” résznyelvre koncentrálni.
- A jelen előadás-blokk (jegyzetben a 4. fejezet) fő célja: olyan
  - beépített eljárások,
  - programozási technikák
 bemutatása, amelyekkel
  - hatékony Prolog programok készíthetők,
  - esetleg a tiszta logikán túlmutató eszközök alkalmazásával.

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió, akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

A meta-logikai, azaz a logikán túlmutató eljárások fajtái:

- A Prolog kifejezések pillanatnyi behelyettesítettségi állapotát vizsgáló eljárások (értelemszerűen logikailag nem tiszták):
  - kifejezések osztályozása (1)


```
| ?- var(X) /* X változó? */, X = 1. => X = 1
| ?- X = 1, var(X). => no
```
  - kifejezések rendezése (4)

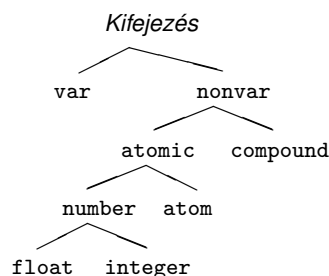
```
| ?- X @< 3 /* X megelőzi 3-t? */, X = 4. => X = 4
      % a változók megelőzik a nem változó kifejezéseket
| ?- X = 4, X @< 3. => no
```
- Prolog kifejezéseket szétszedő vagy összerakó eljárások:
  - (struktúra) kifejezés $\iff$ név és argumentumok (2)


```
| ?- X = f(alma,körte), X =.. L => L = [f,alma,körte]
```
  - névkonstansok és számok $\iff$ karaktereik (3)


```
| ?- atom_codes(A, [0'a,0'b,0'a]) => A = aba
```

Kifejezések osztályozása

- Kifejezésfajták – osztályozó beépített eljárások (ismétlés)

var(X)	X változó
nonvar(X)	X nem változó
atomic(X)	X konstans
compound(X)	X struktúra
atom(X)	X atom
number(X)	X szám
integer(X)	X egész szám
float(X)	X lebegőpontos szám

- SICStus-specifikus osztályozó eljárások:
  - simple(X): X nem összetett (konstans vagy változó);
  - callable(X): X atom vagy struktúra (nem szám és nem változó);
  - ground(X): X tömör, azaz nem tartalmaz behelyettesíthető változót.
- Az osztályozó eljárások használata – példák
  - var, nonvar – többirányú eljárásokban elágaztatásra
  - number, atom, ... – ún. nem-megkülönböztetett uniók feldolgozása (pl. szimbolikus deriválás)

Kifejezések szétszedése és összerakása – motiváló példa

- Polinom (Poly): az 'x' atom; szám; Poly1 + Poly2; Poly1 * Poly2
- Számoljuk ki egy polinom értékét egy adott x behelyettesítés mellett!

% value_of(+Poly, +XV, ?V): az x=XV helyettesítéssel Poly értéke V.

```
value_of0(x, X, V) :- V = X.
```

```
value_of0(N, _, V) :-
    number(N), V = N.
```

```
value_of0(P1+P2, X, V) :-
    value_of0(P1, X, V1),
    value_of0(P2, X, V2),
    V is V1+V2.
```

```
value_of0(Poly, X, V) :-
    Poly = *(P1,P2),
    value_of0(P1, X, V1),
    value_of0(P2, X, V2),
    PolyV = *(V1,V2),
    V is PolyV.
```

```
value_of(x, X, V) :- V = X.
```

```
value_of(N, _, V) :-
    number(N), V = N.
```

```
value_of(Poly, X, V) :-
    Poly =.. [Func,P1,P2],
    value_of(P1, X, V1),
    value_of(P2, X, V2),
    PolyV =.. [Func,V1,V2],
    V is PolyV.
```

- value_of/3 minden az is/2 által elfogadott bináris függvényre működik!
 | ?- value_of(exp(100,min(x,1/x)), 2, V). $\implies$ V = 10.0 ? ; no

Az univ beépített eljárás (svájci bicska)

- Az univ eljárás hívási mintái: +Kif =.. ?Lista
 -Kif =.. +Lista
- Az eljárás jelentése:
  - Kif = Fun(A₁, ..., A_n) és Lista = [Fun, A₁, ..., A_n], ahol Fun egy névkonstans és A₁, ..., A_n tetszőleges kifejezések; vagy
  - Kif = C és Lista = [C], ahol C egy konstans.

- Példák

```

| ?- e1(a,b,10) =.. L.  $\implies$  L = [e1,a,b,10]
| ?- Kif =.. [e1,a,b,10].  $\implies$  Kif = e1(a,b,10)
| ?- alma =.. L.  $\implies$  L = [alma]
| ?- Kif =.. [1234].  $\implies$  Kif = 1234
| ?- Kif =.. L.  $\implies$  hiba
| ?- f(a,g(10,20)) =.. L.  $\implies$  L = [f,a,g(10,20)]
| ?- Kif =.. [/,X,2+X].  $\implies$  Kif = X/(2+X)
| ?- [a,b,c] =.. L.  $\implies$  L = ['.',a,[b,c]]
  
```

Bev. példa újra – adott értékű kifejezések előállítása

- Adott számokból megadott műveletek (pl. +, -, *, /) segítségével építsünk egy megadott értékű aritmetikai kifejezést!
 (Feltételezhető, hogy az adott számok mind különbözőek.)
  - A számok nem „tapaszthatók” össze hosszabb számokká
  - Mindegyik adott számot pontosan egyszer kell felhasználni, sorrendjük tetszőleges lehet
  - Nem minden alpműveletet kell felhasználni, egyfajta alpművelet többször is előfordulhat
  - Zárójelek tetszőlegesen használhatók
- Példák a fenti szabályoknak megfelelő, az 1, 3, 4, 6 számokból felépített aritmetikai kifejezésekre: 1 + 6 * (3 + 4), (1 + 3)/4 + 6
- Viszonylag nehéz megtalálni egy olyan aritmetikai kifejezést, amely az 1, 3, 4, 6 számokból áll, a négy alpműveletet használja és értéke 24

Adott értékű kifejezések előállítás – megoldás univ-val

Írjunk egy eljárást az alábbi fejkomentnek megfelelően:

```
% kif(+L, +MuvL, +Ertek, ?Kif): Kif egy olyan kifejezés, amely az L számlista
% elemeiből a MuvL listabeli műveletekkel épül fel, és amelynek értéke Ertek.
kif(L, MuvL, Ertek, Kif) :-
    permutation(L, PL),
    levelek_muv_kif(PL, MuvL, Kif),
    catch(Kif == Ertek, _, fail).          % A 0-val való osztás kivédeése

% A catch(+Cél,?Kiv,+KCél) beép. elj.: lefuttatja a Cél hívást. Ha a futás
% kivételt dob, akkor Kiv-et egyesíti ezzel a kivétellel, és KCél-t futtatja.

% levelek_muv_kif(+L, +MuvL, ?Kif): A MuvL listabeli műveletekkel felépített
% Kif kifejezés leveleiben levő számok listája L.
levelek_muv_kif(L, _MuvL, Kif) :-
    L = [Kif], number(Kif).
levelek_muv_kif(L, MuvL, Kif) :-
    append(L1, L2, L), L1 \= [], L2 \= [],
    levelek_muv_kif(L1, MuvL, K1),
    levelek_muv_kif(L2, MuvL, K2),
    member(M, MuvL),
    Kif =.. [M,K1,K2].
```

Struktúrák kezelése: a functor eljárás – kieg. anyag

- functor/3: kifejezés funktorának, adott funtorú kifejezésnek az előállítása
  - Hívási minták: functor(-Kif, +Név, +Argszám)
functor(+Kif, ?Név, ?Argszám)
  - Jelentése: Kif egy Név/Argszám funtorú kifejezés.
    - A konstansok 0-argumentumú kifejezésnek számítanak.
    - Ha Kif kimenő, az adott funtorú legáltalánosabb kifejezéssel egyesíti (argumentumaiban csupa különböző változóval).

Példák:

```
| ?- functor(el(a,b,1), F, N).      => F = el, N = 3
| ?- functor(E, el, 3).             => E = el(_A,_B,_C)
| ?- functor(alma, F, N).           => F = alma, N = 0
| ?- functor(Kif, 122, 0).          => Kif = 122
| ?- functor(Kif, el, N).           => hiba
| ?- functor(Kif, 122, 1).          => hiba
| ?- functor([1,2,3], F, N).        => F = '.', N = 2
| ?- functor(Kif, ., 2).            => Kif = [_A|_B]
```

Struktúrák szétszedése és összerakása: az arg eljárás – kieg. anyag

- arg/3: kifejezés adott sorszámú argumentuma.
  - Hívási minta: arg(+Sorszám, +StrKif, ?Arg)
  - Jelentése: A StrKif struktúra Sorszám-adik argumentuma Arg.
  - Végrehajtása: Arg-ot az adott sorszámú argumentummal **egyesíti**.
  - Az arg/3 eljárás így nem csak egy argumentum elővételére, hanem a struktúra változó-argumentumának behelyettesítésére is használható (ld. a 2. példát alább).
- Példák:


```
| ?- arg(3, el(a, b, 23), Arg).      => Arg = 23
| ?- K=el(_,_,_), arg(1, K, a),
    arg(2, K, b), arg(3, K, 23).     => K = el(a,b,23)
| ?- arg(1, [1,2,3], A).            => A = 1
| ?- arg(2, [1,2,3], B).            => B = [2,3]
```
- Az univ visszavezethető a functor és arg eljárásokra (és viszont), például:


```
Kif =.. [F,A1,A2] <=> functor(Kif, F, 2),
    arg(1, Kif, A1), arg(2, Kif, A2)
```

Alkalmazás: részkifejezések keresése – kieg. anyag

- A feladat: egy tetszőleges kifejezéshez soroljuk fel a benne levő számokat, és minden szám esetén adjuk meg annak a *kiválasztóját!*
- Egy részkifejezés kiválasztója egy olyan lista, amely megadja, mely argumentumpozíciók mentén juthatunk el hozzá.
- Az $[i_1, i_2, \dots, i_k]$ $k \geq 0$ lista egy Kif-ből az i_1 -edik argumentum i_2 -edik argumentumának, ... i_k -edik argumentumát választja ki. (Az [] kiválasztó Kif-ből Kif-et választja ki.)
- Pl. $a*b+f(5,8,7)/c$ -ben b kiválasztója [1,2], 7 kiválasztója [2,1,3].
% kif_szám(?Kif, ?N, ?Kiv): Kif Kiv kiválasztójú része az N szám.

```
kif_szám(X, X, []) :-
    number(X).
kif_szám(X, N, [I|Kiv]) :-
    compound(X), % a var(X) eset kizárása miatt fontos!
    functor(X, _F, ArgNo), between(1, ArgNo, I), arg(I, X, X1),
    kif_szám(X1, N, Kiv).

| ?- kif_szám(f(1,[b,2]), N, K). => K = [1], N = 1 ? ;
    K = [2,2,1], N = 2 ? ; no
```

Atomok szétszedése és összerakása

- `atom_codes/2`: névkonstans és karakterkód-lista közötti átalakítás
  - Hívási minták: `atom_codes(+Atom, ?KódLista)`
`atom_codes(-Atom, +KódLista)`
  - Jelentése: `Atom` karakterkódjainak a listája `KódLista`.
  - Végrehajtása:
    - Ha `Atom` adott (bemenő), és a $c_1 c_2 \dots c_n$ karakterekből áll, akkor `KódLista`-t egyesíti a $[k_1, k_2, \dots, k_n]$ listával, ahol k_i a c_i karakter kódja.
    - Ha `KódLista` egy adott karakterkód-lista, akkor ezekből a karakterekből összerak egy névkonstanst, és azt egyesíti `Atom`-mal.

- Példák:

```
| ?- atom_codes(ab, Cs).           => Cs = [97,98]
| ?- atom_codes(ab, [0'a|L]).     => L = [98]
| ?- Cs="bc", atom_codes(Atom, Cs). => Cs = [98,99], Atom = bc
| ?- atom_codes(Atom, [0'a|L]).   => hiba
```

Atomok kezelése: példák – kieg. anyag

- Keresés névkonstansokban

% Atom-ban a Rész nem üres részatom kétszer ismétlődik.

```
dadogó_rész(Atom, Rész) :-
    atom_codes(Atom, Cs),
    Ds = [_|_],
    append([_,Ds,Ds,_], Cs), % append/2, lásd library(lists)
    atom_codes(Rész, Ds).
```

```
| ?- dadogó_rész(babaruhaha, R). => R = ba ? ; R = ha ? ; no
```

- Atomok összefűzése

*% atom_concat(+A, +B, ?C): A és B névkonstansok összefűzése C.
% (Szabványos beépített eljárás atom_concat(?A, ?B, +C) módban is.)*

```
atom_concat(A, B, C) :-
    atom_codes(A, Ak), atom_codes(B, Bk),
    append(Ak, Bk, Ck),
    atom_codes(C, Ck).
```

```
| ?- atom_concat(abra, kadabra, A). => A = abrakadabra ?
```

Számok szétszedése és összerakása

- `number_codes/2`: szám és karakterkód-lista közötti átalakítás
  - Hívási minták: `number_codes(+Szám, ?KódLista)`
`number_codes(-Szám, +KódLista)`
  - Jelentése: Igaz, ha `Szám` tízes számrendszerbeli alakja a `KódLista` karakterkód-listának felel meg.
  - Végrehajtása:
    - Ha `Szám` adott (bemenő), és a $c_1 c_2 \dots c_n$ karakterekből áll, akkor `KódLista`-t egyesíti a $[k_1, k_2, \dots, k_n]$ kifejezéssel, ahol k_i a c_i karakter kódja.
    - Ha `KódLista` egy adott karakterkód-lista, akkor ezekből a karakterekből összerak egy számot (ha nem lehet, hibát jelez), és azt egyesíti `Szám`-mal.

- Példák:

```
| ?- number_codes(12, Cs).           => Cs = [49,50]
| ?- number_codes(0123, [0'1|L]).   => L = [50,51]
| ?- number_codes(N, " - 12.0e1").  => N = -120.0
| ?- number_codes(N, "12e1").       => hiba (nincs .0)
| ?- number_codes(120.0, "12e1").   => no (mert a szám adott! :-)
```

Kifejezések rendezése: szabványos sorrend

- A Prolog szabvány definiálja két tetszőleges Prolog kifejezés sorrendjét.
- Jelölés: $X \prec Y$ – az X kifejezés megelőzi az Y kifejezést.
- A szabványos sorrend definíciója:
  - 1 X és Y azonos $\Leftrightarrow X \prec Y$ és $Y \prec X$ egyike sem igaz.
  - 2 Ha X és Y különböző osztályba tartozik, akkor az osztály dönt: *változó* $\prec$ *lebegőpontos szám* $\prec$ *egész szám* $\prec$ *név* $\prec$ *struktúra*.
  - 3 Ha X és Y változó, akkor sorrendjük rendszerfüggő.
  - 4 Ha X és Y lebegőpontos vagy egész szám, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X < Y$.
  - 5 Ha X és Y név, akkor a lexikografikus (abc) sorrend dönt.
  - 6 Ha X és Y struktúrák:
    - 1 Ha X és Y aritása ($\equiv$ argumentumszáma) különböző, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X$ aritása kisebb mint Y aritása.
    - 2 Egyébként, ha a struktúrák neve különböző, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X$ neve $\prec Y$ neve.
    - 3 Egyébként (azonos név, azonos aritás) balról az első nem azonos argumentum dönt.
- (A SICStus Prologban kiterjesztésként megengedett végtelen (ciklikus) kifejezésekre a fenti rendezés nem érvényes.)

Kifejezések összehasonlítása – beépített eljárások

- Két tetszőleges kifejezés összehasonlítását végző eljárások:

hívás	igaz, ha
$Kif1 == Kif2$	$Kif1 \not\prec Kif2 \wedge Kif2 \not\prec Kif1$
$Kif1 \backslash == Kif2$	$Kif1 \prec Kif2 \vee Kif2 \prec Kif1$
$Kif1 @< Kif2$	$Kif1 \prec Kif2$
$Kif1 @=< Kif2$	$Kif2 \not\prec Kif1$
$Kif1 @> Kif2$	$Kif2 \prec Kif1$
$Kif1 @>= Kif2$	$Kif1 \not\prec Kif2$

- Az összehasonlítás mindig a belső ábrázolás (kanonikus alak) szerint történik:

`| ?- [1, 2, 3, 4] @< struktúra(1, 2, 3). => sikerül (6.1 szabály)`

- Lista rendezése: `sort(+L, ?S)`

- Jelentése: az L lista @< szerinti rendezése S, ==/2 szerint azonos elemek ismétlődését kiszűrve.

```
| ?- sort([a,c,a,b,b,c,c,e,b,d], S).
S = [a,b,c,d,e] ? ;
no
```

Összefoglalás: a Prolog egyenlőség-szerű beépített eljárásai

- $U = V$: U egyesítendő V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X = 1+2. => X = 1+2
| ?- 3 = 1+2. => no
| ?- X == 1+2. => no
| ?- 3 == 1+2. => no
| ?- +(1,2)==1+2 => yes
```

- $U == V$: U azonos V -vel. Soha sem jelez hibát és soha sem helyettesít be.

- $U := V$: Az U és V aritmetikai kifejezések értéke megegyezik.

Hibát jelez, ha U vagy V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- X := 1+2. => hiba
| ?- 1+2 := X. => hiba
| ?- 2+1 := 1+2. => yes
| ?- 2.0 := 1+1. => yes
```

- U is V : U egyesítendő a V aritmetikai kifejezés értékével. Hiba, ha V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- 2.0 is 1+1. => no
| ?- X is 1+2. => X = 3
| ?- 1+2 is X. => hiba
| ?- 3 is 1+2. => yes
| ?- 1+2 is 1+2. => no
| ?- 1+2 =.. X. => X = [+ ,1,2]
| ?- X =.. [f,1]. => X = f(1)
```

- $(U =.. V$: U „szétszedettje” a V lista)

Összefoglalás: a Prolog nem-egyenlő jellegű beépített eljárásai

A Prolog (nem-)egyenlőség jellegű beépített eljárásai – példák

A nem-egyenlőség jellegű eljárások soha sem helyettesítenek be változót!

- $U \backslash = V$: U nem egyesíthető V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X \= 1+2. => no
| ?- +(1,2) \= 1+2. => no
```

- $U \backslash == V$: U nem azonos V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X \== 1+2. => yes
| ?- 3 \== 1+2. => yes
| ?- +(1,2)\==1+2 => no
```

- $U \backslash = V$: Az U és V aritmetikai kifejezések értéke különbözik. Hibát jelez, ha U vagy V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- X \= 1+2. => hiba
| ?- 1+2 \= X. => hiba
| ?- 2+1 \= 1+2. => no
| ?- 2.0 \= 1+1. => no
```

		Egyesítés		Azonosság		Aritmetika		
U	V	$U = V$	$U \backslash = V$	$U == V$	$U \backslash == V$	$U := V$	$U \backslash = V$	U is V
1	2	no	yes	no	yes	no	yes	no
a	b	no	yes	no	yes	error	error	error
1+2	+(1,2)	yes	no	yes	no	yes	no	no
1+2	2+1	no	yes	no	yes	yes	no	no
1+2	3	no	yes	no	yes	yes	no	no
3	1+2	no	yes	no	yes	yes	no	yes
X	1+2	X=1+2	no	no	yes	error	error	X=3
X	Y	X=Y	no	no	yes	error	error	error
X	X	yes	no	yes	no	error	error	error

Jelmagyarázat: yes – siker; no – meghiúsulás, error – hiba.

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Keresési feladat Prologban – felsorolás vagy gyűjtés?

- Keresési feladat: adott feltételeknek megfelelő dolgok meghatározása.
- Prolog nyelven egy ilyen feladat alapvetően kétféle módon oldható meg:
  - gyűjtés – az összes megoldás összegyűjtése, pl. egy listába;
  - felsorolás – a megoldások visszalépéses felsorolása: egyszerre egy megoldást kapunk, de visszalépéssel sorra előáll minden megoldás.
- Egyszerű példa: egy lista páros elemeinek megkeresése:

% Gyűjtés:

```
% páros_elemei(L, Pk): Pk az L
% lista páros elemeinek listája.
páros_elemei([], []).
páros_elemei([X|L], Pk) :-
    X mod 2 =\= 0,
    páros_elemei(L, Pk).
páros_elemei([P|L], [P|Pk]) :-
    P mod 2 =:= 0,
    páros_elemei(L, Pk).
```

% Felsorolás:

```
% páros_eleme(L, P): P egy páros
% eleme az L listának.
páros_eleme([X|L], P) :-
    X mod 2 =:= 0, P = X.
páros_eleme([_X|L], P) :-
    % _X akár páros, akár páratlan
    % folytatjuk a felsorolást:
    páros_eleme(L, P).

% egyszerűbb megoldás:
páros_eleme2(L, P) :-
    member(P, L), P mod 2 =:= 0.
```

Gyűjtés és felsorolás kapcsolata

- Ha adott `páros_elemei`, hogyan definiálható `páros_eleme`?
  - A `member/2` könyvtári eljárás segítségével, pl.


```
páros_eleme(L, P) :-
    páros_elemei(L, Pk), member(P, Pk).
```
  - Természetesen ez így nem hatékony!
- Ha adott `páros_eleme`, hogyan definiálható `páros_elemei`?
  - Megoldásgyűjtő beépített eljárás segítségével, pl.


```
páros_elemei(L, Pk) :-
    findall(P, páros_eleme(L, P), Pk).
% páros_eleme(L, P) összes P megoldásának listája Pk.
```
  - a `findall/3` beépített eljárás – és társai – az Erlang listanézetéhez hasonlóak, pl.:


```
% seq(+A, +B, ?L): L = [A,...,B], A és B egészek.
seq(A, B, L) :-
    B >= A-1,
    findall(X, between(A, B, X), L).
vö. L = {X|A ≤ X ≤ B, integer(X)}, ahol B ≥ A - 1
```

A `findall(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista)` beépített eljárás

- Az eljárás végrehajtása (procedurális szemantikája):
  - a `Cél` kifejezést eljáráshívásként értelmezi, meghívja (`A :Cél` annotáció meta- (azaz eljárás) argumentumot jelez);
  - minden egyes megoldásához előállítja `Gyűjtő` egy *másolatát*, azaz a változókat, ha vannak, szisztematikusan újakkal helyettesíti;
  - Az összes `Gyűjtő` másolat listáját egyesíti `Lista`-val.
- Példák az eljárás használatára:


```
| ?- findall(X, (member(X, [1,7,8,3,2,4]), X>3), L).
    => L = [7,8,4] ? ; no
| ?- findall(Y, member(X-Y, [a-c,a-b,b-c,c-e,b-d]), L).
    => L = [c,b,c,e,d] ? ; no
```
- Az eljárás jelentése (deklaratív szemantikája):


```
Lista = { Gyűjtő másolat | (∃ X...Z)Cél igaz }
```

 ahol `X, ..., Z` a `findall` hívásban levő *szabad változók*.

Szabad változó (definíció): olyan, a hívás pillanatában behelyettesítetlen változó, amely a `Cél`-ban előfordul de a `Gyűjtő`-ben nem.

A bagof(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista) beépített eljárás

- Példa az eljárás használatára:

```
gráf([a-c,a-b,b-c,c-e,b-d]).
```

```
| ?- gráf(_G), findall(B, member(A-B, _G), VegP).      % ld. előző dia
      => VegP = [c,b,c,e,d] ? ; no
| ?- gráf(_G), bagof(B, member(A-B, _G), VegPk).
      => A = a, VegPk = [c,b] ? ;
      => A = b, VegPk = [c,d] ? ;
      => A = c, VegPk = [e] ? ; no
```

- Az eljárás végrehajtása (procedurális szemantikája):
  - a Cél kifejezést eljáráshívásként értelmezi, meghívja;
  - összegyűjti a megoldásait (a Gyűjtő-t és a szabad változók behelyettesítéseit);
  - a szabad változók összes behelyettesítését *felsorolja* és mindegyik esetén a Lista-ban megadja az összes hozzá tartozó Gyűjtő értéket.
- A bagof eljárás jelentése (deklaratív szemantikája):
 $Lista = \{ Gyűjtő \mid Cél \text{ igaz} \}, Lista \neq []$.

A bagof megoldásgyűjtő eljárás (folyt.)

- Explicit egzisztenciális kvantorok

- bagof(Gyűjtő, $V_1 \wedge \dots \wedge V_n \wedge Cél$, Lista) alakú hívása a $V_1, \dots, V_n$ változókat egzisztenciálisan kvantálnak tekinti, így ezeket nem sorolja fel.
- jelentése: $Lista = \{ Gyűjtő \mid (\exists V_1, \dots, V_n) Cél \text{ igaz} \} \neq []$.
 $| ?- gráf(_G), bagof(B, A \wedge member(A-B, _G), VegP).$
 $\implies VegP = [c,b,c,e,d] ? ; no$

- Egymásba ágyazott gyűjtések

- szabad változók esetén a bagof nemdeterminisztikus lehet, így érdemes lehet skatulyázni:

% A G irányított gráf fokszámlistája FL:

% FL = { A-N | N = |{ V | A-V ∈ G }|, N > 0 }

fokszámai(G, FL) :-

```
bagof(A-N, Vk^(bagof(V, member(A-V, G), Vk),
                length(Vk, N)
                ), FL).
```

```
| ?- gráf(_G), fokszámai(_G, FL).
```

```
\implies FL = [a-2,b-2,c-1] ? ; no
```

A bagof megoldásgyűjtő eljárás (folyt.)

- Fokszámlista kicsit hatékonyabb előállítás

- Az előző példában a meta-argumentumban célsorozat szerepelt, ez mindenképpen interpretáltan fut – nevezzük el segédeljárásként
- A segédeljárás bevezetésével a kvantor is szükségtelenné válik:

% pont_foka(?A, +G, ?N): Az A pont foka a G irányított gráfban N, N>0.

```
pont_foka(A, G, N) :-
    bagof(V, member(A-V, G), Vks), length(Vks, N).
```

% A G irányított gráf fokszámlistája FL:

```
fokszámai(G, FL) :- bagof(A-N, pont_foka(A, G, N), FL).
```

- Példák a bagof/3 és findall/3 közötti kisebb különbségekre:

```
| ?- findall(X, (between(1, 5, X), X<0), L). \implies L = [] ? ; no
| ?- bagof(X, (between(1, 5, X), X<0), L). \implies no
| ?- findall(S, member(S, [f(X,X),g(X,Y)]), L).
      \implies L = [f(_A,_A),g(_B,_C)] ? ; no
| ?- bagof(S, member(S, [f(X,X),g(X,Y)]), L).
      \implies L = [f(X,X),g(X,Y)] ? ; no
```

- A bagof/3 logikailag tisztább mint a findall/3, de időigényesebb!

A setof(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista) beépített eljárás

- az eljárás végrehajtása:

- ugyanaz mint: bagof(Gyűjtő, Cél, L0), sort(L0, Lista),
- itt sort/2 egy univerzális rendező eljárás, amely az L0 listát @< szerint rendez, az ismétlődések kiszűrésével, és az eredményt Lista-ban adja vissza.

- Példa a setof/3 eljárás használatára:

```
gráf([a-c,a-b,b-c,c-e,b-d]).
```

% Gráf egy pontja P.

```
pontja(P, Gráf) :- member(A-B, Gráf), ( P = A ; P = B ).
```

% A G gráf pontjainak listája Pk.

```
gráf_pontjai(G, Pk) :- setof(P, pontja(P, G), Pk).
```

```
| ?- gráf(_G), gráf_pontjai(_G, Pk).
```

```
\implies Pk = [a,b,c,d,e] ? ; no
```

```
| ?- gráf(_G), bagof(P, pontja(P, _G), Pk).
```

```
\implies Pk = [a,c,a,b,b,c,c,e,b,d] ? ; no
```

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

- Az első Prolog rendszerektől kezdve: vágó, szabványos jelölése !
- Későbbi kiterjesztés: az (if -> then ; else) feltételes szerk.
- Feltételes szerkezet – procedurális szemantika (ismétlés)
A (felt->akkor;egyébként), folyt célsorozat végrehajtása:
  - Végrehajtjuk a felt hívást (egy önálló végrehajtási környezetben).
  - Ha felt sikeres $\implies$ „akkor, folyt” célsorozattal folytatjuk, a felt első megoldása által eredményezett behelyettesítésekkel.
A felt cél többi megoldását nem keressük meg!
  - Ha felt meghiúsul $\implies$ „egyébként, folyt” célsorozattal folytatjuk.
- A vágó beépített eljárás – procedurális szemantika (ismétlés)
  - mindig sikerül; de mellékhatásként megszünteti a választási pontokat egészen a szülő célíg, azt is beleértve. (Egy C cél szülője az a cél, amelyet, a C-t tartalmazó klóz fejével illesztettünk.)
- A vágó szemléltetése a 4-kapus doboz modellben: a vágó Fail kapujából a körülvevő (szülő) doboz Fail kapujára megyünk.

Példa: első_poz_elem(+L, ?P): P az L lista első pozitív eleme

Vágót használó megoldások a példafeladatra

• Rekurzív megoldás (mérnöki)

```
első_poz_elem1([X|L], EP) :- ( X > 0 -> EP = X
                             ; első_poz_elem1(L, EP)
                             ).
```

• Visszalépéses keresés (matematikus), nem hatékony

```
első_poz_elem2(L, EP) :-
  append(NemPozL, [EP|_], L), EP > 0,
  \+ van_poz_eleme(NemPozL).
van_poz_eleme(L) :-
  member(P, L),
  P > 0.
```

• Választási pont a feltételben (Prolog hekker)

```
első_poz_elem3(L, EP) :-
  ( member(EP, L), EP > 0 -> true ).
```

Az eljárás (+,+) módban hibás: első_poz_elem3([1,2], 2) $\implies$ yes
(+,+) módban a fenti kód jelentése: P az L lista egyik pozitív eleme.

• Kimenő paraméter értékadásának késleltetése (Prolog hekker)

```
első_poz_elem4(L, EP) :-
  ( member(X, L), X > 0 -> EP = X ). % (+,+) módban is jó!
```

A 3.–4. megoldás épít a member/2 felsorolási sorrendjére!

• A vágó beépített eljárás (!) kétféle hatása:

① letiltja az adott predikátum további klózáinak választását

```
első_poz_elem5([X|_], X) :- X > 0, !.
első_poz_elem5([X|L], EP) :- X <= 0, első_poz_elem5(L, EP).
```

② megszünteti a választási pontokat az előtte levő eljáráshívásokban.

```
első_poz_elem6(L, EP) :- member(EP, L), EP > 0, !.
```

• Miért vágunk le ágakat a keresési térben?

- Mi tudjuk, hogy nincs megoldás, de a Prolog nem – zöld vágó
  - (Például, a legtöbb Prolog megvalósítás „nem tudja”, hogy a $X > 0$ és $X \leq 0$ feltételek kizárják egymást.)
- Eldobunk megoldásokat – vörös vágó, ez a program jelentését megváltoztatja

• Célszerű lehet hatékonysági okból elhagyni a fenti $X \leq 0$ feltételt:

```
első_poz_elem7([X|_], X) :- X > 0, !.
első_poz_elem7([X|L], EP) :- első_poz_elem7(L, EP).
```

• Milyen színűek a fenti vágók?

Mi a válasz az első_poz_elemN([1,2], 2) alakú hívásokra?

További példák a vágó eljárás használatára

Milyen színűek az alábbi vágók?

```
% fakt(+N, ?F): N! = F.
```

```
fakt(0, 1) :- !.
```

```
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.
```

zöld

```
% last(+L, ?E): L utolsó eleme E.
```

```
last([E], E) :- !.
```

```
last(_|L, Last) :- last(L, Last).
```

zöld

```
% pozitívak(+L, -P): P az L pozitív elemeiből áll.
```

```
pozitívak([], []).
```

```
pozitívak([E|Ek], [E|Pk]) :-
```

```
    E > 0, !,
```

vörös

```
    pozitívak(Ek, Pk).
```

```
pozitívak(_|E|Ek], Pk) :-
```

```
    /* \+ _E > 0, */ pozitívak(Ek, Pk). Ha nincs kikommentezve  
    akkor zöld
```

Figyelem: a fenti példák nem tökéletesek, hatékonyabb és/vagy általánosabban használható változatukat később ismertetjük!

A vágás alapszabálya

- Ha a vágó zöld, nincs gond a jelentéssel, de ez többnyire ismételt/felesleges vizsgálatokkal jár
- Ha a vágó vörös, attól a program működhet helyesen is
- Miért nem működik helyesen az `?- első_poz_elem7([1,2], 2)` hívás?

```
első_poz_elem7([X|_], X) :- X > 0, !. (1)
```

```
első_poz_elem7([X|L], EP) :- első_poz_elem7(L, EP).
```

 A fejillesztés (1)-gyel nem sikerül! (1) ekvivalens átírása:

```
első_poz_elem7([X|_], EP) :- EP = X, X > 0, !. (2)
```

 Az `EP = X` egyesítés **nem a feltételbe való**, a vágás után kell végrehajtani!
- A megoldás a **vágás alapszabálya**:
A kimenő paraméterek értékadását mindig a vágó után végezzük!

```
első_poz_elem8([X|_], EP) :- X > 0, !, EP = X.
```

```
első_poz_elem8([X|L], EP) :- első_poz_elem8(L, EP).
```
- Ez nemcsak általánosabban használható, hanem hatékonyabb kódot is ad: csak akkor helyettesíti be a kimenő paramétert, ha már tudja, hogy pozitív (nincs „előre-behelyettesítés”, mint (1)-ben és (2)-ben
- Az alapszabály betartásakor az indexelés is hatékonyabb lesz

A korábbi példának a vágás alapszabályát betartó változata

```
% fakt(+N, ?F): N! = F.
```

```
fakt(0, F) :- !, F = 1.
```

```
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.
```

```
% last(+L, ?E): az L nem üres lista utolsó eleme E.
```

```
last([E], Last) :- !, Last = E.
```

```
last(_|L, Last) :- last(L, Last).
```

```
% pozitívak(+L, ?Pk): Pk az L pozitív elemeiből áll.
```

```
pozitívak([], []).
```

```
pozitívak([E|Ek], Pk) :-
```

```
    E > 0, !, Pk = [E|Pk0], pozitívak(Ek, Pk0).
```

```
pozitívak(_|E|Ek], Pk) :-
```

```
    /* \+ _E > 0, */ pozitívak(Ek, Pk).
```

- A vágó helyett a **diszjunktív feltételes szerkezet használatát javasoljuk**. (Az `első_poz_elem8` és `első_poz_elem1` eljárásokból ugyanaz a kód generálódik!)
- Feltételes szerkezet használatakor is fontos, hogy a kimenő paraméterek ne szerepeljenek a feltételben (vö. `első_poz_elem3` és `első_poz_elem4`)

Példa: `max(X, Y, Z): X és Y maximuma Z (kiegészítő anyag)`

- 1. változat, tiszta Prolog. Lassú (előre-behelyettesítés, két hasonlítás), választási pontot hagy.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y.
```

```
max(X, Y, Y) :- Y > X.
```
- 2. változat, zöld vágóval. Lassú (előre-behelyettesítés, két hasonlítás), nem hagy választási pontot.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y, !.
```

```
max(X, Y, Y) :- Y > X.
```
- 3. változat, vörös vágóval. Gyorsabb (előre-behelyettesítés, egy hasonlítás), nem hagy választási pontot, de nem használható ellenőrzésre, pl. `?- max(10, 1, 1)` sikerül.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y, !.
```

```
max(X, Y, Y).
```
- 4. változat, vörös vágóval. Helyes, nagyon gyors (egy hasonlítás, nincs előre-behelyettesítés) és nem is hoz létre választási pontot.

```
max(X, Y, Z) :- X >= Y, !, Z = X.
```

```
max(X, Y, Y) /* :- Y > X */.
```

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Determinizmus

- Egy hívás **determinisztikus**, ha (legfeljebb) egyféleképpen sikerülhet.
- Egy eljáráshívás egy sikeres végrehajtása **determinisztikusan futott le**, ha nem hagyott választási pontot a híváshoz tartozó részében:
  - vagy **választásmentesen** futott le, azaz létre sem hozott választási pontot (figyelem: ez a Prolog megvalósítástól függ!);
  - vagy létrehozott ugyan választási pontot, de megszüntette (kimerítette, levágta).
- A SICStus Prolog nyomkövetésében **?** jelzi a **nemdeterminisztikus** lefutást:

```

p(1, a). | | ?- p(1, X). | | % det. hívás,
p(2, b). | |           1 1 Exit: p(1,a) | | % det. lefutás
p(3, b). | | ?- p(Y, a). | | % det. hívás,
           | |           ? 1 1 Exit: p(1,a) | | % nemdet. lefutás
           | |           | ?- p(Y, b), Y > 2. | | % nemdet. hívás
           | |           ? 1 1 Exit: p(2,b) | | % nemdet. lefutás
           | |           1 1 Exit: p(3,b) | | % det. lefutás

```

A determinisztikus lefutás és a választásmentesség

Választásmentesség feltételes szerkezetek esetén

- Mi a **determinisztikus lefutás** haszna?
  - a futás gyorsabb lesz,
  - a tárigény csökken,
  - más optimalizálások (pl. jobbrekurzió) alkalmazhatók.
- Hogyan ismerheti fel a fordító a **választásmentességet**
  - egyszerű feltételes szerkezet (vö. Erlang őrfeltétel)
  - indexelés (indexing)
  - vágó és indexelés kölcsönhatása
- Az alábbi definíciók esetén a $p(\text{Nonvar}, Y)$ hívás **választásmentes**, azaz nem hoz létre választási pontot:

Egyszerű feltétel

```

p(X, Y) :-
  ( X == 1 -> Y = a
  ; Y = b
  ).

```

Indexelés

```

p(1, a).
p(2, b).

```

Indexelés és vágó

```

p(1, Y) :- !,
           Y = a.
p(_, b).

```

- Feltételes szerkezet végrehajtásakor általában választási pont jön létre.
- A **SICStus Prolog** a „felt -> akkor ; egyébként” szerkezetet választásmentesen hajtja végre, ha a felt konjunkció tagjai csak:
  - aritmetikai összehasonlító eljáráshívások (pl. <, =, ==), és/vagy
  - kifejezés-típust ellenőrző eljáráshívások (pl. atom, number), és/vagy
  - általános összehasonlító eljáráshívások (pl. @<, @=<, ==).
- Választásmentes kód keletkezik a „fej :- felt, !, akkor.” klózból, ha fej argumentumai különböző változók, és felt olyan mint fent.
- Például választásmentes kód keletkezik az alábbi definíciókból:

```
vektorfajta(X, Y, Fajta) :-
```

```

  ( X == 0, Y == 0
    % X=0, Y=0 nem lenne jó
  -> Fajta = null
  ; Fajta = nem_null
  ).

```

```
vektorfajta(X, Y, Fajta) :-
```

```

  X == 0, Y == 0, !,
  Fajta = null.
vektorfajta(_X, _Y, nem_null).

```

Indexelés

- Mi az indexelés?
  - egy adott hívásra illeszthető klózik gyors kiválasztása,
  - egy eljárás klózainak **fordítási idejű** csoportosításával.
- A legtöbb Prolog rendszer, így a SICStus Prolog is, az első fej-argumentum alapján indexel (first argument indexing).
- Az indexelés alapja az első fejjargumentum külső funktora:
  - C szám vagy névkonstans esetén C/0;
  - R nevű és N argumentumú struktúra esetén R/N;
  - változó esetén nem értelmezett.
- Az indexelés megvalósítása:
  - Fordítási időben: funktor $\Rightarrow$ illeszthető fejj klózik részhalmaza.
  - Futási időben: a részhalmaz lényegében konstans idejű kiválasztása (hash tábla használatával).
  - **Fontos:** ha egyelemű a részhalmaz, nincs választási pont!

Példa indexelésre

p(0, a).	/* (1) */	q(1).
p(X, t) :- q(X).	/* (2) */	q(2).
p(s(0), b).	/* (3) */	
p(s(1), c).	/* (4) */	
p(9, z).	/* (5) */	

- A p(A, B) hívással illesztendő klózik:
  - ha A változó, akkor (1) (2) (3) (4) (5)
  - ha A = 0, akkor (1) (2)
  - ha A fő funktora s/1, akkor (2) (3) (4)
  - ha A = 9, akkor (2) (5)
  - minden más esetben (2)
- Példák hívásokra:
  - p(1, Y) nem hoz létre választási pontot.
  - p(s(1), Y) létrehoz választási pontot, de determinisztikusan fut le.
  - p(s(0), Y) nemdeterminisztikusan fut le.

Struktúrák, változók a fejjargumentumban

- Ha a klózik szétválasztásához szükség van az első (struktúra) argumentum részeire is, akkor érdemes segédeljárást bevezetni.
- Pl. p/2 és q/2 ekvivalens, de q(Nonvar, Y) determinisztikus lefutású!

p(0, a).	q(0, a).	q_seged(0, b).
p(s(0), b).	q(s(X), Y) :-	q_seged(1, c).
p(s(1), c).	q_seged(X, Y).	
p(9, z).	q(9, z).	

- Az indexelés figyelembe veszi a törzs elején szereplő egyenlőséget: p(X, ...) :- X = Kif, ... esetén Kif funktora szerint indexel.
- Példa: lista hosszának reciproka, üres lista esetén 0:

```
rhossz([], 0).
rhossz(L, RH) :- L = [_|_], length(L, H), RH is 1/H.
```

- A 2. klóz kevésbé hatékony változatai

```
rhossz([X|L], RH) :- length([X|L], H), RH is 1/H.
                    % ^ újra felépíti [X|L]-t.
rhossz(L, RH) :- L \= [], length(L, H), RH is 1/H.
                    % L=[] esetén választási pontot hagy.
```

Indexelés – további tudnivalók

- Indexelés és aritmetika
  - Az indexelés nem foglalkozik aritmetikai vizsgálatokkal.
  - Pl. az $N = 0$ és $N > 0$ feltételek esetén a SICStus Prolog nem veszi figyelembe, hogy ezek kizárják egymást.
  - Az alábbi fakt/2 eljárás lefutása nem-determinisztikus:


```
fakt(0, 1).
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.
```
- Indexelés és listák
  - Gyakran kell az üres és nem-üres lista esetét szétválasztani.
  - A bemenő lista-argumentumot célszerű az első argumentum-pozícióba tenni.
  - Az [] és [...|...] eseteket az indexelés megkülönbözteti (funktorkuk: '[]' / 0 ill. '.' / 2).
  - A két klóz sorrendje nem érdekes (feltéve, hogy zárt listával hívjuk az első pozíción) – de azért tegyük a leálló klózt mindig előre.

Listakezelő eljárások indexelése: példák

- Az append/3 választásmentesen fut le, ha első argumentuma zárt végű.

```
append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :- append(L1, L2, L3).
```

- A last/2 közvetlen megfogalmazása nemdeterminisztikusan fut le:

```
% last(L, E): Az L lista utolsó eleme E.
last([E], E).
last(_[_|L], E) :- last(L, E).
```

- Érdemes segédeljárást bevezetni, last2/2 választásmentesen fut

```
last2([X|L], E) :- last2(L, X, E).
```

```
% last2(L, X, E): Az [X|L] lista utolsó eleme E.
last2([], E, E).
last2([X|L], _, E) :- last2(L, X, E).
```

Az indexelés és a vágó kölcsönhatása

- Hogyan vehető figyelembe a vágó az indexelés fordításakor?
- Példa: a p(1, A) hívás választásmentes, de a q(1, A) nem!

```
p(1, Y) :- !, Y = 2. % (1)      | q(1, 2) :- !. % (1)
p(X, X). % (2)                | q(X, X). % (2)
Arg1=1 → (1), Arg1≠1 → (2)   | Arg1=1 → {(1),(2)}, Arg1≠1 → (2)
```

- A fordító figyelembe veszi a vágót az indexelésben, ha garantált, hogy egy adott fő funktor esetén a vágót elérjük. Ennek feltételei:
  - 1. arg. változó, konstans, vagy csak változókat tartalmazó struktúra,
  - a további argumentumok változók,
  - a fejben az összes változóelőfordulás különböző,
  - a törzs első hívása a vágó (előtte megengedve egy fejillesztést kiváltó egyenlőséget).
- Ekkor az adott funktorhoz tartozó listából kihagyja a vágó utáni klózokat.
- Példa: p(X, D, E) :- X = s(A, B, C), !, ... p(X, Y, Z) :- ...
- Ez egy újabb érv a vágás alapszabálya mellett:

A kimenő paraméterek értékadását mindig a vágó után végezzük!

A vágó és az indexelés hatékonysága – kieg. anyag

- Fibonacci-szerű sorozat: $f_1 = 1$; $f_2 = 2$; $f_n = f_{\lfloor 3n/4 \rfloor} + f_{\lfloor 2n/3 \rfloor}$, $n > 2$

```
% determ. xx='' | % determ. lefut. xx='c' | % választásmentes, xx='ci'
fib(1, 1).      | fibc(1, 1) :- !. | fibci(1, F) :- !, F = 1.
fib(2, 2).      | fibc(2, 2) :- !. | fibci(2, F) :- !, F = 2.
fib(N, F) :-    | fibc(N, F) :-    | fibci(N, F) :-
```

```
N > 2, N2 is N*3//4, N3 is N*2//3,
fibxx(N2, F2), fibxx(N3, F3),
F is F2+F3.
```

- Futási idők $N = 6000$ esetén

	fib	fibc	fibci
futási idő	1.25 sec	1.22 sec	1.13 sec
meghiúsulási idő	0.29 sec	0.03 sec	0.00 sec
összesen	1.54 sec	1.25 sec	1.13 sec
nyom-verem mérete	37.4Mbyte	18.7 Mbyte	240 byte

- fibc esetén a meghiúsulási idő azért nem 0, mert a rendszer a nyom-vermet (trail-stack) dolgozza fel. (A nyom-verem tárolja a változó-értékadások visszacsinálási információit.)

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Jobbrekurzió (farok-rekurzió, tail-recursion) optimalizálás

- Az általános rekurzió költséges, helyben és időben is.
- Jobbrekurzióról beszélünk, ha
  - a rekurzív hívás a klóztörzs utolsó helyén van, vagy az utolsó helyen szereplő diszjunkció egyik ágának utolsó helyén stb., és
  - a rekurzív hívás pillanatában **nincs választási pont a predikátumban** (a rekurzív hívást megelőző célok determinisztikusan futottak le, nem maradt nyitott diszjunkciós ág).
- Jobbrekurzió optimalizálás: az utolsó hívás végrehajtása **előtt** az eljárás által lefoglalt hely felszabadul ill. személygyűjtésre alkalmassá válik.
- Ez az optimalizálás nemcsak rekurzív hívás esetén, hanem minden **utolsó** hívás esetén megvalósul – a pontos név: utolsó hívás optimalizálás (last call optimisation).
- A jobbrekurzió így tehát nem növeli a memória-igényt, korlátlan mélységig futhat – mint a ciklusok az imperatív nyelvekben. Példa:


```
ciklus(Állapot) :- lépés(Állapot, Állapot1), !, ciklus(Állapot1).
ciklus(_Állapot).
```

Az akkumulátorok használata

- Az akkumulátorokkal általánosan több egymás utáni változtatást is leírhatunk:


```
p(..., A0, A) :-
    q0(..., A0, A1), ...,
    q1(..., A1, A2), ...,
    qn(..., An, A).
```
- A sum/3 második klóza ilyen alakra hozva:


```
sum([X|L], S0, S) :- plus(X, S0, S1), sum(L, S1, S).
plus(X, S0, S) :- S is S0+X.
```
- Akkumulátorváltozók elnevezési konvenciója: kezdőérték: *Vált0*; közbülső értékek: *Vált1*, ..., *Váltn*; végérték: *Vált*.
- A Prolog akkumulátorpár nem más mint a funkcionális programozásból ismert gyűjtőargumentum és a függvény eredményének együttese.

Predikátumok jobbrekurzív alakra hozása – listaösszeg

- A listaösszegzés „természetes”, nem jobbrekurzív definíciója:


```
% sum0(+L, ?S): L elemeinek összege S (S = 0+Ln+Ln-1+...+L1).
sum0([], 0).
sum0([X|L], S) :- sum0(L, S0), S is S0+X.
```
- Jobbrekurzív lista-összegző:


```
% sum(+L, ?S): L elemeinek összege S (S = 0+L1+L2+...+Ln).
sum(L, S) :- sum(L, 0, S).
% sum(+L, +S0, ?S): L elemeit S0-hoz adva kapjuk S-t. (≡ Σ L = S-S0)
sum([], S, S).
sum([X|L], S0, S) :- S1 is S0+X, sum(L, S1, S).
```
- A jobbrekurzív sum eljárás több mint **3-szor gyorsabb** mint a sum0!
- Az **akkumulátor** az imperatív (azaz megváltoztatható értékű) változó fogalmának deklaratív megfelelője:
  - A sum/3-ban az S0 és S argumentumok akkumulátorpárt alkotnak.
  - Az akkumulátorpár két része az adott változó mennyiség (a példában az összeg) különböző időpontokban vett értékeit mutatja:
    - S0 az összeg a sum/3 **meghívásakor**: a változó kezdőértéke;
    - S az összeg a sum/3 **lefutása után**: a változó végértéke.

További akkumulátoros példák – kieg. anyag

- Többszörös akkumulálás – lista összege és négyzetösszege


```
% sum2(+L, +S0, ?S, +Q0, ?Q): S-S0 = Σ Li, Q-Q0 = Σ Li2
sum2([], S, S, Q, Q).
sum2([X|L], S0, S, Q0, Q) :-
    S1 is S0+X, Q1 is Q0+X*X, sum2(L, S1, S, Q1, Q).
```
- Többszörös akkumulátorok összevonása egyetlen **állapotváltozóvá**

```
% sum3(+L, +S0/Q0, ?S/Q): S-S0 = Σ Li, Q-Q0 = Σ Li2
sum3([], SQ, SQ).
sum3([X|L], SQ0, SQ) :-
    plus3(X, SQ0, SQ1), sum3(L, SQ1, SQ).
% teljesen analóg a "sima" összegzővel

plus3(X, S0/Q0, S/Q) :- S is S0+X, Q is Q0+X*X.
```

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Hogyan írunk át imperatív nyelvű algoritmust Prolog programmá?

- Példafeladat: Hatékony hatványozási algoritmus
  - Alaplépés: a kitevő felezése, az alap négyzetre emelése.
  - A kitevő kettes számrendszerbeli alakja szerint hatványoz.
- Az algoritmust megvalósító C nyelvű függvény:


```
/* hatv(a, h) = a**h */
int hatv(int a, unsigned h)
{
    int e = 1;
    while (h > 0)
    {
        if (h & 1) e *= a;
        h >>= 1; a *= a;
    }
    return e;
}
```
- Az algoritmusban három változó van: a, h, e:
  - a és h végértékére nincs szükség,
  - e végső értéke szükséges (ez a függvény eredménye).

A hatv C függvénynek megfelelő Prolog eljárás

- Kétargumentumú C függvény $\implies$ 2+1-argumentumú Prolog eljárás.
- A függvény eredménye $\implies$ utolsó arg.: $\text{hatv}(+A, +H, ?E): A^H = E$.
- Ciklus $\implies$ segédeljárás: $\text{hatv}(+A0, +H0, +E0, ?E): A0^{H0} * E0 = E$.
- »a« és »h« C változók $\implies$ »+A0« és »+H0« bemenő paraméterek (nem kell végérték),
- »e« C változó $\implies$ »+E0, ?E« akkumulátorpár (kezdőérték, végérték).

```
int hatv(int a, unsigned h)    hatv(A, H, E) :-
{
    int e = 1;                hatv(A, H, 1, E).

    ism: if (h > 0)            hatv(A0, H0, E0, E) :- H0 > 0, !,
    { if (h & 1)                ( H0 /\ 1 == 1
                                % /\ == bitenkénti "és"
                                e *= a;          -> E1 is E0*A0
/* else e is unchanged; */    ; E1 = E0
                                ),
                                h >>= 1;      H1 is H0 >> 1,
                                a *= a;        A1 is A0*A0,
                                goto ism;      hatv(A1, H1, E1, E).
                                } else return e; hatv(_, _, E, E).
}
```

A C ciklus és a Prolog eljárás kapcsolata

- A ciklust megvalósító Prolog eljárás minden pontján minden C változónak megfeleltetethető egy Prolog változó (pl. h-nak H0, H1, ...):
  - A ciklusmag elején a C változók a megfelelő Prolog argumentumban levő változónak felelnek meg.
  - Egy C értékadásnak egy új Prolog változó bevezetése felel meg, az ez után következő kódban az új változó felel meg a C változónak.
  - Ha a diszjunkció, vagy if-then-else egyik ága megváltoztat egy változót, akkor a többi ágon is be kell vezetni az új Prolog változót, a régivel azonos értékkel (ld. if (h & 1) ...).
- A C ciklusmag végén a Prolog eljárást vissza kell hívni, argumentumaiban az egyes C változóknak pillanatnyilag megfeleltetett Prolog változóval.
- A C ciklus ciklus-invariánsa nem más mint a Prolog eljárás fejkommentje, a példában:

$$\% \text{hatv}(+A0, +H0, +E0, ?E): A0^{H0} * E0 = E.$$

Programhelyesség-bizonyítás (kiegészítő anyag)

- Egy algoritmus (függvény) specifikációja:
  - **előfeltételek:** a bemenő paramétereknek teljesíteniük kell ezeket,
  - **utófeltételek:** a paraméterek és az eredmény kapcsolatát írják le.
- Egy algoritmus **helyes**, ha minden, az előfeltételeket kielégítő adatra a függvény hibátlanul lefut, és eredményére fennállnak az utófeltételek.
- Példa: `x = mfoku_gyok(a,b,c)`
  - előfeltételek: $b*b-4*a*c \geq 0$, $a \neq 0$
  - utófeltétel: $a*x*x+b*x+c = 0$
  - a program:


```
double mfoku_gyok(a, b, c)
double a, b, c;
{ double d = sqrt(b*b-4*a*c);
  return (-b+d)/2/a;
}
```
- A program helyességének bizonyítása lineáris kódra viszonylag egyszerű.

Ciklikus programok helyességének bizonyítása (kieg. anyag)

- A ciklusokat „fel kell vágni” egy **ciklus-invariánssal**, amely:
  - az előfeltételekből és a ciklust megelőző értékadásokból következik,
  - ha a ciklus elején fennáll, akkor a ciklus végén is (indukció),
  - belőle és a leállási feltételből következik a ciklus utófeltétele.

```
int hatv(int a0, unsigned h0) /*utófeltétel: hatv(a0, h0) = a0h0 */
{ int e = 1, a = a0, h = h0;
  while /*ciklus-invariáns: a0h0 == e*ah */ (h > 0)
  {
    /* induláskor a kezdőértékek alapján triviálisan fennáll */
    if (h & 1) e *= a;      /* e' = e * ah&1 */
    h >>= 1;              /* h' = (h-(h&1))/2 */
    a *= a;               /* a' = a*a */
  }                       /*indukció: e'*a'h' = ... = e*ah */
  return e;
} /* Az invariánsból h = 0 miatt következik az utófeltétel */
```

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- **Magasabbrendű eljárások**
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Magasabbrendű eljárások – listakezelés

- Magasabbrendű (vagy meta-eljárás) egy eljárás,
  - ha eljárásként értelmezi egy vagy több argumentumát
  - pl. `call/1`, `findall/3`, `\+ /1` stb.

- Listafeldolgozás `findall` segítségével – példák

- Páros elemek kiválasztása (vö. Erlang filter)

% Az L egész-lista páros elemeinek listája Pk.

```
páros_elemei(L, Pk) :-
  findall(X, (member(X, L), X mod 2 =:= 0), Pk).
```

```
| ?- páros_elemei([1,2,3,4], Pk). => Pk = [2,4]
```

- A listaelemek négyzetre emelése (vö. Erlang map)

% Az L számlista elemei négyzeteinek listája Nk.

```
négyzetei(L, Nk) :-
  findall(Y, (member(X, L), négyzete(X, Y)), Nk).
```

```
négyzete(X, Y) :- Y is X*X.
```

```
| ?- négyzetei([1,2,3,4], Nk). => Nk = [1,4,9,16]
```

Részlegesen paraméterezett eljáráshívások – segédeszközök

- A `négyzete/0` kifejezés a `négyzete/2` **részlegesen paraméterezett** hívásának tekinthető.
- Ilyen hívások kiegészítésére és meghívására szolgálnak a `call/N` eljárások.
- `call(RPred, A1, A2, ...)` végrehajtása: az `RPred` **részleges** hívást kiegészíti az `A1, A2, ...` argumentumokkal, és meghívja.
- A `call/N` eljárások SICStus 4-ben már beépítettek, SICStus 3-ban még definiálni kellett ezeket, pl. így:

```
% Pred az A utolsó argumentummal meghívva igaz.
```

```
call(Pred, A) :-
    Pred =.. FAs0, append(FAs0, [A], FAs1),
    Pred1 =.. FAs1, call(Pred1).
```

```
% Pred az A és B utolsó argumentumokkal meghívva igaz.
```

```
call(Pred, A, B) :-
    Pred =.. FAs0, append(FAs0, [A,B], FAs2),
    Pred2 =.. FAs2, call(Pred2).
```

```
...
```

Részlegesen paraméterezett eljárások – rekurzív `map/3`

- Részleges paraméterezéssel a `map/3` meta-eljárás rekurzívan definiálható:

```
% maplist(Pred, Xs, Ys): Az Xs lista elemeire a Pred transzformációt
% alkalmazva kapjuk az Ys listát.
```

```
maplist(Pred, [X|Xs], [Y|Ys]) :-
    call(Pred, X, Y), maplist(Pred, Xs, Ys).
maplist(_, [], []).
```

```
másodfokú_képe(P, Q, X, Y) :- Y is X*X + P*X + Q.
```

- Példák:

```
| ?- maplist(négyzete, [1,2,3,4], L).           => L = [1,4,9,16]
| ?- maplist(másodfokú_képe(2,1), [1,2,3,4], L). => L = [4,9,16,25]
```

- A `call/N`-re épülő megoldás előnyei:

- általánosabb és hatékonyabb lehet, mint a `findall`-ra épülő;
- alkalmazható akkor is, ha az elemekre elvégzendő műveletek nem függetlenek, pl. `foldl`.

Rekurzív meta-eljárások – `foldl` és `foldr`

- *% foldl(+Xs, :Pred, +Y0, -Y): Y0-ból indulva, az Xs elemeire % balról jobbra sorra alkalmazva a Pred által leírt % kétargumentumú függvényt kapjuk Y-t.*
- ```
foldl([X|Xs], Pred, Y0, Y) :-
    call(Pred, X, Y0, Y1), foldl(Xs, Pred, Y1, Y).
foldl([], _, Y, Y).
```
- ```
jegyhozzá(Alap, Jegy, Szam0, Szam) :- Szam is Szam0*Alap+Jegy.
| ?- foldl([1,2,3], jegyhozzá(10), 0, E). => E = 123
```
- *% foldr(+Xs, :Pred, +Y0, -Y): Y0-ból indulva, az Xs elemeire jobbról % balra sorra alkalmazva a Pred kétargumentumú függvényt kapjuk Y-t.*
- ```
foldr([X|Xs], Pred, Y0, Y) :-
    foldr(Xs, Pred, Y0, Y1), call(Pred, X, Y1, Y).
foldr([], _, Y, Y).
```
- ```
| ?- foldr([1,2,3], jegyhozzá(10), 0, E). => E = 321
```

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Do-ciklusok (do-loops)

● Szintaxis:

```
( Iterátor1, ..., Iterátorm
do Célsorozat
)
```

● Az L lista minden elemét megnövelve 1-gyel kapjuk az NL listát:

```
novel(L, NL) :-
( foreach(X, L), foreach(Y, NL)
do Y is X+1
).
```

● Az L lista minden elemét megszorozva N-nel kapjuk az NL listát:

```
szoroz(L, N, NL) :-
( foreach(X, L), foreach(Y, ML), param(N)
do Y is N*X
).
```

Do-ciklusok: példák további iterátorokra

```
| ?- ( for(I, 1, 5), foreach(I, List)
do true % I = 1, 2, ..., 5
).
```

```
List = [1,2,3,4,5] ? ; no
```

```
| ?- ( foreach(X, [1,2,3]), fromto(0, In, Out, Sum)
do Out is In+X
%In1=0, Out1=In1+X1, In2=Out1, ..., Out3=In3+X3, Sum=Out3
).
```

```
Sum = 6 ? ; no
```

```
| ?- ( foreach(X, [a,b,c,d,e]), count(I, 1, N), foreach(I-X, Pairs)
do true % I = 1, ..., N
).
```

```
N = 5, Pairs = [1-a,2-b,3-c,4-d,5-e] ? ; no
```

```
| ?- ( foreacharg(A, f(a,b,c,d,e), I), foreach(I-A, List)
do true
).
```

```
List = [1-a,2-b,3-c,4-d,5-e] ? ; no
```

A DCG (Definite Clause Grammars) formalizmus

- DCG: előfeldolgozó eszköz nyelvtani elemzők írásához.
- DCG szabály: $Fej \rightarrow Törzs \implies Fej(A_0, A_m) :- Törzs(A_0, A_m)$. A törzsben:
  - {Cél} $\implies$ Cél (akkumulálást nem végző cél)
  - $[E_1, E_2, \dots, E_k], k \geq 0 \implies A_n = [E_1, E_2, \dots, E_k | A_{n+1}]$ (elemek akk.-a)
  - $p(X_1, X_2, \dots, X_j), l \geq 0 \implies p(X_1, X_2, \dots, X_j, A_n, A_{n+1})$ (akk.-t végző cél)
  - Vezérlés: konj. (.), diszj. (;), ha-akkor (->), vágó (!), negáció (\>)

● Példa: egy lista pozitív elemeinek kigyűjtése

```
% pe(L, Pk0, Pk): Az L számlista pozitív elemeinek listája Pk0-Pk.
% Másszóval: L pozitív elemeinek listáját Pk elé fűzve kapjuk Pk0-t
pe([], Pk0, Pk) :- Pk0 = Pk.
pe([X|L], Pk0, Pk) :- ( X > 0 -> Pk0 = [X|Pk1], pe(L, Pk1, Pk)
; pe(L, Pk0, Pk)
).
```

● A DCG jelölést használó, a fentivel azonos kódot eredményező eljárás:

```
pe2([]) --> [].
pe2([X|L]) --> ( {X > 0} -> [X], pe2(L)
; pe2(L)
).
```

A DCG formalizmus használata nyelvtani elemzésre

- Példa – decimális számok elemzését végző szám(L0, L) Prolog eljárás
- Az L0, L paraméterek: karakterkódok listái
  - % szám(L0, L): Az L0-L különbséglista számjegykódok nem-üres listája
  - % Másszóval: L0 elejéről leelemezhető egy szám, és marad L szám --> számjegy, számmaradék.
  - % számmaradék(L0, L): Az L0-L különbséglista számjegykódok listája számmaradék --> számjegy, számmaradék ; "" . % "" $\equiv$ []
  - % számjegy(L0, L): L0 = [K|L], ahol K egy számjegy kódja számjegy --> "0";"1";"2";"3";"4";"5";"6";"7";"8";"9". % "9" $\equiv$ [0'9]
- A számjegy/2 eljárás egy másik megvalósítása: számjegy --> [K], {decimális_jegy_kódja(K)}.
- % K egy számjegy kódja.

```
decimális_jegy_kódja(K) :- K >= 0'0, K <= 0'9.
```
- A fenti DCG szabály Prolog megfelelője:

```
számjegy(L0, L) :-
L0 = [K|L], % K a következő listaelem
decimális_jegy_kódja(K). % megfelelő-e a K?
```

DCG nyelvtani elemzés – további részletek

- Az elemzés – a Prolog végrehajtás miatt – nem-determinisztikus, pl.

```
| ?- szám("123 abc", L).
L = " abc" ? ;      % leelemeztük a 123 számot
L = "3 abc" ? ;    % leelemeztük a 12 számot
L = "23 abc" ? ;   % leelemeztük az 1 számot
no
```

- A számmaradék eljárás determinisztikus változata

```
% számmaradék2(L0, L): L0-L számjegykódok maximális listája
számmaradék2 --> (  számjegy -> számmaradék2
                    ;  ""
                    ).
```

vagy

```
számmaradék3 --> számjegy, !, számmaradék3. % A vágó köré nem kell {}
számmaradék3 --> "".
```

- Futás:

```
| ?- szám2("123 abc", L).
L = " abc" ? ;      % leelemeztük a (lehető leghosszabb) 123 számot
no
```

Az elemző kiegészítése jelentéshordozó argumentumokkal

- Egy DCG szabály az elemzéssel párhuzamosan további (kimenő) argumentum(ok)ban felépítheti a kielemezett dolog „jelentését”

- Példa: szám elemzése és értékének kiszámítása:

```
% Leelemezhető egy Sz értékű nem-üres számjegysorozat
szám(Sz) --> számjegy(J), számmaradék(J, Sz).
```

```
% Leelemezhető számjegyek egy esetleg üres listája, amelynek
% az eddig leelemzett Sz0-val együtt vett értéke Sz.
```

```
számmaradék(Sz0, Sz) -->
    számjegy(J), !, {Sz1 is Sz0*10+J}, számmaradék(Sz1, Sz).
számmaradék(Sz0, Sz0) --> [].
```

```
% leelemezhető egy J értékű számjegy.
```

```
számjegy(J) --> [K], {decimális_jegy_kódja(K), J is K-0'0}.
```

```
| ?- szám(Sz, "102 56", L). => L = " 56", Sz = 102; no
```

- A számmaradék DCG szabály Prolog alakja:

```
számmaradék(Sz0, Sz, L0,L) :-
```

```
    számjegy(J, L0,L1),!, Sz1 is Sz0*10+J, számmaradék(Sz1, Sz, L1,L).
számmaradék(Sz0, Sz0, L0,L) :- L=L0.
```

- Itt két akkumulátorpár van: egy „kézi” (Sz) és egy DCG-ből generált (L).

Aritmetikai kifejezések elemzése

- Egyszerű aritmetikai kifejezések elemzése és kiértékelése.

```
% kif0(Z, L0, L): L0-L egy Z aritmetikai kifejezéssé elemezhető ki
kif0(X+Y) --> tag0(X), "+", !, kif0(Y).
kif0(X-Y) --> tag0(X), "-", !, kif0(Y).
kif0(X) --> tag0(X).
```

```
tag0(X) --> szám(X). % egyelőre
```

```
| ?- kif0(Z, "4-2+1", []). => Z = 4-(2+1) Jobbról balra elemesz!
```

- Egy lehetséges javítás

```
kif(Z) --> tag(X), kifmaradék(X, Z).
```

```
kifmaradék(X, Z) --> "+", tag(Y), !, kifmaradék(X+Y, Z).
```

```
kifmaradék(X, Z) --> "-", tag(Y), !, kifmaradék(X-Y, Z).
```

```
kifmaradék(X, X) --> [].
```

```
tag(Z) --> szám(X), tagmaradék(X, Z).
```

```
tagmaradék(X, Z) --> "*", szám(Y), !, tagmaradék(X*Y, Z).
```

```
tagmaradék(X, Z) --> "/", szám(Y), !, tagmaradék(X/Y, Z).
```

```
tagmaradék(X, X) --> [].
```

```
| ?- kif(Z, "5*4-2+1", []), Val is Z. => Z = 5*4-2+1, Val = 19 ? ; no
```

Tartalom

6 Haladó Prolog

- Meta-logikai eljárások
- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Magasabbrendű eljárások
- Kényelmi eszközök: Do-ciklusok, DCG
- Egy összetettebb példaprogram

Egy nagyobb DCG példa: „természetes” nyelvű beszélgetés

```

% mondat(Alany, Áll, LO, L): LO-L kielemezhető egy Alany alanyból és Áll
% állítmányból álló mondattá. Alany lehet első vagy második személyű
% névmás, vagy egyetlen szóból álló (harmadik személyű) alany.
mondat(Alany, Áll) -->
    {én_te(Alany, Ige)}, én_te_perm(Alany, Ige, Áll).
mondat(Alany, Áll) -->
    szó(Alany), szavak(Áll).

% én_te(Alany, Ige):
% Az Alany első/második személyű névmásnak megfelelő létige az Ige.
én_te("én", "vagyok").
én_te("te", "vagy").

% én_te_perm(Ki, Ige, Áll, LO, L): LO-L kielemezhető egy Ki
% névmásból, Ige igealakból és Áll állítmányból álló mondattá.
én_te_perm(Alany, Ige, Áll) -->
    (   szó(Alany), szó(Ige), szavak(Áll)
    ;   szó(Alany), szavak(Áll), szó(Ige)
    ;   szavak(Áll), szó(Ige), szó(Alany)
    ;   szavak(Áll), szó(Ige)
    ).

```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – szavak elemzése

```

% szó(Sz, LO, L): LO-L egy Sz betűsorozatból álló (nem üres) szó.
szó(Sz) --> betű(B), szómaradék(SzM), {illik([B|SzM], Sz)}, köz.

% szómaradék(Sz, LO, L): LO-L egy Sz kódlistából álló (esetleg üres) szó.
szómaradék([B|Sz]) --> betű(B), !, szómaradék(Sz).
szómaradék([]) --> [].

% illik(Szó0, Szó): Szó0 = Szó, vagy a kezdő kis-nagy betűben különböznek.
illik([B0|L], [B|L]) :-
    (   B = B0 -> true
    ;   abs(B-B0) =:= 32
    ).

% köz(LO, L): LO-L nulla, egy vagy több szóköz.
köz --> (   " " -> köz ; ""   ).

% betű(K, LO, L): LO-L egy K kódú "betű" (különbözik a "." jelektől)
betű(K) --> [K], {\+ member(K, ".?")}.

% szavak(SzL, LO, L): LO-L egy SzL szó-lista.
szavak([Sz|Szk]) -->      szó(Sz), (   szavak(Szk)
                                ;   {Szk = []}
                                ).

```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – párbeszéd-szervezés

```

% :- type mondás --> kérdez(szó) ; kijelent(szó,list(szó)) ; un.
% Megvalósít egy párbeszédet.
párbeszéd :-
    repeat,
        read_line(L), % beolvas egy sort, L a karakterkódok listája
        (   menet(Mondás, L, []) -> feldolgoz(Mondás)
        ;   write('Nem értem\n'), fail
        ),
    Mondás = un, !.

% menet(Mondás, LO, L): Az LO-L kielemezett alakja Mondás.
menet(kérdez(Alany)) -->
    {kérdő(Szó)}, mondat(Alany, [Szó]), "?".
menet(kijelent(Alany,Áll)) -->
    mondat(Alany, Áll), ". ".
menet(un) --> szó("unlak"), ". ".

% kérdő(Szó): Szó egy kérdőszó.
kérdő("mi").
kérdő("ki").
kérdő("kicsoda").

```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – válaszok előállítás

```

:- dynamic tudom/2.

% feldolgoz(Mondás): feldolgozza a felhasználótól érkező Mondás üzenetet.
feldolgoz(un) :-
    write('Én is.\n').
feldolgoz(kijelent(Alany, Áll)) :-
    assertz(tudom(Alany,Áll)),
    write('Felfogtam.\n').
feldolgoz(kérdez(Alany)) :-
    tudom(Alany, _), !,
    válasz(Alany).
feldolgoz(kérdez(_)) :-
    write('Nem tudom.\n').

% Felsorolja az Alany ismert tulajdonságait.
válasz(Alany) :-
    tudom(Alany, Áll),
    (   member(Szó, Áll), format('~s ', [Szó]), fail
    ;   nl
    ), fail.
válasz(_).

```

Beszélgetős DCG példa – egy párbeszéd

```
| ?- párbeszéd.  
|: Magyar legény vagyok én.  
Felfogtam.  
|: Ki vagyok én?  
Magyar legény  
|: Péter kicsoda?  
Nem tudom.  
|: Péter tanuló.  
Felfogtam.  
|: Péter jó tanuló.  
Felfogtam.  
|: Péter kicsoda?  
tanuló  
jó tanuló  
|: Boldog vagyok.  
Felfogtam.  
|: Én vagyok Jeromos.  
Felfogtam.  
|: Te egy Prolog program vagy.  
Felfogtam.  
|: Ki vagyok én?  
Magyar legény  
Boldog  
Jeromos  
|: Okos vagy.  
Felfogtam.  
|: Ki vagy te?  
egy Prolog program  
Okos  
|: Valóban?  
Nem értem  
|: Unlak.  
Én is.
```